

70742

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FRİG ÇAĞINDA ANKARA

YÜKSEK LİSANS TEZİ
(Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi
Anabilim Dalı)

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

I.Handan TÜZEMEN

528

Tez Danışmanı:

Doç.Dr.Aykut ÇINAROĞLU

ANKARA-1988

İ Ç İ N D E K İ L E R

Önsöz	
I-Giriş	1- 5
1-Frigler	6-13
II-Ankara İli Sınırları İçinde Açığa	
Çıkarılan Frig Yerleşimleri ve	
Nekropolleri	14-15
1-Ankara İli Sınırları İçindeki Frig	
Yerleşimleri	16
A-Sistemli Kazılar ve Araştırmalar	
Sonucunda Açığa Çıkarılan Frig	
Yerleşimleri	
a)Ankara'nın merkezindeki Frig yerle-	
şimleri	16
a.1-Çankırıkapı Höyüğü	16-19
a.2-Hacı Bayram Camisi ve Augustus	
Tapınağı çevresi	19-21
b)Asarcık Höyük	21
c)Bitik	21-22
ç)Gavurkale	22-23
d)Hacılar	23-24
e)Hacıtuğrul	24
f)Karaoğlan Höyüğü	25-30
g)Yalıncak	30-31
h)Yassı Höyük	32-41
ı)Yüzükbaşı Köyü Öz Höyüğü	42

B-Tesadüfi Buluntu Veren Frig Merkezleri

a)Ankara-Ahiyakup Sokakı	42
b)Ankara-Anıttepe	42-43
c)Ankara-Etlik	43
ç)Ankara-Gazi Orman Fidanlığı	43
d)Ankara-Kalaba	43
e)Ankara Kalesi	43
f)Ankara-Trafik imtihan sahası	43
g)Ankara-T.T.K.Binası temeli	44
ğ)Ayaş-Çağköy	44
h)Beypazarı	44
ı)Faharet Çeşme	44-45
i)Sincan Höyüğü ve Etimesgut	45
j)Yalıncak	45

2-Ankara İli Sınırları İçindeki Frig Nekro-
polleri . . . . .

a)Ankara'nın Merkezindeki Frig Nekropolü	46
a.1-Makridi Bey'in Araştırdığı Tümülüsler	46-48
a.2-Ankara Gazi Orman Fidanlığında Yapılan Tümülüs Kazısı	48-49
a.3-Anıt-Kabir Alanı Tümülüsleri	49-50
1.no.lu Tümülüs	50-51
2.no.lu Tümülüs	51-52
a.4-O.D.T.Ü.Tümülüsleri	52-53
b)Gordion ve Çevresindeki Frig Nekropolü	54

b.1-Körte Kardeşlerin Araştırdığı Tümülüsler	55-56
b.2-Amerikan Kazıları Sonucunda Açılan Tümülüsler	56
Büyük Tümülüs	56-59
P Tümülüsü	59-60
W Tümülüsü	60
Diğerleri	61
c)Tesadüfen Açığa Çıkarılan Nekropol Buluntuları	61-62
III-Ankara İli Sınırları İçinde Açığa Çıkarılan Frig Eserleri	63
1-Taş Eserler	
a)Kabartmalar	64-70
b)Heykeller	71
b.1-Kybele Heykelleri	71-73
b.2-Kuş Heykelleri	73-74
2-Madeni Eserler	75
a)Kaplar	
a.1-Göbekli Taslar	75-77
a.2-Makara Kulplu Taslar	77-78
a.3-Kazanlar	78-79
Uçayaklar	79
Ataşlar	80
a.4-Kepçeler	81
a.5-Situlalar	81-82
a.6-Süzgeçli Kaplar	82-83
a.7-Yonca Ağızlı Kaplar	83-84

b)Süs Eşyaları	
b.1-Fibulalar	84-86
b.2-Kemerler ve Bronz Plaka	87-88
c)Silahlar-Kabaralar ve Diğer Madeni	
Eserler	88-89
3-Pişmiş Toprak Eserler	
a)Pişmiş Toprak Kaplar	90
a.1-Gaga Ağızlı Testiler	91
a.2-Maşrapalar	91
a.3-Süzgeçli Kaplar	91-92
a.4-Törensel İçkâ Kapları	92-93
Seramikleri bezeme ve hamur yönün-	
den inceleme	93-95
b)Pişmiş Topraktan Yapılan Diğer Eser-	
ler	
b.1-Figürinler	96
b.2-Kaplama Levhaları	96
4-Ağaç Eserler	97
a)Mobilyalar	97-99
b)Heykelcikler	99-100
5-Fildişi,Cam,Alabaster'den Yapılmış	
Eserler	
a)Cam	101
b)Fildişi	101-102
c)Alabaster	102-103
ç)Diğerleri	103

IV-Sonuç	. . . . .	104-113
V-Katalag	. . . . .	
Levhalar Listesi	. . . . .	
Kisaltmalar ve Kaynakalar	. . . . .	
Levhalar ve Haritalar	. . . . .	I - LX
		I - IV

Önsöz

Ankara'da Frig Çağı, Gordion'un dışında sınırlı olarak araştırılmıştır. Bu nedenle, Ankara'nın Frig Çağı hakkında çok az bilgi sahibiyiz. Burada yapılan araştırmalar ve sonuçları genel kazi raporları içinde ya da buluntuların ayrı ayrı incelenmesi şeklinde verilmiştir. Frig Çağı'nda yoğun olarak iskan edilen, Ankara'nın bu dönemdeki konumunun açığa çıkarılması amacıyla bu konuyu seçtim.

"Frig Çağında Ankara" konulu tezimin başlığı altında, bu merkezlerin Frig malzemelerini, diğer dönemlere ait buluntularından ayırarak incelemeye çalıştım.

Bu araştırmanın, elimden geldiğince sağlıklı olmasına uğraştım. Ancak, gerek kısıtlı araştırmalar yüzünden, gerekse, kaynakların yetersizliğinden dolayı bazı sorunlarla karşılaştım. Bu sorunların, ileride yapılacak, araştırmalar sonucunda elde edilecek buluntular sayesinde çözümleneceği inancındayım.

Burada, tez konumu seçmeme yardımcı olan ve çalışmalarım sırasında beni destekleyerek, önerilerini esirgemeyen, Sayın Hocam Doç. Dr. Aykut Çınaroğlu'na bir kez daha teşekkür etmek istiyorum.

28.12.1988

I. Handan Tüzemen

I - G I R I Ş

M.Ö.I.bin başında,Ege göçleriyle Anadolu'ya gelen Frigler,M.Ö.8.yüzyılda güçlü bir krallık olarak karşımıza çıkarlar.Bu dönemde batıda,Eskişehir,Afyon ve Balıkesir'e , doğuda Kızılırmak kavisi içlerine kadar uzanan geniş bir bölgeyi de politik egemenlikleri altına alırlar.

Frig devletinin kurulup,geliştiğı bu bölgeye "Frigya" adı verilmektedir.Frigya'nın sınırlarını çizmek çok güçtür.Bugün yapılan araştırmalar sonucunda,Harita I'de de görüldüğü gibi güneyde Burdur,kuzeyde Samsun yakınlarındaki Akalan'a değin bölgenin sınırlarını genişletmek mümkün olmuştur.¹

Frigya bölgesi,çok eski çağlardan beri coğrafi konumu ve gümüş,kurşun,hematit,mika gibi doğal kaynaklarının zenginliği yüzünden sürekli ilgi çekmiştir.² Ayrıca,coğrafi konumu nedeniyle,İran,Kuzey Mezopotamya ve Suriye'den gerek,Anadolu'nun doğusuyla,batısını birbirine bağlayan en eski yolların kavşak noktasıda buradan geçiyordu.Pers hakimiyeti döneminde,Sard'dan,Susa'ya kadar uzanan Kral yolu'da bu nedenle Frigya'dan geçmekteydi.Bu konumuyla, ulaşım ve ticaret açısından kilit noktası üzerine yerleşen Frigler,M.Ö.8.yüzyılda Anadolu pazarlarının önem kazanmasıyla güçlenmişlerdir.

Ancak,Frigler için bu bölgede iki önemli merkez vardı.

1-Sevin,1982,s.230 .

2-Barnett,1967,s.431.

Bunlardan birincisi,Hellenistik Çağda Frigya Epiketos,yani Küçük Frigya adı verilen bölgedir.³Bugün burası Midas Şehri adıyla bilinen Eskişehir ile Afyon arasındaki dağlık yöredir.Midas Şehri ve çevresi, Frigçe yazıtlı ve tasvirli anatanrıça Kybele'ye adanmış bir çok kaya anıtıyla dini bir merkez görünümündedir.Bu merkezin ardından,Friglerin başkenti Gordion olduğu düşünülen Polatlı yakınlarındaki Yassı höyük ve doğusundaki Ankara şehri gelmektedir.Polatlı-Yassı höyük ve Ankara bugün, Ankara İli sınırları içinde kalmışlardır.Bu nedenle,Gordion,Ankara ve il sınırları içinde kalan diğer Frig merkezlerini Ankara adı altında düşünmek gerekir.

Ankara, İç Anadolu'nun kuzeybatısında,Sakarya nehrinin kollarının üzerinden geçtiği,yüksek platonun üzerindedir. Fakat,Karadeniz bölgesinin dağlık yörelerinden uzak ve korunmaya elverişli bir konumdadır.Bu özelliğiyle,Paleolitik Çağdan itibaren sürekli olarak yerleşim yeri olmuştur.

Ancak,Ankara hakkındaki tarihi kaynaklar ve araştırmalar Hellenistik devire kadar geçen zaman içinde çok sınırlı ve hatta yok denecek kadar azdır.⁴ Buna rağmen,Ankara İli sınırları içinde gerek sistemli kazılarla,gerekse çeşitli nedenlerle ortaya çıkarılan bir çok Frig Çağına ait örnek,Ankara'nın Frigler için önemli bir yer-

---

3-Barnett,1967,s.419.

4-Erzen,1946,s.9.

leşim bölgesi olduğunu göstermiştir. Bu bölgede, Frig Çağı için, bize bilgi verebilecek tek merkez ise, Polatlı-Yassı höyük ve çevresindeki nekropol alanıdır. Burada yapılan, sistemli kazılar ve araştırmalar sonucunda, Frig kronolojisini, askeri ve sivil mimarisini, sanatını, dini ve sosyal hayatını, ekonomisini ve teknolojisini öğrenmiş bulunuyoruz.⁵ Oysa, ikinci önemli Frig merkezi olan Ankara'nın merkezinde kalan Frig iskanı önce, Hellenistik ve Roma Çağı tabakalarıyla, daha sonrada günümüze ait çağdaş iskanla kaplandığı için yeterince araştırılamamıştır. Ancak, Ankara'da ilk iskanın Frig Çağına ait olduğu hem kazılarla, hem de antik kaynaklarla kanıtlanmıştır.

Antik Yunan yazarı Pausanias M.Ö.2.yüzyılda; Frig kralı Gordios'un oğlu, Midas'ın bulduğu bir çapayı Zeus mabedine hediye ettiğinden ve bu yere Anker adını verdiğinden söz eder.⁶ Ankara'da yapılan araştırmalar ve buluntularda M.Ö.8-6.yüzyıldaki Frig iskanının varlığını doğrulamıştır. Ankara İli sınırları içinde kalan bu iki merkezin dışında, bir çok höyük'te de Frig iskanı tesbit edilmiştir. Ama, bunların çoğu detaylı bir şekilde araştırılmamıştır. Polatlı-Yassı höyük dışındaki merkezlerde tesbit edilen Frig Çağı ile ilgili, araştırmalar ve sonuçları ya genel kazı raporları içinde sunulmuştur ya-

---

5-Young, 1958 c, s.4.

6-Erzen, 1946, s.20; Galanti, 1951, s.7.

da ortaya çıkarılan buluntuların ayrı ayrı gruplar halinde incelenmesi şeklinde olmuştur.

Ankara'nın merkezinde yapılan Frig araştırmaları en son 1946 yılında Tahsin Özgüç tarafından bir araya toplanmıştır.⁷ Bu makalede, Ankara ve çevresinde 1904-1946'ya kadar yapılan Frig araştırmaları toplu olarak verilmiştir. Kendi araştırmalarını ve görüşlerini de eklemiştir.

Oysa bu tarihten sonra başlatılan, Gordion'un yerleşim ve nekropol alanında sürdürülen kazılar pek çok yeni bulguyu açığa çıkardı. Bu bilgiler, yeni buluntuların ışığı altında tekrar ele alınıp, çeşitli kaynaklarda da yayınlandı.

Ancak, bu tarihten sonra Ankara'nın başka merkezlerinde yapılan yeni araştırmalar ve buluntular, aynı şekilde incelenmemiş ve sadece kazı raporları ile sınırlı kalmıştır.

Bu yüzden, Ankara ili sınırları içinde kalan merkezlerde yaşanan, Frig Çağı'nın durumunun ortaya çıkarılması gereklidir. Bunun ortaya çıkarılabilmesi için, bu merkezlerin ve malzemelerinin, diğer dönemlere ait buluntulardan ayrılarak, bir başlık altında toplanmasına gerek vardır.

Bu tezin başlığı altında, Ankara İli sınırları içinde

7-Özgüç, 1946, s. 557-597.

kalan Frig yerleşimlerini ve nekropollerini bir araya toplarken,hakkında bir çok araştırma yapılan Gordion'un malzemesini ,farklı özellikler taşıyan değişik gruplardan bazı örnekleri seçerek verdim.Ankara'-dan bulunan Frig malzemesinin tarihlemesindeyse,Prayon'un verdiği kronolojiyi kullandım.

Bu araştırmanın sonucunda,bugün Ankara ili sınırları içinde kalan bütün Frig merkezlerinin dağılımını birbirleriyle olan ilgilerini,paralelliklerini ve etkileşimlerini ortaya çıkarmayı amaçladım.Ayrıca,il sınırları dışında kalan,diğer Frig şehirleri ve diğer yabancı şehirlerle olan,ilişkilerini de buluntuları açısından değerlendirmekte gereklidir.Böylece,il sınırları içinde ve dışında kalan merkezler arasındaki ilgi,etkileşim ve ayrılıklar daha rahat gözler önüne serilecektir.

Ankara'daki Frig karakteri ve merkezlerin konumları, siyasal ve sosyal yaşamlarını,bu tezin başlığı altında yer alan merkezler ve her türlü buluntuyu değerlendirerek sonuçlandırmakta yarar vardır.

Böylece,bugün Ankara'nın sınırlarında kalan merkezler de Frig Çağı'nın özellikleri ve önemi açığa çıkarılabilecektir.

Bu merkezleri ve buluntularını vermeden önce kısaca, Friglerden söz etmekte gereklidir.

1 - FRIGLER

M.Ö.II.binin sonlarında, Anadolu'nun tarihini bize anlatan en iyi belgeler Hitit yazılı metinleridir. Ancak bu kaynaklar, yaklaşık 1190'larda Hitit kralı Suppiluliuma'nın saltanatıyla sona erer. Yazılı belgeler tekrar bilgi vermeye başladığındaysa, Orta Anadolu istilacı bir halk grubu tarafından yönetiliyordu. Bu insanlar, at yetiştiren ve askeri aristokrasiyi benimsemiş olan; Eski Yunanlıların Frigler, Asurluların Muskiler adını verdiği, batı kökenli bir halk grubuydu.⁸

1200'lerde Frigler, antik yazılı belgelerde, "Deniz Kavimleri" adı verilen halkların, doğuya doğru başlattıkları göçlerin yarattığı sarsıntılardan sonra, Anadolu'ya küçük gruplar halinde gelmişlerdir. Friglere ait, çok az sayıda yazılı belgedende kökenlerinin Hint-Avrupalı olduğu anlaşılmıştır. Ancak bu belgeler Frig tarihine ışık tutacak bilgiyi veremezler. Onlar hakkındaki bilgiyi ilk olarak Geç Asur ve Eski Yunan yazılı kaynaklarından alabiliyoruz.

Özellikle Eski Yunan yazarları Frig göçünün M.Ö.13. yüzyıl sonunda, Truva savaşından önce olduğuna inanırlar.⁹

8-Barnett, 1967, s.417.

9-a.e., s.417.

• Lidyalı tarihçi Xantos'a göre¹⁰ bu kavmin göçü, Mysialıların göç hareketiyle birlikte, Truva savaşından sonra yapılmıştır. Oysa, Homeros destanlarında, bu kavmin uzak Ascania gölünden gelerek Truva savaşına katıldığından söz edilir.¹¹ Ascania gölü, bugünkü İznik gölüdür. Homeros'a göre Frigler Anadolu'ya ilk geldikleri zaman Sakarya ırmağıyla bu göl arasına yerleşmişlerdir.¹²

Herodot ve Strabon'a göre¹³ Frigler Anadolu'ya Makedonya ve Trakya'dan gelerek boğazlar yoluyla girmişlerdir. Gene bu kavim, Avrupa'da oturdu u zaman Bryg veya Bryges adını taşıyordu ve Anadolu'ya geldikleri zaman yurtlarıyla birlikte adlarını da değiştirmişlerdi.¹³

Eski Yunan kaynaklarının verdiği tarihler ve olaylar toplu olarak incelendiğinde, birbirleriyle çeliştikleri görülür. Bu nedenle onların doğruluklarına güvenmek sakıncalıdır.

Bu kaynakların verdiği tarihi doğrulayacak, Truva kazıları ise, Friglerin Anadolu'ya Truva savaşından sonra geldiklerini gösterir. Kazılar sonucunda savaşın

---

10-Barnett, 1967, s. 417.

11-a.e., s. 417.

12-a.e., s. 417; Çapar, 1986, s. 341.

13-Sevin, 1982, s. 231.

Yapıldığı, Truva VII A ve VII B₁'de kültür değişikliği yoktur. Bu tabakanın üzerinde kurulan, Truva VII B₂'de (yaklaşık 1190-1100), "Bucchero" adı verilen tümü el yapımı, kaba, düzensiz ve üzeri yumrulu bir seramik türü ortaya çıkar. Bu seramik yeni gelen kavmin varlığını kanıtlar. Truva VII B₂'de ortaya çıkan bu seramiğin yakın benzerleri Geç Tunç Çağında, Bulgaristan, Macaristan ve Tuna etrafındaki pek çok merkezde de görülür.

Büyük bir olasılıkla Balkanlar üzerinden gelen, Avrupa kökenli bu göçebe kavim, bir süre Trakya'ya yerleşmiş ve daha sonra güneye doğru hareketlenerek Orta Anadolu'ya inmiştir.

Gene İlyada da bunların Ascania gölü civarında oturduklarından söz edilmesi bu kavmin Orta Anadolu'ya inmeden kuzeyde bir süre oturmuş olabileceklerini gösterir. Bu da göçlerle Anadolu'da kesilen yaklaşık 2 yüzyıllık veya daha uzun bir dönemin bir açıklaması olabilir.

Asur belgelerine baktığımızdaysa, İlk kez II. binin sonlarında Frigler yerine, Muşkilerden söz edilir. Asur kralı I. Tiglat-Plazer (1115-1077), 5 kralı bulunan ve elli yıldır Alzi ve Purulumzi'ye egemen olan Muşkilerin, 20.000 kişilik ordusuyla, Yukarı Dicle vadisinde savaştığından söz eder.¹⁴ Daha sonra Muşki adı, Asur kralı II. Tukulti Ninurta'nın (888-859) anellerinde, Yu-

---

14-Barnett, 1967, s. 420.

.karı Dicle vadisinden,Muşki ülkesine yapılmış bir sefer nedeniyle tekrarlanır.¹⁵

II.Asur Nasirpal (888-859) ise,saltanatının ilk yılında Kutmuhi ülkesine gittiğini ve Muşki ile Kutmuhi ülkesinden vergi aldığını anlatır.Bu belgelere göre; Muşkiler,M.Ö.12-9.yüzyılda Kızılıрмаğın doğusunda oturan ve Kafkaslar yoluyla Anadolu'ya girmiş,Hint-Avrupa kökenli bir topluluktur.Ancak,bu belgelerde Friglerle,Muşkiler arasında kesin bir ayırım yapılmamıştır.Belki Frig devleti,Kızılıрмаğın batısında oturan Friglerle,doğusundaki Muşkilerin ve çeşitli boyların oluşturduğu bir konfederasyondur.¹⁶Bu Kızılıрмаğın doğusundaki ve batısındaki merkezlerde bulunan seramik,ölü gömme geleneği gibi farklılıklarla da ,ayrı yerlerden gelmiş iki kavim olduklarını gösterir.Özellikle,Kızılırmak kavisi içinde yaşayan halk daha çok Geç Hitit'e benzerlik gösterir.Bu bölgede,büyük boy heykeller,boyalı seramik ve hiyeroglif yazılı kitabeler görülür.

Kızılıрмаğın batısında ise,yoğun kült mimarisi,tümlüslere gömme geleneği,küçük plastik eserler ve tek renkli seramik yaygın olarak görülür.Muşki ve Frig kavimlerinin dilleri çözümlenemediğinden,bugün iki topluluk hakkında da kesin bir şey söylememiz mümkün değildir.

15-Barnett,1967,s.420.

16-a.e.,s.421.

* Diğer taraftan, M.Ö.8.yüzyılın son çeyreğine gelindiğinde, Asur kralı II.Sargon, Muşki ve Tabal'ın Asur'a karşı mücadelesinden söz eder. 715'te Tabal kralı Anbaris, Urartu kralı Urşu ve Muşki kralı Mita'nın Asur topraklarını ele geçirmek istediklerinden bahsedilir.

Fakat, Muşki kralı Mita'nın daha sonra siyasetini değiştirerek II.Sargon'a armağanlar gönderdiğini ve Asur tehlikesini atlattığını da bu belgelerden öğreniyoruz.¹⁷

Aynı döneme ait Yunan kaynaklarındaysa, Muskili Mita'nın yerine, Frigyalı Midas adı geçmeye başlar. Batıyla başlayan bu yeni ilişkiler Gordion'da çıkan batı kökenli buluntularla da kanıtlanır.

Midas adı geç dönemlere ait bir çok efsanede de görülür. Kral Midas, Frig devletinin ilk kurucusu efsanevi kral Gordios'un oğludur. Gordios'un yaşadığı dönem hakkında bilgi yoktur. Ancak, efsanelerde sık sık adı geçer ve yerine oğlu Midas'ın geçtiğinden söz edilir.

Asur'da Muskili Mita, Yunan'da Frigyalı Midas adı geçen belgelere bir yenisi de Hititler tarafından eklenmiştir. M.Ö.13.yüzyıla ait bir yazılı belgede, Fahuvalı (Divriği yakınında) Midas adı geçer.¹⁸ Burada Midas adı Anadolu kökenli bir isim olarak görülür. Buda Friglerin çok kısa sürede Anadoluyla bütünleştiğini gösterir.

17-Sevin, 1982, s.233.

18-a.e., s.234 ; Barnett, 1967, s.420.

" M.Ö.8.yüzyılda ,Orta Anadolu'da güçlü bir devlet olarak karşımıza çıkan Frigler,Midas'ın başta olduğu bu dönemde büyük bir yıkım tehlikesiyle karşılaşırılar.M.Ö.7.yüzyıl başında Kafkaslar üzerinden Anadolu'ya giren,Asurluların Gimirai dedikleri Kimmerler bir süre Urartu bölgesinde kaldıktan sonra, Urartu krallarının başarılı siyasetiyle yerlerinden oynatılırlar.Bunun sonucunda Frig topraklarına ilerlemek zorunda kalırlar ve onların topraklarını işgal ederler.Bu dönem Frig-Kimmer savaşına ait hiçbir yazılı belge yoktur.Ancak,Kimmer istilasının izleri Frig yerleşimlerindeki yangın tabakalarıyla ispatlanmıştır.

Kimmer akınlarına dayanamayan Frigler,676 yılında¹⁹ yıkılırlar.Bu tarih Asur belgelerindeyse 679-676 arasında²⁰ Bu istilanın sonucunda bir efsaneye göre Frig kralı Midas'ta intihar etmiştir.

M.Ö.7.yüzyıl sonu ve 6 yüzyıl başında Frigler yeniden başkentleri Gordion'a ve diğer merkezlerine yerleşmişlerdir.Ancak,bir daha güçlü bir devlet olamazlar ve 6. yüzyılda Kızılırmığa kadar genişleyen Lidya devletinin egemenliğini tanırırlar.Bu dönemi Herodot,585 yılına tarihler.²¹Lidya hakimiyeti döneminde Frig kültürü bir

---

19-Prayon,1987,s.25.

20-a.e.,s.25 .

21-a.e.,s.25.

süre daha devam eder.Daha sonra yaklaşık 546'daki Pers işgaliyle, ayakta kalan bir grup Frig Beyliğide bağımsızlığını yitirir.

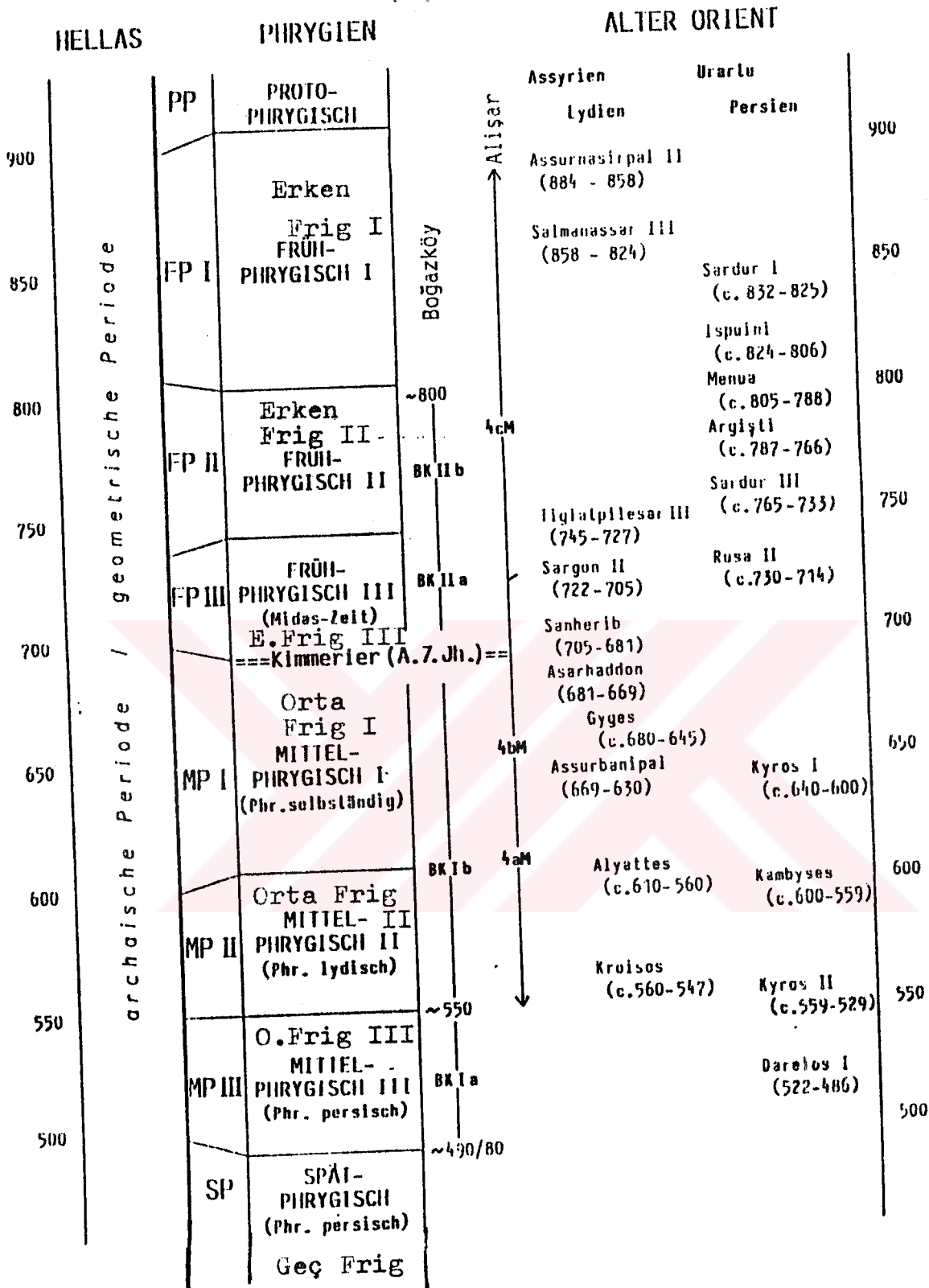
Yazılı kaynaklar ve buluntular ışığında çizilen bu Frig tarihini kesin bir tarihi çerçeve içinde inceleyebilmek için daha çok merkezin detaylı olarak incelenmesi gerekmektedir.

Prayon, sayfa 13'te verilen kronoloji tablosuna Frig tarihi için hazırlamıştır.Ancak,bu tabloda verilen tarihlerde politik ve tarihi malzemenin yetersizliğinden yoruma bağlı olarak değişir.Frig tarihi için,belirli dönemleri gösteren tarihler birbirlerine bağlı olarak daha erken veya geç bir döneme kayabilirler.²²

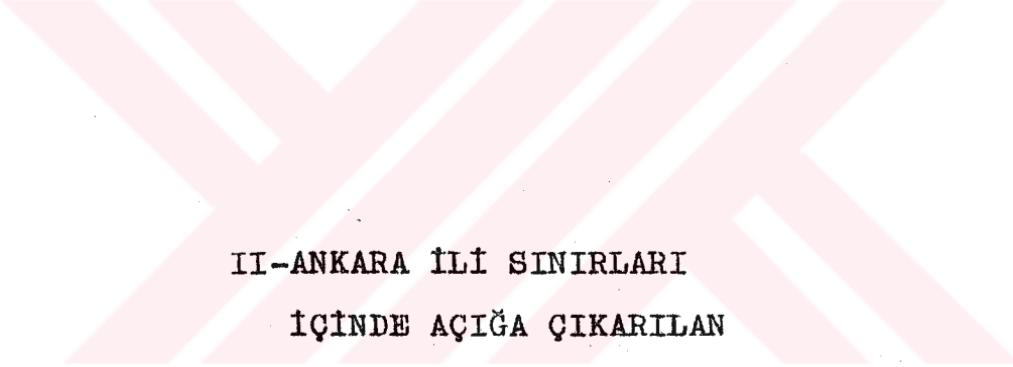
Bu tablo,Orta Anadolu'da Frig kronolojisini verebilen tek merkez olan Polatlı-Yassı höyüğe göre hazırlanmıştır.Buradaki buluntulara göre,Frigler M.Ö.13.yüzyıla, M.Ö.5.yüzyıla kadar bölgede varlıklarını sürdürmüşlerdir.

22-Prayon,1987,s.27.

Frig Kronolojisi
(Prayon, 1987, s. 26, fig. 2)

II-ANKARA İLİ SINIRLARI
İÇİNDE AÇIĞA ÇIKARILAN
FRİG YERLEŞİMLERİ VE NEKROPOLLERİ

Ankara'da günümüze kadar zaman zaman yapılan sistemli kazılar ve değişik yollarla tesadüfen ortaya çıkarılan eserler,yörenin Frig Çağında yoğun olarak iskan edildiğini göstermiştir.Bu araştırmalar sonucunda,açığa çıkarılan mimari ve diğer buluntuları veren merkezleri iki grupta inceleyebiliriz.Bunlar;

- 1-Ankara ili sınırları içindeki Frig yerleşimleri,
- 2-Ankara ili sınırları içindeki nekropolleridir.

Bu iki gruba giren merkezleri tek tek incelemeden kısaca,Frig merkezlerinde yapılan çalışmalarını özetlemek istiyorum.

İlk kez,1893-1894 yılında,E.Chantre Ankara'da gördüğü tümülüslerden Şef mezarları olarak söz eder.Daha sonra,demiryolu yapımı için Anadolu'ya gelen Körte kardeşler ise,Polatlı yakınlarında 24 tümülüs tespit ederek burada bulunan beş tümülüsü kazarlar.Bu kazının sonucunu 1904'de de yayınlarlar.

R.C.Thompson,Ankara çevresinde gördüğü 16 tümülüsün 1 krokisini çizerek,1910 yılında yayınlar.Bu kroki,harita II de verilmiştir.Daha sonra bu haritada verilen,tümülüslerden 3 ve 4 no.lusu 1945 yılında H.Akok ve T. Özgüç tarafından kazılmıştır.Thompson'dan sonra, 1926 yılında, İstanbul Arkeoloji Müzeleri müdür yardımcısı olan Makridi Bey yaptığı incelemeler sonucunda,bu çevrede 20 tümülüsün varlığından bahseder ve üç tanesini kazar.1932 yılında,H.Z.Koşay'ın Fidanlık,1938 yılında

---

1-Campbell-Thompson,1910,s.8,lev.20,1.

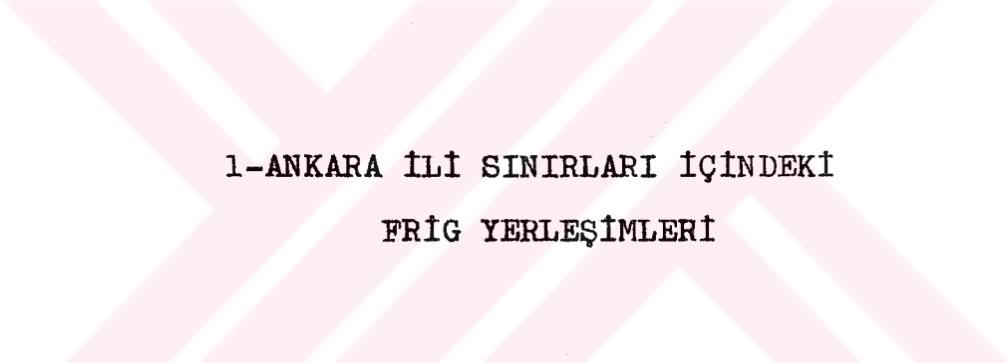
Hacı Bayram camisi ve Augustus Tapınağı çevresinde yaptığı kazılar ile Remzi Oğuz Arık'ın,1937'de Karaoğlan ve Çankırıkapı höyüğünde yaptıkları kazılarda, Frig Çağını temsil eden tabakaları açığa çıkarmışlardır.

1950 yılındaysa,Amerikalılar,daha önce Körte Kardeşlerin kazdığı ,Yassı höyüğü tekrar araştırmaya başlarlar.Burada aralıksız olarak sürdürülen kazılar sonucunda birçok Frig tümülüsünü de açarlar.Burada devam eden kazılar sonucunda ,diğer merkezlerden farklı olarak Frig tarihini, siyasi ve sosyal yaşamını bir bütün olarak ortaya çıkarmışlardır.

Bu araştırmalara son olarak,1968 yılında O.D.T.İ. adına,Beştepeler mevkiinde yürütülen bir grup tümülüsün kazısını ve 1988 yılında Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi tarafından Gordion'da yapılan bir tümülüsü kurtarma kazısını da ekleyebiliriz.Ancak,son yıllarda yapılan bu araştırmaları anlatan bir yayın bulunmamaktadır.

Belirli merkezlerin dışında yapılan bu kazıların dışında da birçok yerde yapılan araştırmalar sırasında Frig kültürüne rastlanılmıştır.

Bu merkezlerde, araştırmalar ve kazılar sonucunda elde edilen bilgileri,daha önceden ayırdığım iki grup altında incelememiz mümkündür.

1-ANKARA İLİ SINIRLARI İÇİNDEKİ
FRİG YERLEŞİMLERİ

Ankara İli sınırları içinde tespit edilen Frig merkezleri iki yolla açığa çıkarılmıştır. Birincisi, sistemli kazılar ve araştırmalar sonucunda ortaya çıkarılan, Frig merkezleridir. İkincisi ise, çoğunlukla bir tabakaya bağlı olmaksızın tesadüfen Frig buluntusu veren merkezlerdir. Bu merkezler aşağıda alfabetik sırayla verilmiştir.

A-Sistemli kazılar ve araştırmalar sonucunda açığa çıkarılan Frig yerleşimleri:

Bugün günümüze ait modern yerleşimle kaplanmış olan, şehir merkezinde yapılan araştırmalar sonucunda iki yerde Frig iskanı tespit edilmiştir.

a.1-ÇANKIRIKAPI HÖYÜĞÜ:

Ankara'nın merkezinde Ulustan, Dışkapı yönüne giderken 500-600 m. ileride yeralan höyüğün büyük bir kısmı yol ve günümüze ait binalarla kaplanmıştır.

1931'de ilk kez araştırılan höyük, 1937'de Türk Tarih Kurumu adına Remzi Oğuz Arık tarafından kazılmıştır.

1938 yılında da kazılara devam etmiştir. Daha sonra, 1940-1943 yılında Necati Dolunay, buradaki kazılara devam etmiştir. Yaklaşık 250 m. çapındaki höyüğün etrafı yerleşimle kaplı olduğu için, kesin sınırları belli değildir.

Remzi Oğuz Arık başkanlığında yapılan kazılar sonucunda, höyüğün güneyinde açılan kuzeybatı yönündeki açmada Roma, Bizans, Selçuklu tabakalarının altında, Frig iskânına rastlanmıştır. Frig iskanı hemen anatoprağın üzerine kurulmuş olup, iki safhalıdır.

Birinci kata ait, çift odalı bir ev, bunun güneyindeki tek odalı bir başka yapı ile planları bilinmeyen kesik duvarlar açığa çıkarılmıştır. Bütün bu duvarların temelleri kaba harçla tutturulmuş orta boy düzensiz taşlardan örülmüştür. Evlerden birinin avlusundaysa, taş döşeme görülmektedir.

Geç safhaya ait ikinci katta, temel taşları daha büyüktür ve duvarları daha iyi korunmuştur. Ancak bu kat yapılarının planı ortaya çıkarılamamıştır.

Çankırıkapı'daki Frig tabakasının en önemli buluntusu seramikleridir. Bunların dışında kemikten yapılmış objeler ve geç safhaya ait demir eşya parçaları bol miktarda bulunmuştur. Burada bulunan Frig seramiğini Necati Dolunay beş gruba ayırarak incelemiştir.²

1. Grup; çok renkli Frig seramiğidir. Hemen hemen hepsi geometrik bezemeli olan bu seramiğe ait, çok az sayıda parça vardır.

2. Grup; gri renkli Frig seramiğidir. Bu gruba giren çok sayıda seramik bulunmuştur. Bunlar iki gruba ayrılırlar;

a) Basit astarsız olanlar,

b) Boya astarlı ve perdahlı olan seramikler, olarak.

3. Grup; koyu gri ve çoğunlukla boya astarlıdır.

4. Grup; siyah renkli, kalın boya astarlı ve çok iyi perdahlı seramiklerden oluşmuştur.

2-Dolunay, 1941, s. 263.

5.Grup;bu gruptaki seramiklerse,kırmızı renklidir.

Çankırıkapı'da daha önce yapılan kazılarda bulunan seramikleriyse,Remzi Oğuz Arık üç gruba ayırarak incelemiştir.³Bunlar;

1.Grup;Yonca ağızlı kapların girdiği bu grubu,Truva VIIb,Gordion ve Fidanlıkla çağdaş olarak yorumlar.

2.Grup;ince yapılı,boya astarlı seramiklerdir.Bu tekniğin Ankara'da M.Ö.I.binin ilk yarısında da bilindiğinden söz eder.

3.Grup;çizgili ve içleri beyaz renkli macunla doldurulmuş,kalın boya astarlı seramik parçalarından oluşmuştur.Bunların Boğazköy II.katla çağdaş olduklarını söyler.

R.O.Arık ve N.Dolunay tarafından gruplara ayrılarak incelenen,bu seramiklerin dışında kalan bir örnek oldukça ilginçtir.Bu örneğin benzerine hiçbir yerleşimde rastlanılmamıştır.⁴Basit astarsız,gri renkli parçanın üzerinde,kabartma olarak bir süvari figürü işlenmiştir.Danga ile yapılan bu kabartma çanağın boyun kısmını çevrelemektedir.Süvari dört nala koşan bir atın üzerinde dik olarak oturmaktadır ve at Hitit dönemi sonunda tasvir edilen biçimdedir.Parça lev.XLVI-1'de verilmiştir.

3-Özgüç,1946,s.579.

4-Dolunay,1941,lev.81.

Kabartmalı bu parça da dahil olmak üzere, gruplara ayrılarak incelenen bütün seramikler parçalar halinde ele geçmiştir. Ayrıca, lev. LVI'da da görüldüğü gibi, höyüğün mevcut kısmının üzeri Roma dönemine ait yapılarla kaplanmıştır. Bu yüzden hem mimarisi, hem de seramik ve küçük buluntuları yeterince araştırılamamıştır. Yapılan kazılar sadece, höyükte Friglerin varlığını ortaya koymuştur. Höyüğün daha detaylı incelenmesi gereklidir.

Çankırıkapı'da yapılan kazılar; Akok, T.A.D. XVII/1 (1969), s. 5-37; Dolunay, Belleten V/19 (1941), s. 261-266; Dolunay, III. T.T.K. Kong. (1948), s. 212-218; Özgüç, Belleten X/40 (1946), s. 557-597'de yayınlanmıştır.

a.2-HACI BAYRAM CAMİSİ VE AUGUSTUS TAPINAĞI ÇEVRESİ:

Ankara'nın merkezindedir. Lev. LV'de yeri belirtilen Hacı Bayram Camisi etrafında, 1938 yılında, Hamit Zübeyr Koşay tarafından bir araştırma yapılmıştır.

Hacı Bayram Camisi ve hemen yanındaki Augustus Tapınağının güneydoğusundaki açmada, Roma ve Bizans dönemine ait karışık malzeme veren tabakanın hemen altında, Frig tabakası bulunmuştur. Bu açmada bulunan Frig seramiklerine bakılarak, Frig Çağının iki safhalı olduğu tespit edilmiştir.⁵

Üstte, iki renkle boyalı, açık renk astarlı ve özel-

5-Özgüç, 1946, s. 575.

likle sarımsı beyaz renkli örnekler çoğunluktadır.

Erken safhadaysa,parlak boya astarlı ve perdahlı örneklerin yanında,siyah boya astarlı metal takli-di parlak seramikler çok miktarda görülür.Bu se-ramikler kırık parçalar halinde bulunmuştur.Gene de bu parçalara bakarak bazı kap formlarını tespit etmek mümkündür.Burada,gaga ağızlı,yonca ağızlı ve süzgeçli kaplar az olmakla birlikte kullanılmışlar-dır ve bu seramikler daha çok günlük işlerde kulla-nılmak için yapılmıştır.

Mimarisine baktığımızdaysa, ilk Frig iskanı ana toprak üzerine kurulmuştur.Planları tam olarak an-laşılamayan evlerin temelleri ufak taşlardan örül-müştür.Bu evler küçük odalardan ibarettir.Geç saf-ha ise yalnızca,seramiklerle temsil edilmiştir.Bu kata ait mimari unsurların açığa çıkarılması ise çok güçtür.Çünkü bu alan,Hacı Bayram Camisi ve Au-gustus Tapınağı tarafından örtülmüştür.

Burada yapılan çalışmalar,Özgüç,Belleten X/40,(1946),s.557-597'de verilmiştir.

Ankara'nın merkezindeki araştırmaların kısıtlı olmasına rağmen,burada bir Frig iskanı olduğu belge-lenmiştir.Daha sonra bu iskanın sınırlarını tespit etmek amacıyla,Remzi Oğuz Arık tarafından Ankara Kalesinde de bazı sondajlar yapılmıştır.⁶Bu sondaj-

---

6-Kansu,1979,s.21 ve Özgüç,1946,s.577.

larda Frig eserine kesinlikle rastlanmamıştır.Böylece Frig kentinin etekte kurulmuş olduğu ispatlanmıştır.Ancak,ileride daha detaylı olarak yapılacak,Çankırıkapı ve Hacı Bayram kazıları,Ankara'daki Frig kültürünü ve kronolojisini ortaya çıkaracaktır.

b)ASARCIK HÖYÜK:

Ayaş-Güdül arasında yer alan Ilıca köyünün kuzey-doğusundaki Asarcık köyü sınırları içindedir.Burada, Ilıca kazısını yürüten W.Orthmann tarafından bir sondaj yapılmıştır.

Bu sondajda,çok sayıda Frig seramiği ve önemsiz, düzeni olmayan bazı duvar kalıntıları açığa çıkarılmıştır.⁷

Orthmann,bu araştırmasını,T.A.D. XIII (1964),s.107-109'da vermiştir.

c)BITİK:

Ankara'ya 42 km. uzaklıktadır.Remzi Oğuz Arık tarafından incelenen höyük, 250 X 240 m. genişlikte ve 18 m. yüksekliktedir.

Burada,Hitit ve Klasik Çağlar arasında kalan Frig iskanı karşımıza üç safhalı olarak çıkmaktadır.

7-Orthmann,1964,s.108,şek.9 ;Galanti,1951,s.11.

Erken safhaya ait,iki katlı yapıların izleri ortaya çıkarılmıştır.Ancak,ikinci katı örtmesi gereken çatıya ilişkin delil bulunamamıştır.Erken safhanın dışında kalan Frig mimarisi hakkındaysa,çok az bilgi vardır ve bu bilgiyi verecek kalıntıların planları da belli değildir.

Bitik'ten elde edilen seramikse,Karaoğlan Höyüğündeki seramiğe benzerlik gösterir.Bu seramikler,koyu renk hamurludur.Üzerlerine yapılan çizgi bezeme,beyaz macunla doldurulmuştur.Bu seramiğe ait bir örnek,lev.XLIV,3'te verilmektedir.Bu grup seramiğin yanı sıra,lev.XLIV,2'de görülen, bej rengi hamurlu seramikler,siyah boyalı ve çok iyi perdahlı kaplar ile boya bezekli seramiklerde ortaya çıkarılmıştır.Bitik'teki çok renkli seramikler, çağdaşlarıyla benzerlik gösterir.⁸ Bitik'te bulunan diğer bir grup seramikse,Kabartma ve çizgilerle bezenmiştir.Bitik,harita III'te 11 numara ile gösterilmiştir.

Bitik,R.O.Arık tarafından,Belleten VIII/30 (1944), s.341-384'te yayınlanmıştır.

ç)GAVURKALE:

Gavurkale;Ankara-Haymana Karayolu'nun,40 km. içerisinde Babayakup deresi yakınındadır.

Hitit Çağında önemli bir merkez olan Gavurkale,ilk kez 1861 yılında E.Guillaume ve G.Perrot'tan oluşan Fransız

---

8-Arık,1944,s.352.

heyeti tarafından incelenmiştir.1930 yılındaysa,H.H. von der Osten tarafından kazılmıştır.

Bu kazının sonucunda,Frig Çağı'nı aydınlatacak yeterli kanıt elde edilememişse de,Hititlerden hemen sonra Friglerin buraya yerleştikleri ortaya çıkarılmıştır.

Frig Çağı,Gavurkale'nin üçüncü safhasını temsil etmektedir.Bu safhaya ait olduğu düşünülen,bir saray ve çeşitli yapılara ait duvar kalıntıları bulunmuştur.⁹

Yerleşimin güneydoğusunda ise,bir sur duvarı ve bu sura ait doğuda bir giriş kapısı açığa çıkarılmıştır. Giriş kapısının duvarları kısmen iyi korunmuştur.¹⁰

Bu tabakayı temsil eden seramiklerse,Gordion'la benzerlik göstermektedir.

Gavurkale'nin,Ankara ili sınırları içindeki yeri de, harita III'te 10 numarayla verilmektedir.

Gavurkale,H.H.von der Osten tarafından,O.I.C. 14, (1933) s.59-91'de verilmiştir.

d)HACILAR:

Hacılar,Ankara'nın güneyinde ve Gavurkale'nin kuzeydoğusundadır.Mogan gölü çevresinde yer alan höyüklerden bir tanesidir.Burada,Karaoğlan'a benzerlik gösteren,bir sura ait kalıntılar açığa çıkarılmıştır.

9-Osten,1933,fig.79.

10-a.e.,fig.80.

Bu sur duvarı, iri ve düzensiz taşlardan örülmüştür.¹¹

Gene bu höyükte, çok sayıda Frig seramiği de bulunmuştur.

Hacılar höyüğü, harita III'te 8 no.lu yerleşim yeri olarak verilmektedir.

R.O.Arık, Belleten VIII/30 (1944) s.341-384 ve T.Özgüç, Belleten X/40 (1946), s.557-597'de Hacılar'dan söz edilmektedir.

e) HACI TUĞRUL :

Ankara-Polatlı Karayolu'nun 3 km. içinde ve Polatlı'nın 15 km. kuzeydoğusundaki Yenidoğan yakınındadır. Gordion'a ise 20 km. mesafededir.

Höyüğün çapı 600 m., yüksekliği ise 26 m.'dir. Çevresinde beş tümülüs yer almaktadır. Bu yerleşim yeri Burhan Tezcan tarafından incelenmiştir. Höyükte yapılan inceleme sonucunda iki safhalı Frig iskanı tespit edilmiştir. Ancak bu iskan, Hellenistik Çağ ve Roma dönemine ait yapılarla kaplanmıştır. Ele geçen çok sayıda Frig seramiğinden geç safhanın M.Ö. 7-6.yy.'la ait olduğu tespit edilebilmiştir. Yerleşim, Harita III'de 2 numarayla verilmiştir.

M.J.Hellink, A.J.A.77 (1973), s.169-183'de bu çalışma özetlenmiştir.

11-Özgüç, 1946, s.583.

f)KARAOĞLAN HÖYÜĞÜ:

Ankara'nın 25-27 km. güneyinde,Mogan gölünün güney-doğusunda yeralan höyük,Karaoğlan köyünün sınırları içindedir.Konumu itibariyle,bir taraftan Konya'ya, diğer taraftan Kayseri-Ulukışla yoluyla güneye açılan büyük doğal yolların üzerine yer almaktadır.

Karaoğlan höyüğünün çapı 210 X 250 m.,yüksekliği ise,18-20 m.'dir.

Bu höyük,ilk kez Türk Tarih Kurumu as başkanı Afet İnan tarafından,dikkati çekmiştir.Aynı yıl, yani 1937'de ilk incelemeleri yapılmıştır.1938'de ise,Remzi Oğuz Arık başkanlığında kazısına başlanmış ve 1942 yılına kadar aralıksız kazı çalışmaları devam etmiştir.

Bu çalışmaların sonucunda,höyükte beş tabaka tespit edilmiştir.Frig tabakası,hemen Hitit katının üzerinde üç safhalı olarak karşımıza çıkmaktadır.Hitit tabakası çok şiddetli bir yangının tesiriyle yanarak tahrip olmuştur.Bu yangın tabakasının üzerine kurulan,Frig katıysa,höyüğün her tarafını kaplamıştır.Ancak köylüler tarafından tahrip edilmiştir.Sağlam olarak açığa çıkarılan bir grup ev,bu katın mimarisini bize tanıtır.

Evler taş temel üzerine kerpiçten inşa edilmiştir. Bir önceki dönemden kalan sağlam temellerde,bazen onarılarak yeniden kullanılmıştır.Evlerde merdiven yerleri,erzak kuyuları,ocak,fırın ve söve taşlarının büyük bir bölümü korunmuştur.

Evlerden birisinde,tuğla ile örölmüş tam bir ocak ortaya çıkarılmıştır.Bu ocağın önünde,düz ve yassı bir blok taş vardır.Batıdaki bir yapıdaysa,ağaç çardağa ait kömürleşmiş ağaç izleri bulunmuştur.

Evler arasında kalan sokaklar,taş döşemelidir.Sokaklar bu döşemenin yardımıyla,evlerden ayrılırlar.

Bu tabakanın planı lev.LVII'de verilmektedir.

Evlerin dışında,bir diğer mimari kalıntıysa,üç safhalı Frig kentini çeviren sura ait 25 m.uzunluğundaki bir duvar parçasıdır.Bu sur duvarı, kuzeyde bir iç şehri veya sarayı korumak için yapılmıştır.Duvar güneybatıdan,kuzeydoğuya doğru uzanmakta olup,kapı sistemi çift kuleyle korunmaya alınmıştır.İki kule arasında kalan kapı girişi 2,5 m. kadardır.Duvarın temeli iki sıra iri taşlarla örölmüş ve üzeri kerpiçsıralarıyla örtölmüştür.Bu surun paraleli Hacılarda da görülür.¹² Ancak,Karaoğlan Frig höyüklerinden tanıdığımız tahkimli şehirlerin en monumentalıdır.¹³

Bu özelliği kulelerinde de görölmektedir.4,70 x4,90 metre boyutlarındaki kuleler, iri taş blokların üst üste bindirilmesiyle yapılmıştır.Höyüğün mimari bünyesi Frig katıyla son bulmaktadır.Bu tabakanın üzeri karışık malzeme veren bir tabakayla örtölmüştür.

12-Özgüç,1946,s.583.

13-a.e.,s.583.

Frig tabakasında ortaya çıkarılan mimari buluntuların dışında çok sayıda seramikte bulunmuştur. Bu seramikler üç grupta incelenebilir;

1-Tek renkli seramikler; kaba kumlu ve ince hamurlu olan, bu kaplar genellikle koyu renklidir. Açık renkli kırmızı, pembe ve bej rengi hamurlu olanlarda çok sayıda bulunmuştur. Bu kapların yüzleri iyice perdahlanmış ve kalın boya ile astarlanmıştır. Boya astar genellikle kabin hamurundan bir ton açıktır. Bu gruba giren sarı hamurlu seramiklerse, çok hafiftir ve özel bir amaçla kullanılmışlardır.¹⁴ Koyu gri renk hamurlu olan seramikler ise, siyah boya astarlı, parlak ve iyi perdahlıdır. Bu kaplar metal taklidi olarak yapılmıştır. Tek renkli kapların bir çoğunda, tamir izi görülmektedir.

2-Çok renkli kaplar; tek renkli kaplardan daha azdır. Kırmızı ve pembe hamurlu olanlar genellikle krem rengi astarlıdır. Bu kapların bir kaçı Ege özellikleri yansıttığı için, ithal olarak değerlendirilmiştir.¹⁵

Bezeme ise kap biçimlerine uygunluk ön plandadır. Geometrik motiflerin yanı sıra, hayvan ve bitki motifleriyle süslenmiş kap parçalarında ortaya çıkarılmıştır.

Parçaların bir kaçı üzerindeyse, noktalar ve kalın bantlarla yapılmış bezemeler vardır.

14-Arık, 1939, s. 30.

15-a.e., s. 31.

Bu gruba giren,lev.XLV,1'de verilen,iki kulplu krem rengi testinin üzerinde açık kırmızı bantlarla yapılmış bezeme görülmektedir.Aynı tür bezeme düz bir tabak üzerinde de yapılmıştır.

3-Kabartma bezemeli kaplar;genellikle açık renkli, kaba hamurlu ve kalın cidarlı küp benzeri kaplar üzerinde görülür.Bezemeler daima kulp ve kulbun iki yanında toplanmıştır.Örneği çok azdır.Lev.XLV,4'te görülen bu tip örnek üzerinde, bir tarafı uzun, orta çizgisi ortak bir T'den oluşmuş kabartma görülmektedir.Kulbun iki yan ucu düğme gibi kabarıktır.Lev.XLV,5'te verilen örnekse,enli ve yassı bir kulba sahiptir.Bu kap parçasının üzerinde bir birini çapraz kesen iki kabartma hat vardır.Buradaki diğer parçalar üzerinde ise değişik kabartmalar yapılmıştır.

Bu kabartma parçaların bazen metal örnekleri de taklid ettiği görülür.Bu tip kaplar üzerinde hayvan başı şeklinde kulplarda kullanılmıştır.

Karaoğlan'da yonca ağızlı ve kaideli kaplara ait örneklerde vardır.

Seramiklerin dışında,pişmiş topraktan yapılmış ağızlıklar,insan ve hayvan figürinleri de vardır.Bunlardan bir tanesi,Hitit uslubuna yakın olarak yapılmış belden aşağısı kırık,şematik yüzlü bir insan figürinidir.Dini bir amaçla yapılmış olmalıdır.Bunun dışında iki tane hayvan figürini bulunmuştur.İkiside eksiktir.

8 cm. boyutunda, pembe hamurlu ve sarı astarlı pişmiş topraktan yapılmış bir diğer örnekteyse, tavşan tasvir edilmiştir. Ayakları ve kuyruğu yere oturacak bir kaide oluşturur. Boynu ve beli üzerinde turuncu renkte daireler çizilmiş olan örnek, çok değişikti¹⁶.

Bunların yanı sıra, perdah taşları, bıçaklar, fildisi bir tığ ve kemikten yapılmış iğnelerde açığa çıkarılmıştır. Ayrıca, demirden yapılmış ortası kalın bir sırt oluşturan okucu ile bazı metal objeler vardır.¹⁷

Ama, hiç kuşkusuz en önemli eseri bakırdan bir yüzüktür. Bu yüzüğün kaidesi üzerinde kabartma bir kuşun kafası ve boynu işlenmiştir. Kuş haykırır durumdadır ve dili dışarıya fırlamıştır. Bu tasvir, Fidanlıkta ele geçen kabartma blok üzerindeki grifonun başını hatırlatmaktadır.¹⁸ (lev. III, 2'ye bkz.)

Karaoğlan höyüğü, verdiği mimari, seramik ve benzeri küçük buluntularıyla, Ankara'daki Frig tarihine ışık tutan en önemli merkez olduğu açıkça görülmektedir. Bu, eserlerinin çeşitliliği, geçmişle görülen bağlantısı ve önemli bir yol üzerinde bulunmasıyla da kanıtlanmıştır.

16-Arık, 1939, lev. XLX.

17-a.e., lev. XLX.

18-Koşay, 1933, res. 1.

Karaoğlan höyüğü, harita III'te 9 no.lu yerleşim yeri olarak gösterilmiştir.

Burada yapılan kazı ve incelemelerin sonuçlarını Remzi Oğuz Arık, Belleten II/9 (1939), s.27-42 ve III.T.T.K.Kong.(1948), s.47-59'da yayınlamıştır.

g)YALINCAK:

Ankara'nın 10 km. güneyinde kalan Yalınca köyü, bu gün Orta Doğu Teknik Üniversitesinin arazisi içinde kalmıştır. Diğer bir tanımla, Mogan gölünün güneyinde ve Ahlatlıbel'in biraz üzerinde kalan bu yerleşimde en eski iskan Frigle başlar. Höyük, 1962 yılında bazı küçük eserlerin bulunmasıyla dikkat çekmiştir.

1962 ve 1963 yılında O.D.T.Ü. adına başlatılan kazılar, 1964 yılında da devam etmiştir. Bu çalışmalarını Burhan Tezcan yürütmüştür. Bu kazı çalışmalarından önceyse, 1898'de köyün çeşmesinde görülen bir kabartma, 1941 yılında Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne getirilerek Ankara kabartmaları arasına katılmıştır. Bu kabartma, üzerinde bir aslan tasvir edilmiştir.¹⁹

Bu köy O.D.T.Ü. tarafından istimlak edilince buradaki köy evlerinin kaldırılması gerekmiştir. Bu yıkım sırasında, geç dönemlere ait yapı kalıntıları da

---

19-Buluç, 1986, s.424, lev.188, res.3.

ortaya çıkmıştır.Bunlar,Hellenistik,Roma ve Bizans Çağına aittir.Bunların altında kalan Frig Çağı ise, geç döneme ait bir sur duvarının temel seviyesinde ortaya çıkarılmıştır.Burada çok sayıda gri ve siyah renkli Frig seramiğiyle,açık fon üzerine koyu renk bezemeli çok renkli seramik parçaları vardır.Kapların üzerinde görülen bezemeler, koyu renkli bantlar,taramalar ve tek merkezli konsantrik dairelerdir.Bu örneklerden bazıları,lev.XLX,2-5'te verilmiştir.

D ocağı adı verilen açmadaysa,6 mimari tabaka tespit edilmiştir ve bunlardan 6-5 Frig tabakası olarak adlandırılmıştır.²⁰Burada ele geçen seramiklerse,gri ve siyah renklidir.Bulunan duvarlarsa,bir plan vermez.B ocağında ortaya çıkarılan yapılar,bir yapıya bağlı olmayan kesik parçalar halinde ortaya çıkarılırken,E ocağında da mimarisi olmayan,bir Frig katı bulunmuştur.F ocağında tespit edilen bu katta,gri ve boyalı çok sayıda seramik vardır.

Yalıncağ'ın yeri,B.Tezcan tarafından 1964 kazı sonuçlarıyla birlikte belirtilmiştir.²¹Gene,Burhan Tezcan tarafından,O.D.T.Ü Ark.Yayınları no.1(1964), O.D.T.Ü.Ark.Yayınları no.2 (1966)'da bu kazının sonuçları verilmiştir.

20-Tezcan,1964,s.4vd.,lev.XIII-XXI-XXII.

21-a.e.,plan I.

h)YASSI HÖYÜK:

Ankara-Eskişehir yolu yakınında,Sakarya nehri ile Porsuk çayının birleştiği noktanın üzerinde ve Polatlı'ya 29 km. uzaklıkta yeralan höyük Orta Anadolu'nun en önemli merkezlerinden birisidir.

Ayrıca,konumu açısından da önemli bir höyüktür.Çünkü,Anadolu'nun doğusuyla,batısını birbirine bağlayan ve oradan da daha güneydeki merkezlere inen ticaret yolunun üzerindedir.Bu nedenle daha öncede söz ettiğim gibi,Pers dönemindeki Kral Yolu'da buradan geçmekteydi.Bu gün höyüğün güneydoğusunda bu yola ait, bir yol parçası da bulunmuştur.²²

Yassı höyük,500 X 350 m. çapında alçak bir yerleşimdir.M.Ö.3.binden,Roma dönemine kadar aralıksız olarak iskan görmüştür.Ancak,en parlak devrini Frig devrinde yaşamıştır.

Burası ilk kez,İstanbul-Ankara demiryolunun yapımı sırasında,burada çalışan Alman mühendislerin dikkatini çekmiştir.Alfred ve Gustave Körte kardeşler 1900 yılında Yassı höyüğü ve çevresini incelerler.Daha sonra,burada bulunan beş tümülüsü de kazar ve yayınlarlar.²³Bu kazının sonucunda,Friglerin efsanevi başkenti"Gordion" u bulduklarını söylerler.Gerçi,bu höyüğün

---

22-Young,1963,s.349,fig.1,s.350,fig.2.

23-Körte,1904.

Gordion olduğuna ilişkin yazılı bir belge bulunamamıştır. Ama, Antik yazılı kaynaklarda, Sangarius (Sakarya) nehrinin içinden geçtiği büyük bir merkez olarak tanımlanmıştır ve bu merkezden başka bir örnekte bulunamamıştır. Ayrıca, kazılar sonucunda ele geçen buluntularda bir bakıma bunu doğrulamıştır.

Körte kardeşlerden sonra, 1950 yılında Pennsylvania Üniversitesi Müzesi adına başlatılan kazılarda, bu efsane kentini açığa çıkarmak amacını taşımıştır. Bu kazıları, 1974 yılında ölünceye kadar, Rodney Stuart Young yürütmüştür.

Young, başkanlığında yürütülen kazılarda Frig malzemesi Hitit tabakasının hemen üzerinde, hatta içinde bulunmuştur. Bu da Friglerin Hititlerle mücadele etmeden, iyi niyetle buraya yerleştiklerini gösterir.

Hitit tabakasının üzerine kurulan, Frig kenti üç safhalı olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk tabaka, Erken Frig Çağına aittir. Bunun üzerindeki tabaka M.Ö. 7. yy. başında tahrip olmuş ve yakılmıştır. Bu tahribi kuzeyden gelen Kimmerler yapmış, ancak buraya yerleşmeden Lidya topraklarına ilerlemişlerdir. Kuşkusuz kent tekrar kurulmuştur, ama eski refah düzenini yeniden kuramamıştır. Frig tabakasının üzeri 4m. ye yakın bir kil tabakasıyla örtülmüştür. Bu tahribin ve uzun süre iskan edilmemesinin, bir sonucu olmalıdır.

Gordion'da yapılan kazıların en sevindirici yanı ise, Frig tarihini,askeri ve sivil mimarisini,el sanatlarını bize tanıtan tek örnek olmasıdır.Bu-rada açığa çıkarılan mimari buluntuların en önem-lisi,kuşkusuz şehre giriş kapısıdır.Bu kapı ve Frig kentini gösteren plan,lev.LIIII'te verilmiş-tir..

Bu giriş kapısı güneydoğudadır.Yumuşak kalker bloklardan örülmüştür,gene arada kalan boşluklar aynı taşın parçalarıyla doldurulmuştur.Kapı 9 m. genişlikte ve 23 m. yüksekliktedir.Duvarları a-sağıdan yukarıya doğru meyilli olarak örülmüş o-lup,yer yer üzerini örten alçı sıva ve boyaya ait izler görülmektedir.Kapının zemini ise,büyük yas-²⁴sı çakıl taşlarıyla örülmüştür.Meyilli bir rampa şeklinde devam eden girişin yanlarında yüksek plat-formlar vardır.Gene girişin iki yanını kuleler ko-rumaktadır.Bu kulelerin açıldığı kuzey ve güneyde iki avlu açığa çıkarılmıştır.Kuzey avlunun büyük bir kısmı açığa çıkarılmıştır ve burada erzak de-posu olarak kullanıldığını gösteren çok sayıda küpte bulunmuştur.

24-Young,1960,s.233.

Bu kapıdan sonra görülen şehrin ilk yapısı ise, bu kapıya bitişik olan, Polychrome Ev ya da Çok Renkli Ev adı verilen yapıdır. Bu yapı giriş kapısıyla aynı yönde olup, kuzey avlunun tam ortasından geçen eski şehir suruna bitişiktir. Bu yapının şehrin ilk giriş kapısı olması mümkündür.²⁵ Bu yapının güney ve batı duvarlarında mavi ve kırmızı bloklar kullanıldığı için bu ad verilmiştir.²⁶

Surun içinde kalan bir nevi akropol görünümüne bu kısımda yapılar megaron planlı olarak inşa edilmiştir. Saray ve önemli yapılara ait kalıntıların çevresini kuşatan sur, höyüğün bazı yerlerinde korunmuştur. Bu duvarlar 3 m. kalınlıkta taş temel üzerine kerpiç ve moloz taşlardan inşa edilmiştir. Ayrıca, içte saray ve çevresindeki yapıları koruyan bir duvar daha vardır.

Saray alanına, Megaron 11 ve 12'nin arkasında uzanan duvardaki girişten geçilmektedir. Genelde buradaki mimari yapılar, kerpiç ve kireç taşından örülmüş olup, ağaç kirişlerin desteklediği çatıyı kil, ağaç ve dal parçaları örtmekteydi. Kabartmalı çatı kiremitlerinin kullanımı ise, Gordion'da M.Ö. 6. yy.'da başlamıştır.

Ayrıca, buradaki yapıların çatılarının üçgen biçimli

25-Young, 1957, s. 320.

26-Young, 1960, s. 234.

olması da bir görüştür.Çünkü,Midas Şehrin'deki kay-
ya anıtları üzerinde üçgen alınlıklar ve mabete
benzeyen cepheler işlenmiştir.²⁷Ancak,bu anıt-
larda,ağaçtan yapılmış bir yapının cephesi taklid
edilmiştir.

Saray alanındaki yapıların bazılarında değişik
özelliklerde görülmektedir.

Megaron 1, şehir kapısından girilince görülen
ilk yapıdır.Tamamı kerpiçten yapılmış ve ağaç di-
reklerle desteklenmiştir.Bu yapı şiddetli bir yan-
gınla tahrip olmuştur.Odanın ortasında bir ocak
vardır.Dış odanın zemini çakıl taşlarıyla döşe-
lidir.Ancak yangın sonucunda çok tahrip olmuştur.

Megaron 2,Megaron 1'in hemen yanındadır.Batı Trig
evi veya Mozaikli Ev olarak isimlendirilmiştir.²⁸

Megaron 2'nin zemini mozaiklerle kaplıdır ve çok
iyi korunmuştur.Beyaz,koyu mavi ve koyu kırmızı
çakıl taşlarıyla,geometrik bezekler,rozet,meander
ve benzeri motifler karmaşık bir şekilde zemin
üzerine yerleştirilmiştir.Geometrik motiflerle
süslü kumaşların bir taklidi gibi görünür.Bu dö-
şemenin altındaysa,bezemesiz,eski çakıltaşı döşeme
açığa çıkarılmıştır.

27-Akurgal,1955,lev.36b,lev.39a-b;Akurgal,1961,fig.IV.

28-Young,1960,s.236.

Yapının kuzeydoğusundaki alanı kaplayan taş bloklar ve yapının cephesini süsleyen bazı parçalar, Pers surduvarında tekrar kullanılmıştır. Bunlardan lev.VII, 1-3'te verilen iki aslana ait kabartamada²⁹, Pers tabakasında ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca çatıda bulunduğu sanılan volütlerde bu katta ele geçmiştir.³⁰

Bu yapının dış duvarları ise, özensiz, rastgele yapılmış resimlerle doldurulmuştur. Kazınarak yapılan bu resimlerde, üçgen çatılı evler, insan grupları, aletler, çeşitli kuş ve hayvan tasvirleri vardır. Bu yapının arkasında ise küçük erzak depoları açığa çıkarılmıştır.

Birisine doğu binası adı verilen iki yapı ise bu megaronun karşısındadır. Aradaki alanın yükseltilmesiyle, evlerin zemini daha aşağıda kalmıştır.

Kraliyet binasını çevreleyen duvarın içinde görülen Megaron 3 ise, bu alanın en büyük yapısıdır. İç odada iki sıra halinde dörder ağaç desteğe ait izler ve ocak yeri bulunmuştur. Bu destekler ve ele geçen kirişler odanın belli bir yüksekliğe kadar ağaç galerilerle çevrelenmiş olabileceğini gösterir. Yapının özelliğine yakışan ağaç eşyaların birçoğu ise yanmış, ve parçalar halinde ele geçmiştir.

29-Young, 1956, lev.92, fig.42-43.

30-a.e, lev.93, fig.41.

Bu parçalardan birisi üzerinde,atlı Frig savaşçıları tasvir edilmiştir.Ağaçtan yapılmış bu rölyef,lev.XLVII,3'de verilmektedir.³¹İnsan ve hayvan gruplarının tasvir edildiği yanmış parçaların yanı sıra,fildişinden mobilyalara ait üç plakada(lev.L, 3-5) ortaya çıkarılmıştır.Döşeme üzerindeyse,yer yer yanmış kumaş parçaları,çok renkli ve bezemeli seramikler ve benzeri mutfak eşyaları bulunmuştur.

Ayrıca ithal bir örneğe ait olması gereken,bronz bir kazana ait grifon ataşda parça halinde ortaya çıkarılmıştır.³²Bu örnek,lev.XXXII,1'de verilmiştir.

Megaron 3'ün kuzeyinde,5 ve 6 no.lu megaronlar yer almaktadır.Bunlardan Megaron 6 terk edilmiş ve teras dolgusunun altında bırakılmıştır.Bunların güneyinde kalan Megaron 4 ise, teras seviyesindedir ve tamamı kerpiçten inşa edilmiştir. Doğusunda teras duvarı biraz yükseltilmiştir.Alandan bu binaya çakıl taşlarıyla döşeli bir rampayla girilmektedir.Kuzey yanda ise,merdivenler vardır.Yangından sonra çok karışıklık yaşandığını gösteren, bu yapı,ayrıca rampayla çıkılan tek örnektir.Bu yapının öncelikle kurtarılacak özel eşyaların de-

---

31-Young,1960,s.240,lev.61/23.

32-a,e.,s.240,lev.60/25a-b-c.

posu olduğu tahmin edilmektedir. Bu yapının hemen arkasında, doğrudan doğruya alana bakan bir dizi yapı daha açığa çıkarılmıştır. Bunlar birbirine bitişik sekiz megaron planlı yapıdır. Bu odalardan birbirlerine geçit yoktur ve her birinin kapısı güneybatıya doğru açılır. Bu odaların boyutlarıysa birbirlerine yakındır. Uzunlukları 13,60m., genişlikleriysse 11,40m.'dir. Terasın batısını kaplayan bu yapıya Teras Binası adı verilmiştir.³³ İç odalarda Megaron 3'te olduğu gibi, tahta paravanlarla kapatılmış galeriler vardır. Ayrıca her bir odanın ortasında ocakda bulunmuştur. Odalardan altı tanesinde kerpiçten yapılmış bir sette görülmektedir.³⁴ Bu setlerin üzerinde; değirmen taşları, yanık buğday, arpa ve hasır sepetlere ait yanmış parçalar, odanın ortasında ise ocak, kerpiçten örülmüş kubbeli fırınlar bulunmuştur. Bu görünümüyle yapıların işlik ve mutfak olarak kullanıldıkları anlaşılmıştır.³⁵ Ayrıca bu odalarda, 150'den fazla, bazıları basit formu seramik kaplarda açığa çıkarılmıştır. Omuzları ve boyunları üzerinde boya ile yapıl-

---

33-Young, 1962, s.164.

34-a.e., s.165,

35-a.e., s.165. ; Young, 1958a, s.147

miş çeşitli motiflerle bezeli kapların yanısıra, koyu gri ve siyah renkli perdahlı kaplar değişik formlarla yapılmış olarak bulunmuştur. Bu yapıya ait iki oda da ise, işlikler yoktur, ama çok sayıda değişik buluntuyla bir depo görünümündedirler. Bu odalarda ,fildişiinde yapılmış, üzerleri tasvirli at koşumları³⁶, kuzey duvarında bronzdan yapılmış küçük hayvan modelleri(at, keçi, iki geyik)³⁷, bir küçük gümüşten yapılmış kuş biçimli pendant,³⁸ elektrondan yapılmış bir fibula³⁹ ve benzeri küçük eserler açığa çıkarılmıştır.

Bu bina da yangınla yıkıldığı için Kimmer istilasından önceye tarihlenir. Aynı sayfaya ait, küçük bir grup yapıysa, Teras binasının karşısındadır.

CCyapısı adı verilen bu binada konumu, boyutları ve buluntuları itibariyle, Teras binasının benzeridir. Dört odanın varlığı tespit edilmiş, ancak ikisi kazılmıştır. Bunlarda birbirine bitişik , girişleri doğudaki alana açılan megaron planlı yapılardır.

Odaların ortasında ocak yerleri ve yan duvarlarda ahşap bölmelere ait izleri ile mutfak kapları açığa çıkarılmıştır. Meydanın batısında bulunan bütün

---

36-Young, 1962, lev. 47/25.

37-a.e., s. 165 vd., lev. 48/21.

38-a.e., lev. 48/22.

39-a.e., lev. 48/23.

binalar,M.Ö.7yy.basına tarihlenen bir yangınla tahrip olmuştur.Saray sahası daha sonra tekrar düzeltilmiştir.Bazı yapılar yükseltilen yeni teras seviyesinin altında kalırken,Megaron 4 yeni yapılan teras üzerine inşa edilmiştir.Ayrıca,isimleri ve planları tanımlanan bu yapıların çevresinde ,aynı döneme ait başka yapılarda bulunmuştur.Fakat bunların da aynı plan ve aynı iç donanımına sahip oldukları görülmüştür.

Yassı Höyük'te yapılan bu kazılar sonucunda,Frig yerleşimini I.binden,5.yy.la kadar kronolojik bir sıra içinde izlemek mümkün olmuştur.Bu kazıların en sevindirici yanı ise,Frig tarihini,askeri ve sivil mimarisini,inşa metodlarını,sanatını,günlük yaşamını ve diğer yabancı şehirlerle olan ilişkilerini bir bütün olarak yansıtan tek şehrin bulunmasıdır.Burada devam edecek kazılarında,birçok yeni bilgiyi açığa çıkaracağı bir gerçektir.

Yapılan kazılarda görülmüştür ki bu höyük uzun süre Friglere başkent olmuş ,bir kentin özelliğini taşımaktadır.Bu yüzden Gordion adını taşıması bir bakıma da doğrudur.

Gordion'da yapılan kazı ve araştırmaların sonuçları Young tarafından A.J.A.'da her yıl yayınlanmıştır.Ayrıca,küçük buluntularıda çeşitli araştırmacılar tarafından ele alınarak incelenmiştir.Gordion'un yeri ise,harita I ve III'te(İno.lu) verilmektedir.

1)YÜZÜKBAŞI KÖYÜ ÖZ HÖYÜĞÜ:

Ankara'nın,Polatlı ilçesi sınırları içinde kalan Yüzükbaşı köyünün öz mevkiinde bulunan höyük,1986 yılında araştırılmıştır.

200 X 250 m. çapındaki höyük,25 m. yüksekliktedir.

Burası,Anadolu Medeniyetleri Müzesi araştırmacısı, Hüseyin Karaduman tarafından bir ihbar üzerine incelenmiştir.Kalkolitik çağdan itibaren iskan edilmiş olan, höyükte,Frig dönemine ait çok sayıda seramik parçası da bulunmuştur.

Bu araştırmamanın sonucunu,H.Karaduman,1987,s.38-44 de verilmektedir.Höyüğün,Ankara ili sınırları içindeki yeriyse,harita III'te 5 no.lu yerleşim yeri olarak gösterilmiştir.

B-Tesadüfi buluntu veren Frig merkezleri:

Ankara ili sınırları içinde,yukarıda sözü edilen höyüklerin dışında kalan ve çoğu bir yerleşime bağlı olmaksızın tesadüfen buluntu veren yerlerde vardır.

Bu yerlerde bulunan eserlerin büyük bir çoğunluğu büyük taş bloklar üzerindeki kabartmalardır.Bunun dışındaysa seramikler ve benzeri küçük Frig eserlerini veren bazı yerler vardır.

a)Ankara-Ahiyakup sokağı;1931 yılında,Augustus Tapınağının doğusundaki bu sokakta,kaldırım taşları yapılırken,üzerinde bir sfenksin tasvir edildiği kabartma bloğu bulunmuştur.

b)Ankara-Anıttepe;bir evin temeli kazılırken açığa çı-

karılan Bizans mezarının üst kapama taşı olarak kullanılmış,Frig Çağını temsil eden bir at kabartması bulunmuştur.(Lev.II,1).

Anittepe'de 1959 yılında da bir kabartma daha bulunmuştur.Bu kabartma ise,Roma dönemine ait bir mezarın yan duvarında ikinci kez kullanılmıştır.(Lev.IV,1).

c)Ankara-Etlik;1968 yılında bir rastlantı sonucunda bulunan kabartma üzerinde kybele tasvir edilmiştir.Lev.IV,2 de verilen bu eser,Etlik'te,Kara Kuvvetleri 471.Oto Taburunun binalarının yıkımı sırasında ortaya çıkmıştır.

ç)Ankara-Gazi Orman Fidanlığı; 1933 yılında Fidanlığın kuzeydoğusunda su kanalı için taş çıkarılırken ,bir kabartmaya rastlanılmıştır.Üzerinde bir grifon tasviri olan bu kabartma,lev.III,2'de verilmiştir.Bir yıl sonra aynı yerde birde boğa kabartması bulunmuştur.(lev.II,2).

d)Ankara-Kalaba;bugün Ankara'nın bir semti olan Kalaba köyünde,1860 yılında G.Ferrot tarafından bir aslan kabartması,ikinci kez kullanıldığı çeşmede bulunmuştur.

e)Ankara Kalesi;kalenin batı yamacında,Necatibey İlk-okulu'nun yanındaki dış yamaç düzeltilirken bir yarım kabartma blok açığa çıkarılmıştır.

f)Ankara-Trafik imtihan sahası;1969 yılında İstanbul yolu üzerindeki imtahan sahasının yapımı sırasında bir grifon kabartması bulunmuştur.Bu kabartmanın bulunduğu yerin yaklaşık 500-600 m. doğusunda bir de tümülüs vardır.Aynı yerde iki düzeltilmiş taş bloğa daha rastlanmıştır.

g)Ankara-Türk Tarih Kurumu Binası Temeli;binanın inşaatı sırasında,3 m. derinlikte bir grup Frig seramiği bulunmuştur.Çıkan örnekleri Şevket Aziz Kansu incelemiştir.

Bu seramiklerin dördü perdahlı,ikisi perdahsızdır.Ancak,tek tek incelendiklerinde farklı özellikler taşıdıkları görülür;Koyu hamurlu,gri renkli perdahlı örneklerin yanında açık devetüyü renkli örnekler ve perdahsız koyu gri renkli,kırmızı tuğla renkli örneklerde bulunmuştur.Bunlar kaba hamurludur.

Açığa çıkarılan bu seramikler,Türk Tarih Kurumunun Frig kültür tabakası üzerinde olduğunu gösterir.Ancak,burada bir iskan mı,yoksa bir Frig mezarımı tespit edilmiştir.Bu kesin olarak açıklanamaz.Burada yapılan araştırmalar,Kansu tarafından VIII.T.T.K.Kong.(1979),s.19-22'de yayınlanmıştır.

g)Ayaş-Çağ köy;Ankara'ya 60 km.uzaklıktaki Ayaş ilçesine bağlı bu köyde,bir tabakaya bağlı olmaksızın,heykel parçası bulunmuştur.Bir kybele heykeline ait bu parça lev.VIII,1'de verilmiştir.

Bittel tarafından,Boğazköy IV,1969,s.71,lev.40'da verilmiştir.Harita I'de verilmiştir.

h)Beypazarı;bu ilçeye bağlı bazı köylerden zaman zaman Frig çağına ait eserler müzelere gelmiştir.Bunlardan bir taneside Bebi köyüdür.Ancak bugün bu ismi taşıyan bir köy bulunmamaktadır.

ı)Faharet çeşme;yeri harita I'de verilen Faharet Çeşme Yalınca köyünün güneyindedir.Burada bir kabartma ikin-

ci kez kullanıldığı köy çeşmesinde bulunmuştur.Ilev.VII, 4'de verilmiştir.

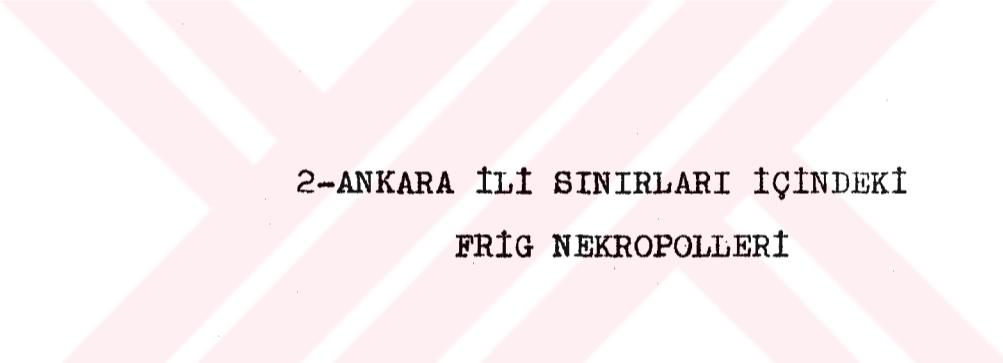
i)Sincan Höyüğü ve Etimesgut;harita III'te 6 ve 7 no.lu merkezler olarak görülen iki merkez bir birine çok yakındır.Höyük,Sincan'a yaklaşık 25 km. uzaklıkta ve demiryolunun sağındadır.Burada Frig Çağına ait seramik parçaları ele geçmiştir.II.Sincan höyüğü,R.O.Arık tarafından 1944'te Belleten VIII/30,s.343'te verilmiştir.

Etimesgut ise bu merkezin yakınındadır.Burada,1898'-de üzerinde aslan tasviri bulunan bir kabartma blok, ikinci kez kullanıldığı duvara örülü olarak bulunmuştur.

j)İalınca;Bu köyde kazı çalışmaları başlamadan çok önce 1898 yılında köyün çeşmesinde ikinci defa kullanılmış bir aslan kabartması bulunmuştur.

Yukarıda adları ve buluntuları açıklanan merkezlerin dışında da Ankara'nın değişik yerlerinde Frig buluntusu veren yerler vardır.Ankara hali,Kız Sanat Okulu çevresi, ve Dışkapi Örnekevlerde de çeşitli sebepler yüzünden Frig seramikleri açığa çıkarılmıştır.Ancak konumları açısından bu yerlerde detaylı araştırmalar yapılamamıştır.Bir başka örnekse,Ulaştırma Bakanlığı binasının temel kazısında, bu döneme ait kül küpleri açığa çıkarılmıştır.

Burada da görüldüğü gibi Ankara sınırları içinde kalan bir çok merkezde ya Hitit katlarının üzerinde yada anaprağa yerleşmiş bir çok Frig iskanı tespit edilmiş durumdadır.Ancak bu yerleşimlerde sürdürülen siyasi ve sosyal hayat,Yassı höyük dışında açığa çıkarılamamıştır.

2-ANKARA İLİ SINIRLARI İÇİNDEKİ
FRİG NEKROPOLLERİ

Friglere ait olan iki önemli nekropol alanı bugün Ankara ili sınırları içinde kalmıştır. Bu nekropollerde yapılan araştırmalar bize, Frig teknolojisinin ve sanatının en güzel örneklerini tanıtmıştır.

Bu iki nekropolde yapılan çalışmalar aşağıda verilmektedir.

a) ANKARA'NIN MERKEZİNDEKİ FRIG NEKROPOLÜ

Ankara şehrindeki Frig nekropolünün bir bölümünü gösteren, Thompson'un 1910'da yayınladığı kroki, harita II'de verilmiştir. Burada 16 tümülüs görülmektedir. Daha sonra burada araştırma yapan Makridi Bey 20 tümülüsün varlığından söz eder.⁴⁰ Sayıları daha çok olan bu tümülüslerin büyük bir bölümü bugün yerleşimin altında kalmıştır. Ankara'da yapılan, tümülüs kazılarının çoğunda amaç da bu yüzden, imar faaliyetleriyle açığa çıkan tümülüsleri kurtarmak olmuştur. Bu çalışmalar aşağıda tarih sırası ile verilmiştir.

a.1-MAKRİDİ BEY'İN ARAŞTIRDIĞI TÜMÜLÜSLER:

Ankara içindeki tümülüs kazılarının ilk safhasını Makredi Bey'in, 1926 yılında yaptığı kazı çalışmaları oluşturur. İstanbul Arkeoloji Müzeleri müdür yardımcısı olan Makredi Bey, Milli Eğitim Bakanlığı adına yürüttüğü kazı çalışmalarından, teknik imkanların yoksunluğu yüzünden beklediği sonucu alamamıştır.

40-Kansu, 1979, s.22.

Cesim höyük;Makridi Bey'in açtığı ilk höyük Çiftlik yolu üzerindeki Cesim höyüktür.140 m. çapında ve 20 m. yükseklikteki höyükte bir tünel açarak mezar odasını bulmayı denemiştir.Ancak,odanın yerini saptayamadığı için beklediği sonucu alamamış ve kazıyı durdurmıştır.⁴¹

II.Tümülüs;Cesim höyük adı verilen büyük tümülüsün 500 m. güneybatısındadır.Bu tümülüs,70 m. çapında ve 8 m. yüksekliktedir.Burada,anatoprağa açılan çukura moloz taşlardan kireçsiz,kuru kümbet vari bir mezar odası bulunduğundan söz eder.⁴²Toprak içindeki yuvarlak planlı bu yapının benzeri daha sonra Fidanlık⁴³ ve Anıt-Kabir tümülüslerinde de⁴⁴ bulunacaktır.Makridi Bey'in bu ikinci tümülüsünde tunçtan yapılmış,üzeri bezemeli kaplar ve ağaçtan eşyalara ait bazı parçalar bulunmuştur.Ayrıca,lev.XI,6'da verilen bir kaba ait yonca ağız parçasıda açığa çıkarılmıştır.Mimari ve buluntu açısından bu tümülüs,Fidanlık ve Gordion III-IV no.lu tümülüsle çağdaş olabilir.⁴⁵

III.Tümülüs;Makridi Bey'in kazdığı bu tümülüsse,II.tümülüsün batısında,15,30 m. yükseklikte ve 62 m. çapında bir mezardır.Bu tümülüsten,siyah boyalı,süzgeçli ve madeni eser taklidi kapların yanında,mat,geometrik bezekli seramiklerde bulunmuştur.

41-Makridi Bey,1926,s.40.

42-a.e.,s.42;Özgüç,1946,s.585.

43-Koşay,1933,s.5vd.

44-Akok,Özgüç,1947,s.39vd.

45-Özgüç,1946,s.587.

Seramiklerin dışında, at gemine ait olduğu düşünülen tunç levhalara ait parçalar ve bir fildişi düğme-
de açığa çıkarılmıştır. Bunların yanında tunç bir kap
parçası veya silah örneğine rastlanılmamıştır. Bu tümü-
lüs buluntuları açısından daha geç bir safhaya aittir.
Lidya hakimiyetine giren Geç Frig dönemine ait olabi-
lir.⁴⁶

Hakridi Bey, Ankara tümülüslerinde yaptığı çalışmaları, H.V.H. sayı 6, s. 38 vd. yayınlamıştır, daha sonra Tah-
sin Özgüç tarafından, 1946 yılında, Belleten X/40, s. 584,
ve devamında, Ankara tümülüslerinde yapılan çalışmaları
tanıtırken tekrar verilmiştir.

a.2-ANKARA GAZİ ORMAN FİDANLIĞINDA YAPILAN TÜMÜLÜS

KAZISI:

Ankara'ya 3 km. uzaklıkta Gazi Orman Fidanlığı kuru-
luyorken gerçekleştirilen inşaatlar sırasında bazı, ar-
keolojik eserlere rastlanılmıştır. Bunlardan birincisi,
Müdürlük binasının yanındaki havuz kazılırken, bazı bronz
kap parçaları bulunmuştur. İkinci olayda ise bir aslan
kabartması bulunmuştur. Bu örnek tesadüfi buluntu yerleri
içinde verilmiştir. Benzeri olaylar sonucunda, 1932 yılında
Hamit Zübeyr Koşay başkanlığında bu alanda incelemeler
yapılmıştır.

Gazi Orman Fidanlığı içinde bulunan bir tümülüste
başlatılan kazılar sonucunda, yuvarlak planlı, harçsız, kü-

46-Özgüç, 1946, s. 590.

çük taşlardan örülmüş bir yapıya ait duvarlar ortaya çıkarılmıştır.⁴⁷ Ele geçen duvar kalıntılarına göre, yapının üzeri zamanla tesviye edilmiştir ve görünüş bakımından Makridi Bey'in Fidanlık yakınındaki II. tümülüsü ile aynıdır.⁴⁸

Bu mezar odasının bir kenarında, lev.X,1'de verilen bir kazan, nemden etkilenmiş, lev.XII,2'deki süzgeçli kaba ait akıtacak parçası, lev,4-5'deki makara kulplu taslar ve bunların yanında bir halkaya geçirilmiş, lev. XXIV,3-4'de görülen mızrak uçları bulunmuştur.

Fidanlıkta bulunan bir grup kap parçası ise, Makridi Bey'in tümülüslerinde bulunanlara benzer ve M.Ö. 8.yy.1a tarihlenir.⁴⁹ Ayrıca, bu tümülüste bulunan lev. XXX,1-2'de verilen iki fibula ile kilit plakaları üzerinde görülen at figürleri en güzel eserleridir.

Fidanlıkta bulunan eserleri, Koşay, 1933'te T.T.A.E. D.sayı I, s.5vd. yayınlamıştır.

a.3-ANIT-KABİR ALANI TÜMÜLÜSLERİ:

Ankara'nın batısında, Beştepeler adı verilen ve bugün Anıt-kabir'in kurulduğu alanda, toprak düzeltmesi yapılırken burada bulunan bir tümülüsün kaldırılması gerekmiştir. Bu alanın Frig nekropolüne ait olduğu, harita II'de verilen, Thompson'un yayınladığı haritadan

---

47-Koşay, 1933, s.5, sek.I, s.6, sek.II.

48-Makridi Bey, 1926, s.42.

49-Koşay, 1933, s.20.

da bilinmekteydi.Bu harita'da verilen 3 ve 4 no.lu tümülüslerde,1945 yılında Mahmut Akok,Tahsin Özgüç ve Nezih Fıratlı kazı çalışmalarına başlamıştır.

1 no.lu tümülüs,50.m. çapında ve 8,5 m. yüksekliğinde bulunan bu tümülüste,mezar üzerine yığılan dolgu toprakla mezar odası arasında irili ufaklı taşlardan bir dolgu ya rastlanmıştır.Anatoprağa,derinliği 2 m.,boyu 6m.,eni 5 m. olan bir çukur açılarak,bu çukura,ağaç mezarın altına kadar,aynı tür taşlarla dolgu yapılmıştır.Bunlar mezarın her taraftan açılmasını önlemek için doldurulmuş olmalı.Mezar ise,3,5 m. boyunda ve 2,5 m. eninde kalın ardıc kalaslardan yapılmış bir tekneden ibarettir.⁵⁰

1.no.lu tümülüsün bir kesiti,lev.LIX'te görülmektedir.

Mezar teknesinin kuzeydoğu köşesine ise,kalın bir kütükten yontulmuş bank veya set diyebileceğimiz bir yükselti bulunmaktadır.Burada kırık kaplarda vardır.

Patirlerine göre,bu dağınık ve çürük çömler için- de görülen kül ve kemik artıkları ölüye aittir.Burada, yakılan cesete ait küller bir kaç kaba bölünmüştür.

Ancak,Sevim Buluç ,O.D.T.Ü.tümülüslerinde alınan bu tip kül örneklerinin,yağsız ve tuzlanmış kavurmaya ait olduğunu tespit etmiştir.⁵¹ Belkide,bu küllerde aynı tip bir ölü yemeyine ait olabilir.Küllerin konulduğu kaplar

---

49-Akok-Özgüç,1947,s.31,şek.6-11-5).

50-Buluç,1945,s.73.

ise 8 tanedir,(lev.XLIII,4-5).Bu kaplar benzer olup, düz dipli,yuvarlak karınlı,soluk kırmızı veya koyu gri renklidirler.Ayrıca,lev.XXIV'de görülen demir- den yapılmış bir tripot ve üzerinde durduğu tahmin edilen bir kaba ait parçalar ele geçmiştir.Ince süs unsurlarıyla işlenmiş tunç bir kemer ve tokasına ait parçalar,tunç kap parçaları,dilimli mızrak uçları(lev. XXIV,2),omphaloslu ve kenarları süslü iki tas(lev. XX,2),kabartmalı ve kabaralı kap parçaları,kırık em- zik,kulp ve halka dip örnekleri de bulunan diğer eser- lerin arasındadır.Bu kap parçalarından bir grubu lev. XXII'ye 1-3'te verilmektedir.

2.nolu tümülüs,birinci tümülüsün 82m. doğusunda,2-3m. yükseklikte ve 20-25m.çapında küçük bir tümülüstür.

Bu tümülüsün bir kesiti lev.LX'da verilmiştir.Mezar anatoprak içine kazılan 2m. derinlikte,4,80m boyunda ve 3,80m. eninde kazılan bir çukurdan oluşmuştur.Bu çukurun içi önce toprak,sonrada çakıltaşlarıyla dol- durularak bir duvar gibi yükseltilmiştir.Bu mezarda, bir no.lu tümülüste olduğu gibi mezar teknesi yoktur. Makridi Bey'in II.Tümülüsüne benzer.⁵¹Bu tümülüste de 5 tane kırmızı ve gri renkli kül küpleri bulunmuştur. Lev.XLII,1-3'de verilmiştir.Tunç bir düğme,kanatlı bir okucu,tunç kap parçaları,iki tunç kulp⁵² ve bir tripot bulunmuştur.

51-Makridi Bey,1926,s.42.

52-Akok-Özgüç,1947,res.33-43.

Burada yapılan kazının sonuunu,M.Akok ve T.Özgüç, Belleten XI/41'de 1947 yılında yayınlamışlardır.

Tümölüslerin bulunduğu Anıt-Kâbir alanını ve tümölüslerin konumunu veren genel bir plansa,lev.LVIII'de verilmiştir.

a.4-ORTA DOğU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ TÜMÖLÜSLERİ:

Ankara'nın batısında Beştepeler mevkiinde bir grup tümölüs açığa çıkarılmıştır.Bu tümölüslerde O.D.T.Ü.a-dına Ekrem Akurgal'ın denetiminde,Sevim Buluç tarafından,ilk kez 1968 yılında kazı çalışmaları başlatılmıştır.

Buradaki tümölüsler diğeri Frig tümölüsleriyle paraleldir.Açılan tümölüslerden,90 madeni kap,50den fazla pişmiş toprak kap,kumaş ve ağaçtan mobilya parçaları bulunmuştur.

G.T. yani Büyük Tümölüs'te yapılan kazılar sonucunda açığa çıkarılan buluntular ilginçtir.4X4 m.boyutlarındaki ağaç mezar odası içinde,birçok fibula⁵³, demir bir tripot,bronz kenarları düz kaseler,kulp atışları, 30 kadar gri perdahlı veya gri boya astarlı seramik kap bulunmuştur.Seramikler üzerindeki bezemeler,Gordion tümölüslerine benzerlik gösterir.⁵⁴Bu eserlerin içinde bulunan iki örnek benzerlerinden farklıdır.lev.XXII,4'de verilen boğaa kabartmalı tas ile lev.XXI,2'de verilen

---

53-Buluç,1982,lev.31 c,lev.22 a-c.

54-Mellink,1969,s.214.

palmiyeli kasedir bu iki örnek.Lev.XXII,4'de görülen örnekte,kap üzerine çizilerek,bir rozet etrafında, güçlü bir boğa ile bir inek ve yanında bir dana tasviri işlenmiştir.Buradaki ikinci örnekteyse, bir göbekli tasın ortada olması gereken omphalosunun yerinde, palmiye ağacına benzer bir kabartma süs yerleştirilmiştir.

Bu tümülüslerden bir diğeri ise,30-35 yaşlarında bir kadına aittir.Bu mezardan, bir kazan ve kepçe ile tek renkli seramikler,ithal işi bir kemere ait parçalar bulunmuştur.

Açılan tümülüslerin buluntuları birbirlerine yakınlık gösterir ancak,mezar odasının tavanı çöktüğü için hepsinin buluntuları da ezilmiş olarak ele geçmiştir.Bu tümülüslerde de ,Anıt-kabir tümülüslerinde olduğu gibi yuvarlak karınlı çömlekler içinde kül bulunmuştur.Yapılan analizler sonucunda bunların ölüye ait küller olmadığı ve mezara yiyecek olarak bırakıldıkları anlaşılmıştır.

Sevim Buluç'un bu tümülüslerde yaptığı çalışmaları hiç bir kaynakta verilmemiştir.Sadece kendisi bazı örnekler üzerinde yapılan analizleri,1985 ve 1986'da yayınlamıştır.Bunun dışında yazdığı doçentlik tezinde üç tümülüsün buluntularını bir araya toplamıştır.Ancak bu da yayınlanmadığı için bu tümülüsler ve malzemesi hakkında kesin bir bilgiye sahip olamıyoruz.

b) GORDION VE ÇEVRESİNDEKİ FRİG NEKROPOLÜ:

Ankara ve çevresinde yer alan nekropol alanının dışın-
da en önemli. Frig mezarları Yassı Höyük(Gordion)'ün do-
ğusunda bulunmuştur. Burada Sakarya nehrine doğru olan
kısımda kurulan nekropol alanını,Körte Kardeşler,1900'de
incelerler.Burada görülen tümülüslerden 24 tanesini ince-
leyerek yerlerini işaretlerler.⁵⁵ Yassı Höyük'te yaptık-
ları kazı sırasında,Körte'ler beş tümülüsü de açarlar ve
mezar şekillerini, buluntularını değerlendirerek,yayın-
larlar.

Bu araştırmalar,Frig tümülüslerinde yapılan araştırma-
ların ilk safhasını oluşturmıştır.Daha sonra,1950 yılın-
da Pennsylvania Üniversitesi adına, Gordion'da başlatıl-
an kazılar sırasında,nekropol alanında tekrar ele alın-
mıştır.1972 yılına kadar burada yüze yakın tümülüs tes-
pit edilmiştir.Bunlardan 25 tanesi de kazılmıştır.

Ancak bu tümülüs kazıları,yıllık kazı raporları içinde
kısaca anlatılmıştır.Sadece üç tanesinin buluntuları R.S.
Young tarafından bir kitap içinde toplanmıştır.⁵⁶

Amerikan incelemeleri sonucunda çıkarılan nekropol ala-
nına ait harita,IV.haritada verilmektedir.

Tümülüslerde yapılan çalışmaları iki grupta inceleyebi-
liriz;

55-Körte,1904,s.36,lev.1.

56-Young,1981.

b.1-KÖRTE KARDEŞLERİN ARAŞTIRDIĞI TÜMÜLÜSLER:

Tümülüs I, 1,5m.X1,5 m. boyutundaki mezar odasında, ölüye ait kemik kalıntısına rastlanılmadığı için, cesetin yakılarak gömüldüğü düşünülmüştür.⁵⁷ Bu mezar odasının üzerinde 12 m. yükseklikte bir toprak dolgusu bulunmaktadır. Tek renkli Frig seramiğine ait parçalar ve bronz eserler açığa çıkarılmıştır. Bu eserlere göre tümülüs, M.Ö. 725-690 arasına tarihlenir.

Tümülüs II, dolgu toprağın altında bulunan, mezar odasının etrafı iri işlenmemiş, moloz taşlardan kuru duvar şeklinde örülmüştür.⁵⁸ Mezar odası 3,30 X 2,25 m. boyutunda ve 1,10 m. yükseklikte olup, ağaçtan inşa edilmiştir.

Bu tümülüste de ,Frig seramiğine ait örnekler ile çok güzel alabostrondan bir koku şişesi bulunmuştur.⁵⁹ Bu örnek lev.LII,1'de verilmektedir.

Tümülüs III, Büyük tümülüsün güneybatısında, 23m. yüksekliğinde ve 75m. çapında büyük bir tümülüstür.⁶⁰ 1,5-2 m. derinliğindeki bir çukurun içine 3,70m.boyunda, 3,10m. genişliğinde ve 1,90m. yüksekliğinde ağaç bir sanduka yerleştirilmiştir. Etrafı çakıl taşlarıyla doldurulmuştur.⁶¹

57-Körte, 1904, s.130-131.

58-a.e., s.105, fig.85.

59-a.e., s.123, lev.6.

60-a.e., s.40, fig.5.

61-Akok-Özgüç, 1947, s.31.

Mezarda bulunan ağaç duvarlar ardıc ağacında yapılmıştır. Bu mezarda dört tripot ⁶², tek renkli ve metal taklidi lev. XL, 1-2'de verilen kaplar ve benzerleri, süzgeçli ve gaga ağızlı testiler, ağaçtan esya parçaları ve hayvan heykelciği (lev. XLVIII, 5-6) ⁶³ ve bazı bronz parçalar bulunmuştur. Bu tümülüs buluntuları yüzünden, M.Ö. 7. yy. la tarihlenir. Yani Kimmer istilasından biraz önceye ait olmalıdır.

Tümülüs IV, 8m. yükseklikte ve 30 m. çapındadır. Ardıc kalsarlardan inşa edilmiş mezar odası ise, 3,70 X 2,50 m. boyutunda ve 1,70 m. yüksekliğindedir. Mezar odasıyla toprak dolgu arasında düzensiz taşlardan yapılmış bir taş örtü vardır. ⁶⁴

Tümülüs V, kuruluş açısından diğerlerinden farksız olan bu tümülüste de ölü yakılarak gömülmüştür. ⁶⁵

b.2-AMERİKAN KAZILARI SONUCUNDA AÇILAN TÜMÜLÜSLER:

Gordion, Büyük Tümülüs, 1900 de Körte kardeşlerde bu tümülüsü açmayı düşünmüşlerdir. Ancak teknik ve mali kaynakların yetersizliğinden, kararlarından vazgeçmek zorunda kalmışlardır. Bu tümülüs görünüm açısından diğerlerinden daha büyüktür. Bu tümülüs, 300m. çapında ve 53 m. yüksekliğindedir. Diğer mezarlar gibi, zemine kazılan bir çukura mezar odası yerleştirilmeyerek, zemine yeniden inşa edilen mezar odasına ölü ve eşyaları bırakılmıştır. Mezarın etrafını ka-

---

62-Körte, 1904, s. 80-81, sek. 44-70b.

63-a.e.s. 68, fig. 45.

64-a.e., s. 99, fig. 71.

65-a.e., s. 139vd.

ba kireç taşı bloklardan üç metre yüksekliğinde bir duvar kuşatır.⁶⁶ Bu duvar ile mezar odasının arası moloz taşlarla doldurulmuştur. Ahşap mezar odasıysa, sedir veya ardıç ağaçından kalın kütüklerle inşa edilmiş olup, kirişler oluşturulmuş bir taşıyıcı sistemle güçlendirilmişlerdir. Asıl mezar odası içte ve düzgün kalas-laslardan inşa edilmiştir. Mezar odasının bir giriş kapısı yoktur. Ölen kral yada soylu kişi ve eşyaları yukarıdan içeriye yerleştirilmiş, sonrada odanın üzeri bir çatıyla kapanmış olmalıdır. Çatı üzerine yerleştirilen kütükler yukarıya doldurulan toprağın ağırlığını dengelemişlerdir.

Mezar odasının boyutları ise, uzunluğu 6,20m, genişliği 5,15 m., yüksekliği 3,25m. dir. Mezar odasının buluntuları ile açıldığı zamanki halini gösteren bir çizim lev. LIV' de verilmiştir. Mezar odasında, ahşap bir sedir üzerine, uzatılmış ve üzeri giyimli, 60-65 yaşlarında, 1.59 cm. boyunda bir erkeğe ait iskelet ve zengin ölü hediyeleri bulunmuştur, bu buluntular kralın Friglerin en parlak döneminde öldüğünü gösterir. Kral Midas'a ait olduğu söylenen, bu tümülüste açığa çıkarılan eşyalar ve bazı kimyasal analizlerle yapılan tarihlemelerde, tümülüsün, M.Ö. 725-700 lere biraz farklılıkla tarihlendiği görülür.⁶⁷ Oysa, 696da Kral Midas Kimmer istilası sırasında intihar ederek, ölmüştür ve bu krâhakargaşanın yaşandığı bu dönemde büyük bir tümülüs hazırlanması da akli yakın değildir.

66-Young, 1958 a, s. 147.

67-Young, 1958 c, s. 13.

Bu mezarda bulunan eserlerse, sayılarıyla birlikte aşağıda verilmiştir.⁶⁸

Demir tripot üzerinde üç geniş kazan, 19 yonca ağızlı küçük testi, 10 tane yonca ağızlı testi, 2 situla, 2 kepçe, 2 akıtacaklı kap, halka kulplu 6 kase, halka kulplu derin olmayan 16 kase, düz omphaloslu 37, kabartma bantlı 7, palmetli 54, yarımküre biçimli 2 kase, değişik formlarda 13 kap olmak üzere 170 adet bronz kap açığa çıkarılmıştır.⁶⁹

Bunların dışında ölünün yatırıldığı ağaç bir sedir, özenle süslenmiş iki ağaç paravan, odanın doğu duvarına dayalı iki ağaç masa bulunmuştur. Ayrıca şimşir ağacından yapılmış üç güçlü masa daha vardır. Ancak hepsi de yıkılmıştır. Aynı tür ağaçtan, üzeri kakmalarla süslü iki paravan, yatağın başındaki masa üzerine deri torba ile bırakılmış 145 fibula, bunlardan otuz tanesi ölünün üzerindedir. Bu tümülüste bulunan fibulalardan birkaç örnek lev. XXIX, 1-5 ve XXX, 3-4'de verilmiştir. Burada bulunan üç kazandan ikisi üzerinde siren atas, biri üzerindeyse, boğa başlı atas bulunmuştur. Kazanlardan birisi lev. X, 2'de ataslar ise, lev. XXXII, 2-3'de verilmiştir.

Buradaki makara kulplu bir kap üzerinde ise, balmumu üzerine yazılmış Frigçe bir yazı bulunmaktadır. (lev. XVI, 1-2)

Mezarda bulunan biri koyun başlı (lev. XIII, 1-XIV, 1-2), biri aslan başlı (lev. XIV, 3-4) iki situla ise ithal malı olabilir.⁷⁰

68-Young, 1958a, s.150vd.

70-a.e., s.229vd.

69-Young, 1958b, s.228.

Bu situla mezarın tarihlenmesine de yardımcı olur. Bu örneğe Asur kralı Sargon II'nin zamanına ait bir kabartma üzerinde de rastlanmıştır. II. Sargon'un hükümdarlığı, M.Ö. 722-705 arasındadır. Bu dönemde, Asur belgelerinde de görüldüğü gibi kral Midas başta idi.⁷¹

Eğer mezar Midas'a ait olsaydı, bu örnek daha önceden yapılarak, onun ölümüyle de mezara bırakılmış olabilirdi.⁷²

Oysa yapılan tartışmalar bu mezarın, sadece, 60 yaşlarında ölmüş ve M.Ö. 8. yy sonunda yaşamış bir krala ait olduğunu ortaya koyabilmiştir.

P Tümülüsü ise Gordion Nekropolüne ait ikinci önemli mezardır. Batısında Körte III tümülüsü ve kuzeyindeyse, Büyük tümülüs bulunmaktadır. 80m. çapında ve 12m. yüksekliğindedir. 1956 yılında nekropol alanında açılan 6 tümülüsün en büyüğüdür.⁷³ Mezar odası 4,5 X 3,5 m. boyutunda ve 1,5m. yüksekliğindedir. Odanın iç kısmında kumaşla kaplı olduğunu gösteren izler vardır. Bu mezar 4-5 yaşlarında bir çocuğa aittir ve çok değişik eşyalarla birlikte gömülmüştür. Bir sedir üzerine yatırılan çocuğun kemikleri ayrılmış durumdadır.⁷⁴ Güney duvarda ağaç bir masa veya taht arkılığı durmaktadır. Çoğunlukla bir çocuğun hoşlanacağı türden eşyalar bu mezara bırakılmıştır.

---

⁷¹-Young, 1958b, s. 231.

⁷²-Young, 1958c, s. 13.

⁷³-Young, 1957, s. 325.

⁷⁴-Young, 1957, s. 327.

Burada bulunan tunç bir kazan içinde çocuğa ait, ağaçtan yapılmış hayvan heykelcikleri(lev.XLVIII,1-3,XLIX,1-4),bronzdan yapılmış bir araba(lev.XXXIII,1-2),kaz ve keçi biçimli kaplar(lev.XXXV,1-4),ascoslar(lev.XXXVI,1-5),kemer,üzeri panellere ayrılmış, hayvan tasvirleriyle süslü maşrapa,tek renkli seramikler,Kıbrıs işi bir lekytos⁷⁵,ithal malı,mavi fayanstı,lotüs biçimli bir kap⁷⁶,camdan göbekli bir kase(lev.LII,1-2) ve benzeri birçok eşya bu mezarın bir prens veya prensse ait olduğunu gösterecek niteliktedir.

Tümülüs W,150m.çapında ve 22m. yüksekliğindeki tümülüs eski döneme aittir.⁷⁷ Mezar odasının boyutları ise, 4,62 X 3,30m.boyutunda ve 1,54/1,57m. yüksekliğindedir.Bu mezarın çatısı ağırlığı taşıyamayarak çökmüştür.Bu yüzden eserleri çoğu parçalanmıştır.Kaba pişmiş topraktan küpler,iki bronz kazan,kepçe(lev.XXIII,1-2),göbekli tas(lev.XVII,1-3),fibulalar,bir kemere ait parçalar,gaga ağızlı boya bezekli kaplar,çeşitli bronz ve seramik kaplara ait parçalar bulunmuştur.

Bu üç tümülüsün buluntuları 1981'de yayınlanmıştır. Q,R,S,Tümülüsleri üçüde,Körte III tümülüsünün doğu-

---

75-Young,1957,s.328.

76-a.e.,s.328.

77-Young,1981,fig.116.

sundadır.Ağaç mezar odası içinde,küplere konulmuş ölü külleri bulunmaktadır.⁷⁸

Tümülüs N, 20m. çapında ve 2-3m. yükseklikte küçük bir tümülüstür.Ağaç mezar odasının boyutlarıysa,3,40 X 2,50 metredir.Mezar odasının dış kısmı çakıl taşlarıyla doldurulmuştur.Sekiz bronz fibula,bronz kaplar ve geç dönem işçiliği gösteren bronz eşyalar bulunmuştur.

KY Tümülüsü de aynı teknikle yapılmıştır.Ağaç mezar odasında ortaya çıkarılan bir insana ait ve iki ata ait iskelet tartışma konusu olmuştur.Bu gömüyü Kimmer istilasına ve yeni bir kavmin varlığına bağlamışlardır.⁷⁹Burada atlara ait gem parçaları,bronz plakalar bulunmuştur.Mezar muhtemelen M.Ö.7.yy.1a tarihlenebilir.⁸⁰

Bu tümülüslerin dışındaki mezarlara ait ,buluntular ve çalışmalar hakkındaki verilen bilgilerse yetersizdir.

c)Ankara ili sınırları içinde tesadüfen açığa çıkarılan buluntular;Ankara'nın merkezinde,T.C.D.D. Müdürlüğü binası yapılırken,Frig Çağına ait,daha önce Anıt-Kabir'de de bulunmuş olan kısa boyunlu ve kulplu küpler,burada çalışan işçiler tarafından bulunmuştur.Bu kapların üç tanesi çömlek⁸¹,biri testi⁸², diğeri maşrapadır⁸³.Bulundukları zaman hepsi de ağızlarına kadar külle doluydu.Hepsi gri renkli olup,üçü perdahlıdır.Bunlar belki de ölümlere ait

---

78-Young,1957,s.325.

81-Özgüç,1946,lev.78,şek.23.

79-Young,1956,s.266.

82-a.e.,lev.78,şek.26.

80-a.e.,s.266.

83-a.e.,lev.78,şek.24.

kül küpleriydi. Bunlar M.Ö.8-6.yy.1a aittir. Belkide burası halkın mezarlığıydı ve diğer tümölüslerle çağdaşlığında bunu doğrulayabilir.

Bu buluntular, Tahsin Özgüç tarafından, BelletenX/40' da sayfa 590 vd. yayınlanmıştır.

Frig buluntularının en nadide örnekleri ve sanatının teknikleri daha çok bu tümölüslerden açığa çıkarılmıştır. Özellikle Gordionda mezar ve yerleşim buluntularının çağdaşlığı, buradaki Frig kronolojisini de mukayeseli olarak gözler önüne sermiştir.

Ankara'nın merkezindeyse belkide halk ve soylu⁸⁴ sınıfına ait iki ayrı mezar alanı vardı. Ancak İstasyon çevresindeki buluntular belkide bir yerleşime aittir. Burasının daha detaylı incelenmesi gerekir.

84-Özgüç, 1946, s. 593.

III-ANKARA İLİ SINIRLARI İÇİNDE
AÇIĞA ÇIKARILAN FRİG ESERLERİ

Ankara ili sınırları içinde yapılan gerek sistemli kazılarla,gerekse tesadüfi olarak ortaya çıkarılan bir çok eser bize Frig sanatını ve teknolojisini tanıtmıştır.

Anadolu'nun ticaret yollarının kavşak noktasına kurulan Frig kentleri kendi teknolojilerinin yanında,diğer ülkelerin malzemelerini de tanıtılmaktadır.

Frig sanatına ait eserlerin en özenli yapılanları ve ithal olan malzemeleri ancak,bugüne kadar yapılan tümülüs kazıları sonucunda açığa çıkarılabilmıştır.Yerleşimlerde yapılan araştırma ve kazılarsa,mezar buluntuları-yla paralelik gösterir.Ancak,Tümülüstten çıkan eserler kadar zengin ve değişik değildirler.

Bu eserleri,yapıldıkları malzemeler açısından gruplandırarak incelemeye çalıştım.

Fakat,burada verilen eserler merkezlerin bütün buluntularını içermemektedir.Çünkü Yassı Höyük'ten ve çevresindeki tümülüslerden çıkan eserler gruplar altında detaylı olarak incelenmiştir.Oysa,Ankara'nın merkezinde yapılan araştırmalar yetersiz olduğu için,ele geçen buluntular da kısıtlıdır.

Bu yüzden Ankara'nın etrafında bulunan yerleşimlere ait malzemeleri toplu olarak verirken,Gordion'dan derlenen eserler ithal malzemeler ve farklı tip ve özellikteki Frig eserlerinden oluşmaktadır.Bu eserleri beş grupta altında inceleyebiliriz.

1-T A Ş E S E R L E R

Frige merkezlerinde açığa çıkarılan,tasvirli taş eserleri iki grupta inceleyebiliriz;

a)KABARTMALAR:

Kabartma eserlerin en önemli grubunu,Ankara'nın merkezinde bulunan 12 adet tasvirli ortostad oluşturur.Bu eserlere Ankara Kabartmaları adı verilmektedir.Stil yönünden farksız olan bu eserlerin hepside kırmızı renkli andezit taşından yapılmışlardır.Boyutları bakımındanda birbirlerine yakındırlar.(Lev.I,1-IV,2 arasında verilmişlerdir).

Kabartmalar üzerinde görülen farklı sayılardaki kenet oyukları,bunların bir yapıya bağlı olarak ve yanyana dizilmiş olabileceklerini düşündürür.

Ancak,bu eserler çok dağınık olarak ele geçtiği için tam olarak kullanım yerleri ve amaçları tespit edilememiştir.Eğer bunların ait olduğu yapı Ankara içinde olsaydı,şehirden tekrar kullanılırlardı.Oysa Ankara'nın ,Yalıncak,Gazi Orman Fidanlığı gibi dışta kalan kısımlarında kullanılmışlardı.¹

Ancak,Ankara'nın merkezinde ve çevresinde yapılan araştırmalarda böyle tasvirlerin kullanıldığı bir yapı kalıntısına rastlanılmamıştır.

Bu eserleri işleniş yönünden ele alırsak,uzun

1-Güterbock,Özgüç,1946,s.49.

gövde yapıları ve kısa bacakları olan bu hayvanlar bazı küçük farklarla birbirlerinden ayrılırlar. Lev. I, 1 ve 2'de görülen iki aslanda sağa yürür ve kükrer vaziyettedirler. Başın ve gövdenin işlenişi çok benzerdir.

Ayrıca, Yalincak'tan² bulunan aslanda dahil olmak üzere üç aslanında ön kolları üzerinde bir çarpı işareti vardır. Lev. II, 2'de verilen boğada da kol işlenişi aynıdır, ama çarpı işareti yoktur. Buna karşılık, lev. III, 1-2 de görülen sfenks ve grifonda arka bacaklar üzerinde S biçimli çizgiler bulunmaktadır. Sfenks, boğa ve aslanların ön bacak kaslarında görülen damla motifide benzerdir.

Bu kabartmalı ortostadlar, güneyde yer alan birçok Geç Hitit merkezinde de sevilerek kullanılmışlardır.

Bu mimari süsleme unsurunun, güneyle ilişkiler sonucunda, Eriglerin de ilgisini çektiğini söyleyen E. Akurgal, bu eserlerin Geç Hitit ustaları tarafından yapılmış olabileceklerini de savunur.³ M.Ö. 7. yy. da bir Hitit heykeltraşi atölyesinin Ankara'ya gelerek bu eserleri yaptığından bahseder. Ancak, bu eserleri, Geç Hitit merkezlerinde görülen ve çoğunluğu güney etkili eserler ile karşılaştırdığımızda arada farklılıklar olduğu görülür.

Örneğin, burada bulunan at kabartmasının stil yönünden; çağdaşı olan, Kargamış⁴, Malatya⁵, Zincirli'den⁶ daha

---

2-Buluç, 1986, s. 424, lev. 188, res. 3.

3-Akurgal, 1955, s. 67 vd.

5-a.e., lev. 42b.

4-Orthmann, 1971, lev. 27a, c, f, 37a, b.

6-a.e., lev. 57a.

farklı tasvir edildiği görülmektedir. Buradaki atlar daha ince yapılı ve hareketli olarak tasvir edilmiştir. Ankara Kabartmalarına ait attı görülen güçlölükte bu örneklerde görölmez. Aynı şekilde, Kargamış'ta⁷ bir ortostad üzerinde tasvir edilen boğa tasviride özenli, detayları işlenmiş ve hareketli olarak verilmiştir. Ancak, Zincirli⁸ de görülen boğa tasviri de bu örnekteki gibidir. Fakat, işleniş yönünden farklıdır. Grifon'un baş işleniş i de Zincirli'de bulunan grifonun⁹ işlenişine benzemekle birlikte, üslup açısından Geç Hitit'ten farklıdır. Sfenksin ve grifonun kanat ve göğüs tüyleri, Sakçagözün'de¹⁰ bulunan sfenkse benzer, ancak bu örnekte tüyler daha detaylı olarak işlenmiştir.

Bu örnekler, mutlaka Geç Hitit örneklerinden etkilenmiştir. Ancak, bu eserleri, Midas şehri çevresinde görülen büyük boy anıtları yapabilecek ustalıktaki Frigli sanatçılar yapmış olmalıdır.

Bunların dışında, Ankara kabartmaları içinde yer alan iki kabartma ise diğerlerinden farklıdır. Bunlar üzerinde anıtanrıça kybeleye ait tasvirler bulunmaktadır. Lev. IV, 2'-de görülen örnek Etlik'ten bulunmuştur ve yarım dır. Diğer örneke, lev. IV, 1'de verilmektedir. İki örnekte de, kybele

---

7-a.e., lev. 25e, 27a-c.

8-a.e., lev. 60e.

9-a.e., lev. 59b.

10-a.e., lev. 50b.

tasviri bir mabet cephesi olarak düzenlenmiş bir niş içine yapılmıştır. Bu mabet cephesi şeklindeki düzenlemeyi, Midas şehri civarındaki çok sayıdaki dini amaçlı kaya anıtında görmekteyiz.¹¹ Bu örneklerin bir benzeri ise, Gordion yakınında Sakarya nehri yatağından bulunan, lev. V, 1'de verilen örnektir. Kırık olan bu örnekte de figür bir niş içindedir ve üç örnekte elinde bir kuş ve kap tutar vaziyettedir. Başlarında bir polos bulunmaktadır. Bu örneklerden lev. IV, 1, üzerinde görülen meander motif, Gordion'da M.Ö. 7.yy.'la tarihlenen mobilyalar üzerinde de görülmektedir.¹² Akroterli cephe düzenlemesi ise, gene aynı dönem tasvirli eserlerinde kullanılmıştır.¹³

Ayrıca bu eserler ile, Eskişehir-Afyon arasında bulunan Aslankaya anıtının yapımındaki amaçta aynı olmalıdır.¹⁴

Lev. IV, 2'deki kybele tasvirinin yanında yer alan grifon bu örneği diğerlerinden ayırır. Bu grifon, yukarıya kaldırdığı elleriyle bir güneş kursunu taşımaktadır. Bu grifon, Afyon Dayalı'da¹⁵ bir örnekte tasvir edilmiş, grifona benzemektedir. Ancak, ondan daha ince hatlarla işlenmiştir. İkisinin üzerinde de, bir bacaklarını örten giysileri vardır. Baş işlenişi Ankara kabartmalarında görülen grifondan farklıdır.

11-Akurgal, 1955, lev. 39a-b.

12-Young, 1957, lev. 95-96, 62.; 1958a, lev. 27.

13-Temizler, 1959, s. 180.

15-Prayon, 1987, lev. 10

14-Akurgal, 1955, s. 99vd., lev. 36b.

a-f, kat. no. 28.

Tanrıça heykelinin bir diğerk örneği de, Gordion, C tümölüsünün dolgu toprağı içinde bulunmuştur(lev.V,2). Cepheden tasvir edilmiş poloslu ve uzun giysili tanrıça şematik olarak işlenmiş olup, yanındaki panelde bulunan boğaa da aynı stildedir. Bu örnek diğerk kabartmaların kullanım amacını da açıklamaktadır.

Ankara'da bulunan örneklerin, bir yapıya ait olduğu düşünölmüştü ve Anıttepe ile Gazi Orman Çiftliği arasında birçok örnek bulunduğu için, bu yapının yeri olarak Fidanlık araştırılmıştır. Ancak Fidanlıkta, bu kabartmalarla süslenebilecek yapıya ait, hiçbir iz bulunamamıştır.¹⁶ Diğerk bir görüş ise, bu eserlerin tümölüs- lere ölü költüyle ilişkili olarak bırakılmasıydı. Bunlar tümölüslere ait birkaç yapıya konulmuş olabilirler.¹⁷

Ankara'da bu eserlerin bulundukları yerlerde hemen hemen mezarlık alanlarının yakınıdır. 1893'te E.Chantre, Etlik ve Kalaba civarında gördüğü tümölüslerden söz etmektedir.¹⁸ Bugün bu civardaki tümölüsler yerleşimle kaplanmışır. Böylece bütün örnekler nekropol alanı yakınında ortaya çıkarılmışır. Buradan ortaya çıkarılan bir diğerk sonuçsa, kybele'nin ölü költüyle olan ilişkisidir. Gordion C tümölüsünde bulunan örnekte bu amaçla mezar dolgusuna yada girişine bırakılmış olmalıdır.

16-Güterbock-Özgüç, 1946, s.50.

17-Buluç, 1986, s.431.

18-a.e., s.430.

Ayrıca Raci Temizer, kabartmalar üzerinde görülen, at, boğa, aslan ve karışık varlıkların Kybele kültüyle ilgili olduklarını söyler.¹⁹ Kybelenin kült hayvanları olan aslan ve kuşun yanı sıra, C tümülüsünde bir boğa, Ankara kabartması (lev. IV, 2) üzerinde bir grifonla birlikte tasvir edilmiş olması da bunu doğrular. Ayrıca, Aslankaya anıtındaki alınlıkta kanatlı varlıkların tasvir edildiği bilinmektedir.²⁰

Buluç, bu hayvan tasvirlerinin ve diğer kabartmaların dinsel, ölü ve Kybele kültüyle ilgili bir anıt, sunak veya bir yapıya ait olabileceği görüşündedir.²¹ Bu geleceğinde Frigler tarafında başlatıldığını savunur.

Kısaca bu kabartmalar, Geç Hitit'te olduğu gibi, mabet, saray ve benzeri yapıları süslemek amacıyla yapılmamışlardır. Geç Hitit stilinden farklı yapıldıkları ve Friglere ait oldukları da açıktır.

Bu kabartmaların dışında, Yalıncağ yakınındaki, Faharet çeşmeden bir örnekte oldukça basit işlenmiş bir ikiz idol tasviri vardır. Bu Frig sanatına yabancı bir figür değildir. Bunların benzerleri Midas şehrinde de bulunmuştur.²² Orta Frig dönemine tarihlenirler.

19-Temizer, 1959, s. 180.

20-Akurgal, 1955, lev. 36b.

21-Buluç, 1982, s. 431.

22-Prayon, 1987, s. 207, kat. no. 48, 49, 50, 51.

Gordion'da bulunan bir grup kabartma ise, Ankara'daki örneklerin aksine, akropolden bulunmuştur. Bir tanesi kabartmaya ait bir parça (lev.VI,1) olarak, 2 no.lu megarondan, diğer ikisi ise, tekrar kullanıldıkları Pers tabakasından bulunmuştur. Lev.VI,2-3 ve VII,1-3'de verilen bu örneklerin başları bir heykel gibi üç boyutlu işlenmiştir. 2 no.lu megaronda bulunan örnek üzerinde bir boğanın arka kısmı görülmektedir. Kabartma yarım bırakılmış gibidir, ama hatları C tümülüsünde bulunan örneğe benzer. Baş tarafı eksiktir.

Diğer iki örnekteyse, yırtıcı görünümlü aslanlar tasvir edilmiştir. Lev.VII,1-3'te verilen aslanlar çifttir ve ikisi de kükrer vaziyette ağızlarını açmışlardır. Örneğin birisi kırıktır. Bu aslanın ait olduğu yapı sayfa 37'de anlatılmıştır. Bu aslanların baş işlenişleri Ankara örneklerinden farklıdır. Gözlerinin çevresi içleri taramalarla doldurulmuş dairelerle çevrelenmiştir. Üç aslanda da altına düşen yeleler taramalarla işlenmiştir. Yassı höyüğün saray alanında ortaya çıkarılan bu örnekler kentin önemli yapılarını süslüyor olmalıdır. Bunlar stil açısından da Ankara örneklerinden farklıdır. Bu örnekler, Prayon tarafından M.Ö.8.yy.'ın II.yarisına tarihlenmektedirler. Ankara kabartmalarıysa, M.Ö.6.yy.la tarihlenmişlerdir.

Bu örneklerin kesin tarihlenmesi ve kullanım amaçlarının belirlenmesi için, buluntu yerlerinin çevresinde daha detaylı çalışmalar yapmakta yarar vardır.²³

23-Buluç, 1982, s.433.

b)HEYKELLER:

Kabartmalar gibi heykellerde dini amaçlı olarak yapılmıştır.Gordion'da bu heykellere ait parçalar farklı zamanlarda ortaya çıkarılmıştır.Bunları tasvir ettikleri figürlere göre iki grupta inceleyebiliriz.

b.1-Kybele Heykelleri:Ayaş-Çağköy ve Gordion'da bulunan bir grup heykelde ana tanrıça Kybele olduğu düşünülen kadın figürleri tasvir edilmiştir.Ancak,bu heykellerin hepsi de parçalar halinde bulunmuştur.

Lev.VIII,1'de görülen Kybele heykeli Çağköy'den bulunan tek örnektir.Burada ellerini önde kavuşturmuş,başı poloslu tanrıça tasvir edilmiştir.Örnek yarım ve çok tahrip olmuştur.Aynı şekilde başında polos bulunan iki örnek,Boğazköy²⁴ ve Sungurlu Salman köyden²⁵ bulunmuştur.Boğazköy örneği tam olarak korunmuştur.Bu örneğin yanında iki küçük müzisyen figürü bulunur ve tanrıçanın başındaki polos süslüdür.Sungurlu örneği ise,bir heykel başıdır.Bu örneğin vücudu bulunamamıştır.Burada,rozetlerle süslü bir başlığı olan tanrıça Kybele tasvir edilmiştir.Çağköy örneğinde bu tür bezemeler yoktur.

Bu örneklerin dışında ve daha farklı stilde yapılmış bir grup heykele ait parçaysa,Gordion akropolünden bulunmuştur.Bunlardan ikisinde,baş ve göğüse kadar gövdelerinin bir kısmı korunmuştur.Diğer örneklerdeyse,sadece göv-

---

24-Prayon,1987,s.202,kat.no.7,lev.3a-c.

25-a.e.,s.202,kat.no.8,lev.3d-e.

delerin bir kısmı korunmuştur.Kat.no.20'de verilen örnek trakitten yapılmış olup,figür göğsü hizasında tuttuğu elleriyle bir kuş ve kap tutar.Bu heykel üzerinde tasvir edilen kadın Kybele olmalıdır.²⁶ Arkada omuzlarına inen kısa saçları görülmektedir.İkinci heykelse,alabasterden yapılmıştır.²⁷ve ilk örneğe benzer.Yukarıda kap tuttuğu eli korunmuştur.Saç biçimi de aynıdır.İki figürün başında da polos yoktur.Diğer,iki gövdeye ait örnekse,göğüsleri hizasında tutukları elleriyle, bastaki örneklerdeki gibi tasvir edilmişlerdir.²⁸İkisi de kap tutar ve birisinin elinde bir kuş figürü görülür.

Bu heykeller üzerinde görülen,kuş ve kap Kybele'nin sembolleridir.Daha önce aynı şekilde,elinde kuş ve kap tutan tanrıça tasvirlerini kabartmalar arasında da görmüştük.Bunlardan bir tanesi,Sakarya nehri kenarından bulunan,lev.V,1'deki örnektir.Diğeriye,lev.IV,1'de verilen Ankara'dan bulunmuş örnektir.Ancak bu iki örneğin başında bulunan poloslar,Gordion örneklerinde yoktur.

Bu örneklerin aynı dini etkiyle,yerel sanatçılar tarafından yapılmış olmaları mümkündür.Ayrıca,yüksek başlıklı veya ellerinde kuş ve kap tutan bu heykellere ait, parçalar üzerinde tasvir edilen kadın,anatanrıça Kybele'yi tasvir ediyor olmalıdır.

26-a.e.,s.209,kat.no.62,lev.16a-b.

27-a.e.,kat.no.63,lev.16d-e.

28-a.e.,kat.no.64-65,lev.16c-f.

Kybele'yi Frigli sanatçılar sık sık,kaya anıtlarına, kabartmalara ve heykellere işlemişlerdir.

Ayrıca,lev.VIII,2'de görülen bir heykele ait baş üzerinde de bir erkek figürünün tasvir edildiği söylenmektedir.Ancak bu figürün yüz işlenişi trakit Kybele heykeli ve Boğazköy'den bilinen örnek üzerinde de benzer şekildedir.Belki de bu örnekte bir tanrıça heykeline aittir.Gözleri çevresinde üç örnekte de kabartma bir hat görülmektedir.

Ankara Kabartmaları üzerinde görülen ince işçilikte bu örneklerde görülmez.

b.2-Kuş Heykelleri;

Kadın heykellerinin dışında,tasvir edilen tek hayvan kuştur.Kuş heykelleri de mutlaka Kybele kültüyle ilgili olarak tasvir edilmiştir.Trakitten yapılmış bir örnek başsız olarak Gordion'da bulunmuştur.Lev.VIII,3-4'de oldukça basit işlenmiş bir yırtıcı kuşa aittir.²⁹

Bu örneğin bir benzeri de gene Boğazköy'den başsız olarak bulunmuştur.³⁰

Bu tip kuş figürlerine bazı küçük buluntularda da rastlıyoruz.Özellikle Frig Çağına ait mühür tutamaklarında aynı tip yırtıcı kuş figürleri tasvir edilmiştir.³¹

Bunların dışında,Gordion teras binasında bulunan bir

29-Körte,1904,s.168,lev.150.

30-Prayon,1987,s.210,kat.no.72,lev.18a-b.

31-a.e.,lev.31g-h-i.

gümüş pendant üzerinde aynı figür yandan tasvir edilmiştir.³²L,8-9 verilen Gordion'da bulunmuş alabaster kuşta aynı tiptedir ve bu eserin kaidesine Frigçe yazı ile okunamayan bir kitabede vardır.

Kuş figürü,bu kadar farklı örnekler üzerinde işlendiğine göre bu motifte dini yaşamlarıyla ilgili olmalıdır.

Büyük boy taş eserler bir bütün olarak ele alındığında bunların hepsinin Ana tanrıça ve ölü kültüyle ilgili oldukları görülmektedir.Merkezler arasında aynı sanat eserleri görülmektedir.Ancak,bu eserlerde stil yönünden farklılıklar vardır.Bu örnekleri aynı etkiyle,farklı atölyelerde yapılmış olmalıdır.

32-Young,1962,lev.48/22.

2-MADENİ ESERLER

Frig Çağı'na ait madeni eserlerin çoğunluğu mezarlardan bulunmuştur. Bu eserler belki de sembolik bir ifade ile tümülüslerle bırakılmaktaydı. Genellikle, bronzdan yapılan eserlerin yanında, elektron ve gümüş birkaç örnekte bulunmuştur. Fakat, hiç altın esere rastlanılmaz.

Bu eserler dövme ve dökme teknikleriyle şekillendirilmiş olup, bazen dekoratif unsurlarla da süslenmiştir.

Mezarlardan bulunan madeni eserlerin en önemli grubunu kaplar oluşturmaktadır. Ardından süs eşyaları, silahlar ve diğerleri gelir. Bunlar;

a) MADENİ KAPLAR:

Madeni kaplarda görülen formların çoğu Friglere özgüdür. Bu eserler aşağıda gruplar halinde verilmektedir.

a.1-GÖBEKLİ TASLAR:

Omphaloslu fiale adı da verilen bu kaplar, erken safhada dövme tekniğiyle şekillendirilmiş basit profillidir. Bu kapların göbeklerin bulunan yarım daire biçimli yumrular sonradan yapılarak, bu kapların göbeğine yerleştirilmiştir. Bu tür göbekli taslar daha sonra, palmet dizileri ve yumrularla kendilerine özgü bir biçimde üretmişlerdir. Ancak, bu kaselerin ilk örneğinin Asur'dan geldiği sanılmaktadır.

Bu taslardan, 98 tanesi, Gordion Büyük tümülüstən, 10 tanesi W tümülüsünden, 18 tanesi P tümülüsünden bulunmuştur. Ankara Gazi orman Fidanlığından iki, Anıt-kabir tümülüslerinden bir, O.D.T.Ü. tümülüslerinden değişik bir örnek daha açığa çıkarılmıştır.

Ankara merkezinde bulunan Tidanlık tümülüsünden bulunan iki örnek,lev.XVIII,1-2'de verilmektedir ve iki örnekte birbirine benzemektedir.Düz ağızkenarlı bu tasların göbeğini iç içe dört sıra kabartma bant çevreler.

Bu basit örneklerin benzerleri Büyük Tümülüste,P ve W tümülüslerinde de bulunmuştur.³³ Ayrıca,Körte tümülüsiIII'te de aynı tip taslar bulunmuştur.³⁴ Lev.XVII,1-5'te bu örneklerden ikisi verilmektedir.O.D.T.Ü. II.tümülüsünden bulunan bir örnekte aynı tiptedir.³⁵ Daha sonra,göbek etrafından başlayarak gövdeyi eşit aralıklarla bölen silmeler yapılmaya başlanmıştır.Ama,bu kapların dış kenarlarında bu silmeler görülmez.Bu türe örnek olarak ,Gordion Büyük Tümülüsten bulunmuş bir örnek,lev.XIX,1'de verilmiştir.

Yerel atölyelerin yapımı olarak,bu taslarda palmet dizilerinin çeşitli türleri yapılmaya başlanmıştır.Bu taslara lotüslü tip veya kaburgalı taslarda denilmektedir.Bu tip örnekler hem Gordion'da, hem de Ankara'daki mezarlarda bulunmuştur,Anıt-Kabir ,Ino.lu tümülüsünde ezilmiş bir örnek ve benzeri kaplara ait parçalar ele geçmiştir(lev. XX,2 ve XXII,3).Aynı palmetli kaplar Gordion,Büyük Tümülüs, P ve W tümülüsleriyle III.tümülüste de vardır.

33-Young,1981,lev.90-91,9vd.

34-Körte,1904,s.73.

35-Buluç,1982,lev.30a.

Ayrıca, bu kapların ithal olduğu düşünülen bir benzeri camdan yapılmış olarak P tümülüsünde bulunmuştur (lev. LII, 1-2).

Lev. XXI, 1'de verilen örnekte gene, P tümülüsünden bulunmuştur. Bu örnekte palmet yapraklarının yerini daha gelişmiş dışa doğru çıkıntı yapan yumrular almıştır. Aynı örneğin biraz daha değişikliği, O.D.T.U. Büyük Tümülüsten bulunmuştur. Bu örneğin göbeğinde bir yumru yerine palmiye ağacı şeklinde bir çıkıntı bulunmaktadır. Örnek lev. XXI, 2'de verilmiştir. Kuzey Suriye etkili olduğu söylenen bu örneğe yapılan analizler sonucunda kullanılan malzemenin diğer örneklerle aynı olduğunu göstermiştir.³⁶

a.2-MAKARA KULPLU TASLAR:

Bu kap türü Friglere özgü olarak görülür. M.Ö. 8.yy.'ın II.yarisından itibaren görülürler. Bu kapların en önemli özelliği makara biçimli kulplarıdır. Ayrıca bu kulplara takılan halka kulplar çok büyüktür ve tümülüslerde, asmak amacıyla çakılmış çivilerde bu kaplara ait olmalıdır. Bu kapların makara tutamaklarında değişik çeşitlemelerde yapılmıştır.³⁷ Her örnek diğerinden farklıdır.³⁸ Gordion Büyük Tümülüs'ten çıkarılan iki örnek, lev. XV, 1-3'te verilmiştir. Bu tasların benzerleri-

---

³⁶-Buluç, 1985, s. 71 vd.

³⁷-Young, 1981, s. 126, fig. 80.

³⁸-a.e., lev. 66-67.

ne Eridanlıkta da rastlanılmıştır ve burada bulunan iki örnek lev.XV,4-5' verilmiştir.Gene Ankara'nın merkezin-
de bulunan Anıt-Kabir tümülüslerinde de bu tip kaplara
ait makara kulp ve bunları kaplara birleştiren perçin-
ler bulunmuştur.³⁹Ancak kapları ele geçmemiştir.

Bu taslar Anadolu'nun batı kıyılarında,Kıbrıs'ta ve
çağdaşı olan şehirlerde de ortaya çıkarılmıştır.⁴⁰

Gordion'da bulunan aynı tip kaplardan üç tanesi ö-
nemlidir.Bunların hepsi de Büyük Tümülüs'ten bulunmuş-
tur ve içlerinden bir tanesi lev.XVI,1-2'de verilmiştir.

Makara kulplu bu tasını üzerinde balmumu üzerine ya-
zılmış,okunamayan bir Frigçe yazıt vardır.

Bu iki kap tipinin yanısıra kulplu ve kulpsuz değişik
kap örnekleri de bu tümülüslere bırakılmıştır.Bunlar da
aynı teknikle imal edilmişlerdir.

a.3-KAZANLAR(CAULDRON):

Parçalar halinde imal edilen bu kazanlar sonradan bir-
leştirilmişlerdir.Bunların küçük boyda örnekleri de oldu-
ğu gibi,seramikler üzerinde de taklid edildiklerini görü-
yoruz.Bu kaplar M.Ö.8.yy.da doğu ve batıdaki diğer mer-
kezlerde de yaygın olarak kullanılmıştır.Genellikle bu
kazanların taşıyıcı kulpları atas adı verilen bezemeli
dekoratif tutamaklarla kazana geçirilmiştir.Bu tip ka-
zanlardan üç tanesi Gordion,Büyük Tümülüs'ten çıkarılmış-

39-Akok-özügüç,1947,lev.21,res.43.

40-Young,1958c,s.13.

tır ve bunların dışında P tümülüsünden ve Fidanlıktan da bulunmuştur. Fidanlık örneği oldukça sadedir ve tutamakları da yoktur. Kazanlar lev. IX, 1-4'te verilmektedir.

Bu kazanlarda T biçimli ataşlar kullanılırken, Büyük Tümülüs'ten bulunan lev. X, 2'de verilen örnekte dört, kuş gövdeli ve insan başlı siren adı verilen ataşlar kullanılmıştır. Ayrıca bu kazanlar mezarlarda üç ayaklar üzerinde bulunmuştur. Kazanlara bağlı olarak ataşları ve üç ayakları anlatmak daha kolay olacaktır.

Üç ayaklar, genellikle demirden yapılmışlardır. Büyük Tümülüs'te bulunan kazanlara da aynı madenden yapılmış ayaklar taşıyıcılık yapmıştır.⁴¹ Bu döneme ait, Körte III. tümülüsten de açığa çıkarılmış olan ,4 üç ayakta bunlardan biraz büyük ve küçük olmak üzere iki tiptedir.⁴² Ancak bu taşıyıcılara günlük kullanımda rastlanılmaz. Anıt-Kabir alanı tümülüslerinden 4, O.D.T.Ü. tümülüslerinde de 1 örnek bulunmuştur.⁴³

Lev. XXIV, 1'deyse, Fidanlıktan bulunan demir üç ayak verilmiştir. Urartu kazanlarının da böyle üç ayaklar üzerinde durdukları bilinmektedir. Bunlar kazanların yere sağlam oturmalarının yanısıra, sembolik bir anlamda taşıyor olmalıdır.

Bu eserlerde demirin kullanılmasıysa, ağır kazanlara dayanıklılığı açısından olmalıdır.

41-Young, 1981, lev. 80a-c, lev. 95f.

42-Körte, 1904, s. 80vd. sek. 44-70b.

43-Akok-Özgüç, 1947, s. 34, sek. 33.

Ataşlar; genellikle, kazanlar, kepçeler ve tutamakları-
na halka kulp takılan kaplarda kullanılmışlardır. Bun-
ların en basit şekilleri T biçimli olanlardır. Kuş ve
boğa biçimli atasların yanısıra siren adı verilen kuş
kuyruk ve kanatları şeklinde bir gövdeleri bulunan, insan
başlı figürlerde bu atasların gelişmiş tipleri olarak
görülür. Bu sirenli atasların asıl kaynağı tespit edile-
memiştir. Belki de ithal olarak getirilmiş ve burada ta-
kılmış olabilirler.⁴⁴ Bunların kaynağının Asur olması da
muhtemeldir. Bu örneklerle İtalya ve Yunanistan'da da rast-
lanılmıştır. Bulunduğu merkezlerden bazılarıysa, Toprakkale,
Rodos, Atina, Olympia, Vetulonia'dır.⁴⁵ Şimdiye kadar bulunanla-
rın sayısı 76'nın üzerindedir.

Siren ataslara bir örnek lev. XXXII'de verilmiştir.
Bu tip sirenler doğu veya Urartu stili olarak yorumlanır.

Boğa ataslar, lev. XXXI, 1-4'de verilmiştir ve bunlar Gor-
dion Büyük Tümülüs'ten bulunmuştur. Benzerlerine K. Suriye
ve Toprakkale'de, Kıbrıs ve Ege'deki merkezlerde de rastlan-
maktadır.⁴⁶

Lev. XXXII, 1'de görülen grifon atas ise, Gordion, Megaron
3'ten bulunmuştur, ele geçen bu atasın kökeni doğudur, Na-
kat aynı tip ataslar batıda da görülür.

44-Young, 1958c, s.10.

45-Muscarella, 1962, s.317.

46-Young, 1981, s.219.

a.4-KEPÇELER:

Genellikle tümülüslerle küçük kazanlarla bırakılan, bu eser grubunda üzerinde görülen rozetler aslan biçimli a-
taşlar⁴⁷ ve kuş biçiminde son bulan saplarıyla dini bir görünüm taşırlar. Bu tür kepçeler Gordion tümülüslerinde görüldüğü gibi, Ankara'nın merkezindeki mezarlardan da bulunmuştur. Fidanlık'tan bulunan iki örnek diğerle-
rinden daha basit süslenmiştir.⁴⁸ Cysa, lev. XXIII, 1 verilen W tümülüsünden bulunmuş örnekte sap ile kepçe kısmı arasındaki bütün bağlantılar aslan başı biçiminde atalarla yapılmıştır. P tümülüsünden bulunmuş ve yine aynı levhada 3 no. ile verilen örnekte de farklı bir bezeme görülür. Sap ile kepçe arasında disk biçimli bir rozet ve sapın en sonunda bir kuş figürü vardır. Ayrıca, 4 no. lu örnekte de aynı figür görülmektedir. Bu örneğe, Büyük Tümülüstten bulunmuştur.

a.5-SİTULALAR:

Büyük Tümülüs'ten bulunan iki situla, tümülüslerden çıkan kaplarla kıyaslanırsa, işçilik açısından onlara benzerlik gösterir, ancak form açısından bu eserlerin bir eşi daha bu mezarlarda yoktur. Ayrıca, bu iki örnek bize mezarı tarihlememiz içinde yardımcı olur. Bu kaplar iki kova şeklinde yapılmış olup, dipte biri aslan, diğeri koyun başıyla son bulur. Lev. XIV, 2-4'de verilen aslan başlı

47-Young, 1960, lev. 56/10.

48-Lev. XXIII, 5-6.

situlanın bir paraleline,Asur kralı II.Sargon'un Korsabad'daki sarayında bulunan bir duvar kabartması üzerinde rastlamaktayız.⁴⁹Sargon,Kral Midas'la çağdaştır ve M.Ö. 722-705 arasında yaşamıştır.Ancak,Midas 696 yılındaki Kimmer istilasına kadar yaşamıştır.Oysa bu örnek bulunduğu tümülüsü M.Ö.725-700 arasına tarihlendir.⁵⁰Midas'ın mezarı olarak bilinen Büyük Tümülüs,böylece Midas'tan çok önceye tarihlenir.Belki de bu situlalar mezara konulmadan önce yapılmıştır.

Bu eserleri kökenleri yönünden ele alırsak,stil yönünden Asur'a ait olduğu görülür.Lev.XIII,1 ve XIV,1'de verilen koyun başlı situla ise,bu örneğin direk paraleli değilse de aynı etkiyle yapılmıştır.⁵¹

a.6-SÜZGEÇLİ KAPLAR:

Genellikle yuvarlak karınlı,kısa dar boyunlu bu tür kapların akıtacakları süzgeçlidir.Kesik gaga ağız şeklindeki akıtacakları ve kulp,boyun gibi parçaları ayrı olarak yapılmış ve gövdeye eklenmiştir.Akıtacağın gövdeye birleşen kısmında süzgeci vardır.Kulp akıtacağın hemen yanındadır.İçi boş bir levhadan yapılan kulp gövdeye perçinle tutturulmuştur.Gordion tümülüslerinde çok sayıda bulunan bu kapların bir örneği de Gazi Orman Fidanlığından bulunmuştur.Bu örneğin sadece,süzgeçli akıtacağı korunmuştur(lev.XII,2).Bu kaplara bir örnek lev.XII,1'de verilmektedir.Bu kap,Büyük Tümülüs'ten bu-

---

⁴⁹-Young,1958b,s.231.

⁵⁰-Young,1958c,s.13.

⁵¹-Young,1958b,s.229.

lunmuştur. Aynı kap formu seramik örneklerde de uygulanmıştır. Bu örneklerden bir tanesi lev. XXXVIII, 1'de verilmiştir. Aynı tip kaplara ait bronz parçalar, Ankara tümülüslerinde de bulunmuştur. Anıt-Kabir alanında I no.lu tümülüs'ten bu kaplara ait, içi düz ve dışı yivli örneklerde çıkarılmıştır. Bu örneklerden bir grubu lev. XXII, 1'de verilmiştir.

a.7-YONCA AĞIZLI KAPLAR:

Gordion çevresindeki ve Ankara'nın merkezindeki Prig tümülüslerinde ,bronzdan yapılmış yonca ağızlı tesliler yaygın olarak kullanılmıştır. Bunların, gövde formlarında değişik modeller ve bezemeler de yapılmıştır. Böyle bir örnek lev. XI, 4'de verilmiştir. Bu örnek Büyük Tümülüs'ten bulunmuştur. P tümülüsünde (lev. XI, 3), Körte III. tümülüste, Gazi Orman Fidanlığı tümülüsünde (lev. XI, 5) ve Makridi tümülüsünde bu ağız biçimini taşıyan kaplar ve bu kaplara ait parçalar bulunmuştur. Makridi tümülüsünden bulunan örnek bir ağız parçası iken, Fidanlık örneği bu kaba ait bir gövde parçasından ibarettir. Yonca ağızın bir bölümü ve ağız kenarına tutturulmuş kulbu bu parça üzerinde korunmuştur. Gordion'dan bulunan örneklerdeyse gövde formu değişik olduğu gibi ağız ve boyun biçimleri de farklıdır. Bu örneklerde de kulp, boyun ve ağız ayrı olarak yapılmış ve gövdeye sonradan eklenmiştir.⁵²

Yukarı da verilen kap türlerinin dışında da bir çok

52-Young, 1981, lev. 8vd., lev. 60vd.

değişik form ve şekilde madeni kaplar da üretilmiştir.

Bu kaplar, yerel özellikler taşımaktadırlar ve hepside mezarlardan bulunmuştur. Ayrıca, Anıt-Kabir alanı tümülüslerinde değişik formlu kaplara ait parçalar ve bu kapları süsleyen kabara gibi, bezemeler de bulunmuştur. Bunlar, lev. XXII, 1-2'de verilmiştir.

Lev. XXII, 3'te verilen örnek ise, O.D.T.Ü. tümülüsünde bulunmuş ve tasvirli tek örnektir. Bu kap üzerinde ortada bir rozet ve etrafında boğa, bir inek ve danası tasvir edilmektedir. Kuzey Suriye etkili olarak yorumlanan bu örnekte tasvir edilen, boğa tasvirli eserler üzerinde görülen Frig karakterli boğaya benzemektedir.⁵³

Bunların dışında kalan, madeni kap örneklerinin bir çoğu seramik örnekler üzerinde de görülmektedir.

b-SÜS EŞYALARI:

Friglerde süs eşyası olarak sadece kemer ve fibulalar yapılmıştır.

b.1-FIBULALAR:

Fibulalar, bir veya iki iğneden ve buna bağlı çoğunlukla bezemeli bir yaydan oluşan çengelli iğnelerdir. Mezarlarda dini inançlar ve zenginlik sembolü olarak bulunan, bu eserlere ihraç malı bir ürün olarakta rastlanılmaktadır.

Fibulaların ortaya çıkışı, Anadolu ve Yunanistan'da paralel olarak görülmektedir.⁵⁴

53-Buluç, 1986, s.425, lev.189, res.6.

54-Boysal, 1946, s.447.

M.Ö.8.yy.'ın I.yarısında yay kısmı ince ve dikdörtgen kesitli fibulalar yaygın olarak görülmekteyken, 6.yy.'a kadar değişik tiplerde yapılmış fibulalar üretilmeye başlanmıştır. Bu örneklerin 145 tanesi Gordion Büyük Tümülüs'te bir torba içinde bulunmuştur.⁵⁵ W tümülüsü⁵⁶, P tümülüsü ve Ankara tümülüslerinde bu fibulaların değişik örnekleri bulunmuştur.

Orta ve batı Anadolu'da Frig katlarında ilk kez karımıza çıkan fibulalar, güney ve doğudaki merkezlerde M.Ö. 8.yy.'dan sonra kabartmalarda görülürler. Özellikle Geç Hitit'te İvriz⁵⁷, Maraş⁵⁸ ve Barrekup tasvirleri üzerinde vardır.

İvriz'de kral Warpalawaş'ın giyisisini tutturan bir fibula detaylı olarak işlenmiştir. Maraş örneğinde ise, yanyana oturan bir çift tasvir edilmiştir. Buradaki kadının belinde fibulayla tutturulmuş bir kemer bulunmaktadır. Bu fibulanın değerli bir süs eşyası olduğunu da bize gösterir.

Frig tümülüslerinden bulunan beş tip fibula lev.XXVIII'den itibaren verilmiştir. Bunlardan lev.XXVIII, 1-2'deki örnek, W tümülüsünden bulunmuştur. Küçük ve yuvarlak kesitli bu fibulanın yanı sıra, ince dikdörtgen kesitli fibulalar da bu tümülüste açığa çıkarılmıştır. Bu örneklerden ikisiyse, lev.XXVIII, 3-4'te verilmiştir. Bu örnekler M.Ö.8.yy.'ın ba-

---

⁵⁵-Young, 1958c, s.10.

⁵⁶-Young, 1981, lev.91vd.

⁵⁷-Orthmann, 1971, lev.14e.

⁵⁸-a.e., lev.43h.

sına tarihlenir. Diğer bir grupsa, lev. XXVIII, 5-6'da verilmiştir. Bu fibulaların yay kısmı yuvarlak kesitlidir ve ortada bir keskin silme oluşturmurlar. Bu fibulalarda M.Ö. 8.yy.1a tarihlenirler.

Dördüncü grup fibulalar, lev. XXX, 3-4'te verilmiştir ve bu Friglere özgü kabaralarla süslenmiş örnek, Büyük Tümülüs'ten bulunmuştur. Bu kabaralar fibula üzerine sonradan takılmıştır. O.D.T.Ü. tümülüsünde bulunan kabaralı bir fibulada bu örneğe benzemektedir. Fakat, daha ince bir yayı ve sekiz kabarası vardır.⁵⁹ Bu tip fibulalar M.Ö. 725 yılına tarihlenmektedir. Buğazköy'de de bu gruba giren fibulalar bulunmuştur.⁶⁰

En son tip ise, çift iğneli ve kilit plağı bulunan fibulalardır. Gordion tümülüslerinde bulunduğu gibi, Ankara, Fidanlıktan da iki örnek bulunmuştur. Genellikle, bu örneklerin kilit plakları üzerine çeşitli bezemeler yapılmaktadır.

Lev. XXIX, 1-4'te Gordion'dan bulunan 3 örnek verilmiştir.

Fidanlık'tan bulunan iki örneğe, lev. XXX, 1-2'de görülür. Bu iki merkezden bulunan örnekler birbirlerine çok yakındır.

Dikdörtgen kesitli ve çift iğneli bir örneğe, O.D.T.Ü. Büyük tümülüsünden bulunmuştur.⁶¹ Ancak, bu örneğin yayı daha ince yapılmıştır.

59-Buluç, 1982, lev. 32a.

60-Bittel, 1969, s. 56vd.

61-Buluç, 1982, lev. 32c.

b.2-KEMERLER ve BRONZ PLAKA:

Çok az sayıda bulunan kemerler, işleniş yönünden birbirlerinden farklıdırlar. P tümülüsünden bulunan tek örnek, 52 cm. uzunluğundadır. Bu ölçü bir çocuğun beline tam olarak uymaktadır. Lev. XXVII, 2'de verilmiştir. Üzerinde, kaya anıtlarında ve ahşap mobilyalar üzerinde görülen geometrik bezemelerle yapılan süslemeler vardır. Kemerin kilit kısmı bir fibula gibi yapılmıştır. W tümülüsünden bulunan diğer örneğe parçalar halinde bulunmuştur. Ortada bulunması gereken bir disk ve kenarlarına ait parçalar çok ince işlenmiştir.⁶² Lev. XXVII'de verilen ve Anıt-Kabir tümülüslerinden bulunan örneğe, ince ince şeritlerin yanyana işlenmesiyle yapılmıştır. Kemer tokası etrafındaki küçük delikler bu kemerin bir kumaşa dikildiğini gösterir. Bu örnekte de fibulalara benzeyen 35 kurs biçimli menteşe bir araya gelerek tokenin ortasını oluşturmuştur. Bunların iki yanında paralel şeritler ve ortasında 13 yarım daire vardır. Ayrıca kemer üzerinde baskıyla yapılmış, lev. XXVII, 2'de verilen örnekteki gibi bezemeler vardır.

Bu eser grubu Frig tekniğinin en güzel örneklerini tanıtır.

Gazi Orman Fidanlığından bulunan bir külçe temizlendiği zaman, bir kumaş veya deriye dikilen bir bronz levha açığa çıkarılmıştır. Bu bir insana ait olabileceği gibi bir at veya araba tezyinatıda olabilir. Bu parça üzerinde de bir ye-

---

62-Young, 1981, lev. 91a-c.

63-Fıratlı, 1959, s. 204.

re dikildiklerini gösteren, küçük deliklerde vardır. Üzerinde sıra halinde tekrarlanan kabartmayla yapılmış bezemeler görülmektedir. Ama bu eserin yapım amacı bilinmemektedir. Bu örnek, lev. XXVI, 1'de verilmiştir.

c) SİLAHLAR-KABARALAR VE DİĞER HADENİ ESERLER:

Gordion ve çevresindeki tümülüslerde hiç silaha rastlanılmamıştır. Ancak, Ankara çevresindeki mezarlarda açığa çıkarılmıştır. Anıt-Kabir alanı I. tümülüsünden ve fidanlıktan bazı örnekler bulunmuştur. Bulunan mızrak uçlarının boyutları farklıdır. I. tümülüsten bulunan örnekler, lev. XXIV, 2'de, fidanlık örneği ise, lev. XXIV, 4'te verilmiştir. Fidanlıkta bulunan mızrak uçları, aynı levhada verilen 4 numaralı halkaya takılı olarak bulunmuştur. Anıt-Kabir tümülüslerinden bulunan örnekler sivri uçlu ve uçlara doğru daralarak devam eden olukludur. Ağaç saplarına ait kalıntılar da bulunmuştur. Karaoğlan höyüğünde ise ortasında kalın bir sırt bulunan okucu bulunmuştur.⁶⁴

Kabaralar ise, Fidanlık ve Anıt-Kabir alanı tümülüslerinde çok sayıda bulunmuştur. Bunlar broz kap ve diğer eşyaları süslemekte kullanılmıştır. Döküm olarak yapılan bu örnekler daha sonra düzeltilmiştir, (Lev. XXV, 1-3). Anıt-Kabir alanında bulunan bazı örnekler üzerindeyse, dilimlerle yapılmış bezeme vardır.

Gordion KY ve Makridi tümülüslerinde bronzdan at gemine ait levhalar, Gordion akropolünden, küçük bronz hayvan hey-

---

64-Arık, 1939, lev. XL.

kelcikleri bulunmuştur.⁶⁵ Ancak bunların dışında kalan, tek örnek olarak bulunan dört atlı araba heykelciği çok güzel yapılmıştır. Bu örnek P tümülüsünden bulunmuştur, (lev. XXXIII, 1-2). Oyuncak olarak yapıldığı düşünülen bu eser, Friglere özgüdür ve gerçek bir arabanın tam oranlı küçük bir modelidir.

Frigler, gerek kap yapımında, gerekse günlük eşya ve silah yapımında çok ileri gitmiş, maden sanatlarıyla karşımıza çıkarlar. Ancak, bu eserlerin çoğunluğu tümülüslerden bulunduğu için bu tür malzemenin günlük hayattaki yerini tam olarak bilemiyoruz. Sembolik ve dini anlarda mezarlara bırakılan bu eşyalar gene de, Friglerin eriştik eri üstün safhayı bize göstermektedir.

65-Young, 1962, lev. 48/21.

3-PİŞMİŞ TOPRAK ESERLER

a)PIŞMIŞ TOPRAK KAPLAR:

Pişmiş toprak eserlerin hiç kuşkusuz en önemli grubunu seramik kaplar oluşturmaktadır.Ankara çevresindeki höyüklerde bulunan pişmiş toprak kaplar çoğunlukla,koyu gri ve siyah astarlıdır.Bunların yanı sıra açık fon üzerine çok iyi bezenmiş ,çokrenkli kaplarda bulunmuştur.Bu kaplarda görülen formlarsa aynı tiptedir.

E.Akurgal,bu kapları üzerlerinde görülen bezemelere göre tarihlendirmiştir.⁶⁶Bunlardan siluet şeklinde figürlü olan kaplar,anıtlar ve yazıtlı eserler erken safhada (M.Ö.775-725),tümülüsler ve geometrik bezemeli küçük kaplar olgun Frig'te(M.Ö.725-676), hayvan tasvirleri ve basit bezekli kaplar Kimmer tahrip tabakasında görülürler. Prayon bu tarihlemeyi kabul etmez⁶⁷ve onun 725'e tarihlendiği örnekleri 8.yy.'ın II.yarisına verir.Bu safhayı Kimmer istilasına kadar da uzatır.Ayrıca tahrip tabakası sonrasında görülen geometrik paneller içine,hayvan figürlerinin işlendiği örnekleride M.Ö.8.yy.ın II.yarisına verir.

Ancak bu tarihleme ve ayrımlar,Ankara içinde kalan yerleşimler içinde yalnızca Gordion'dan bulunan örneklerle uygulanabilir.Diğer merkezlerin buluntuları yetersizdir.Bu yüzden bulunan seramikleri form ve hamurları yönünden bir araya toplamak gerekir.

Bu kapların büyük bir bölümü Gordion'dan bulunmuştur.

66-Akurgal,1955,s.120vd.

67-Prayon,1987,s.24vd.

a.1-GAGA AĞIZLI TESTİLER:

Her metal taklidi kaplar üzerinde, hemde panellere bölünerek bezenmiş çok renkli kaplar üzerinde bu formun uygulandığı görülmektedir. Lev. XL, 1'de boyalı bir, örneği, lev. XLI'de metal taklidi koyu renkli bir kap üzerinde aynı formun değişik bir uygulamasını görmekteyiz. İkisinin ağız biçimleri de farklı olarak yapılmıştır. Ankara-Hacı Bayram Camisinin çevresinde yapılan araştırmalarda da gaga ağızlı kapların metal taklidi kaplarda uygulandığı görülmüştür. Körte III. tümülüsünde ve P tümülüsünde de benzerleri vardır.

a.2-MAŞRAPALAR:

Lev. XXXVIII, 1 ve XXXIX, 1'de verilen iki örnekten, ilki III. tümülüs'ten, ikincisi P tümülüsünden bulunmuştur. İki örnekte bezemelidir. Bu kapların kulpları üzerinde görülen makara biçimli süs ise, metal kapların üzerinde de görülmektedir.

a.3-SÜZGEÇLİ KAPLAR:

Süzgeçli kapların bir grubunu, bira bardağı adı da verilen uzun emzikli kaplar oluşturmaktadır. Bu kapların, heren akıtacaklarının yanında yüksek bir kulp ve bazı örneklerde kulp üzerinde makara bezeği görülmektedir.

Çok renkli örneklerine, W tümülüsünden ve III. tümülüsünden bulunmuş iki kap lev. XXXVII, 1-2, 3'te verilmektedir.

Bu iki kabında bütün gövdesi geometrik motiflerle bezenmiştir. Uzun akıtacaklarının gövdeye birleştiği yeri süzgeçlidir ve akıtacak basamaklı bir şekilde devam etmektedir. Biraz daha değişik form gösteren, diğer iki ör-

nekse,koyu renkli ve iyi perdahlı olup,metal taklidi olarak yapılmışlardır.Lev.XLIII'de görülen örnekte,kabın ağızında da bir süzgeç bulunmaktadır.Lev.XLIII,1-2'de akıtacaklarının gövdeye birleştiği kısımda,daire biçimli genişleyen yeni bir süs şekli görülür.

Bir diğer süzgeçli kap örneği ise,lev.XXXVIII,1'de verilmektedir.Bu kabın benzeri örneklerine metal kaplar üzerinde de rastlamaktayız.

a.4-TÖRENSEL İÇKİ KAPLARI:

Bu gruba giren kapların çoğunluğu P tümülüsünden bulunmuş olup,çoğunluğu bir çocuğun hoşlanacağı türdendir.

Bu türe giren iki örnek,P tümülüsünden bulunmuştur ve ikisi de kaz biçiminde yapılmışlardır.Açık renk üzerine,koyu renkle yapılan bezemelerde kuşun tüyleri sembolize edilmiştir.Bu örnekler lev.XXXIV,1 ve XXXV,1-2'de verilmiştir.Daha değişik formda yapılan dört örnek daha aynı tümülüste bulunmuştur.Lev.XXXVI,1-3'te verilen üç kuş biçimli kap satranç motifleriyle bezenmiştir ve bu kuşların başları yoktur.Dördüncü örneğe,lev.XXXVI,4-5'de verilen kaptır.

Bu örnek bir tabak şeklinde yapılmış olup,bir kenarına kuş biçimli baş eklenmiştir.Bu kap tek renklidir.

Diğer iki örnekten birisi koç,diğeri keçi biçiminde yapılmışlardır.Keçi biçimli örnek,lev.XXXV,4'te verilmiştir ve bu kap tek renkli,iyi perdahlıdır.Diğeryse,aynı levhada 3 numarayla verilen örnektir.Bu örnekte ağaç eşyalar üzerinde görülen geometrik bezemelerden oluşmuş bir bant vardır.Kırmızı renk üzerine,siyah boyayla motifler

işlenmiştir.Bu örnekte de olduğu gibi Frig boyalı seramikleri genellikle açık fon üzerine koyu renkle boyanmışlardır.

Boyalı kaplar üzerinde görülen bezemeler ise,çoğunlukla geometriktir.Meanderler,dalgalı hatlar,değişik yönlerde taramalar ve tek merkezli iç içe çizilmiş dairelerdir.

Bu motiflerin hepsinin bir arada kullanıldığı en güzel örnekler biraz önce form açısından anlatılan,lev.XXXVII-XXXIX-XL-XLIV,1'de verilen örneklerdir.Lev.XLIV,1'de verilen tabak üzerinde,çizgilerle ayrılmış her bölüm üzerinde değişik geometrik motifler işlenmiştir.Lev.XL,1 ve XXXIX,1'de görülen iki örnekteyse,bu bezemelerin yanısıra kasları ayrı ayrı işlenmiş ve vücutları taramalarla doldurulmuş değişik hayvan tasvirleri bulunmaktadır. Bu hayvanlar,geometrik bezemelerle bölünmüş paneller içine yerleştirilmektedirler.Ayrıca,panellerde kalan açıklıklarda tek merkezli dairelerle doldurulmuştur.Daha erken,örnekleri temsil eden,lev.XXXVIII'te görülen kaplar üzerindeyse bezeme aynıdır.Fakat daha basit ve özensiz olarak yapılmıştır.Frig boyalılarında görülen tek merkezli daireler, Yalıncağ'tan bulunmuş bir parça üzerinde de görülmektedir. Bu örnek,lev.XLV,3'te verilmiştir.Buradan bulunan diğer örneklerdeyse taramalar ve bantlar vardır.Aynı tip boyalı bantlara,Karaoğlandan bulunan bir örnek (lev.XLV,1)üzerinde de rastlamaktayız.Makridi Bey'in kazdığı III.tümülüs'te de paraleli vardır.O.D.T.Ü. tümülüslerinde de çok az

sayıda boyalı seramik bulunmuştur.Bunun dışında, 30 kadar gri perdahlı ve gri boya astarlı tek renkli seramikler açığa çıkarılmıştır.Gene yapılan kazılar sonucunda Yalınca'ta da,çok sayıda gri ve siyah renkli ,perdahlı seramik parçaları açığa çıkarılmıştır.Yassı höyük'teyse yapılan kazılarda ortaya çıkarılan seramikler tümölüslerden daha farklıdır.Çoğu basit bezemeli olan bu kaplar farklı formlarda yapılmışlardır ve bazılarını omuzları ve boyunları üzerinde boya ile yapılan bezemeler mevcuttur.Bunların yanında,metal taklidi iyi perdahlı ve kalın boya astarlı seramiklerde çok sayıda bulunmuştur.Hacı Bayram'da erken safha da görülen bu tip seramik yerini,üstte,sarımsı beyaz renkli kaplara bırakmıştır.Erken safhada görülen bu koyu renkli seramikler içinde de,metal taklidi siyah boya astarlı seramiklerde çok sayıda bulunmuştur.Bu kaplar içinde süzgeçli ve paga ağızlı olanlarda vardır.T.T.K.binasının temelinde bulunan örneklerde, bunlara benzerlik göstermektedir.İçlerinden bazı örnekler perdahsızdır.Ayrıca,koyu kırmızı renkli olanlarda bulunmuştur.

Anıt-Kabir tümölüslere,Makridi Bey'in araştırdığı tümölüslerden de bulunan seramikler tek renklidir.Bu seramikler çoğunlukla parçalar halinde bulunmuştur.Ankara'nın içinde yer alan Çankırıkapı Höyüğündeyse,çok renkli seramiklerin yanında perdahlı veya perdahsız koyu gri renkli ve kırmızı renkli kaplara ait parçalar bulunmuştur.Burada görülen bir tür bezeme ise,digerlerinden farklıdır.Kalın boya astarlı ve koyu renkli seramikler üzerine çizgiyle bezemeler yapılmıştır ve daha sonra içleri beyaz macunla doldurulmuştur.

Aynı tür bezemeyi, Bitik ve Karaoğlu'da da görmekteyiz. Bitik örneği, lev. XLIV, 3'te verilmektedir. Gene burada, lev. XLIV, 2'de verilen bej rengi hamurlu bir seramik türü ile, kabartma bezemeli seramiklerde vardır. Kabartmalı seramiklere, Karaoğlu'da da görüyoruz (lev. XLIV, 4-5).

Örneği çok az olan bu kabartmalı kapların, bazen metal örnekleri de taklit ettiği görülmektedir. Çankırıkapı'dan da baskı ile kabartma yapılmış tek örnek bulunmuştur. Bunun üzerinde daha önce de söz ettiğimiz gibi bir süvari figürü işlenmiştir.⁶⁸ Bu örnek, lev. XLVI, 1'de verilmiştir.

Bu örneklerin dışında bulunan bir grup, küp ise ağızlarına kadar külle dolu olarak bulunduğu için, ölü küllerinin doldurulduğu kaplar olarak yorumlanmıştır. Bu kaplar, lev. XLIII, 1-5'te verilmiştir. Geniş yuvarlak ağızlı ve küresel gövdeli bu kaplar, kırmızı, siyah ve gri renkli olup, genellikle perdahlıdır. Bunlardan sekiz tanesi Anıt-Kabir alanından bulunmuştur. Benzeri Gordion'daki tümülüslerde de görülmektedir.⁶⁹ Bu tip kaplar Ankara istasyonunda ve O.D.T.Ü. tümülüslerinde, aynı şekilde külle dolu olarak bulunmuştur. O.D.T.Ü. tümülüslerinde bu küllerin, kavurmaya ait olduğu tespit edilmiştir. Ancak, diğerlerinin kullanım amaçları kesin olarak bilinmemektedir.

Gerek yerleşimlerden, gerekse, nekropollerden bulunan, seramiklerin, form ve bezeme açısından farklı olmadıkları görülmektedir. Gene, seramiklerle, metal kaplar arasında da form açısından bir sınıflama da yapılamamaktadır.

68-s.18.

69-Young, 1981, lev. 20f-1

b)PIŞMIŞ TOPRAKTAN YAPILAN DİĞER ESERLER:

b.1-FİGÜRİNLER:

Pişmiş topraktan yapılmış figürinlere,sadece,Karaoğlan'da rastlamaktayız.Bunlardan bir tanesi,kırık,sematik yüzlü bir insan figürinidir.⁷⁰Bunun dışındaysa,iki hayvan figürinine ait parça bulunmuştur.Bir diğer örnek ise,boynu ve beli üzerinde çizgi bezemeli bir tavşan tasvir edilmiştir.Bu eserlerin yapılış amaçlarıda bilinmemektedir.

b.2-KAPLAMA LEVHALARI:

Pazarlı,Midas şehri,Akalan ve Gordion gibi Frig yerleşimlerinde bulunan bu eser grubu,M.Ö.7.yy.la tarihlenir.Bu levhalar üzerinde genellikle geometrik ve figürlü bezemeler görülür.Lev.XLVI,2-3'te iki örneği verilmiştir.Bu iki örnek üzerinde de görülen hayat ağacı ve hayvanlar doğuya ait bir motiftir.Bu motife,Geç Hitit'e ait kabartmalar üzerinde de rastlamaktayız.⁷¹Bu tür kaplamalar normal bir yapıya ait olabileceği gibi,mabet,saray gibi özel bir yapıya da ait olabilir.Genellikle üzerlerinde,mitolojik sahneler,savaş sahneleri veya hayvanlar tasvir edilmiştir.Ankara çevresindeki yerleşimlerde bu eser gruna rastlanılmamıştır.

70-Arık,1939,lev.XLX.

71-Orthmann,1971,lev.16g,59a,

4-AĞAÇ ESERLER

Friglerin ahşap işçiliğindeki ustalıkları,tümülüslerden bulunmuş bir çok ahşap eşya üzerinde görülmüştür.Gene bu tümülüslerin çoğunda mezar odası ağaçtan inşa edilmiş olup,üzerlerinde bulunan tonlarca yüke rağmen ayakta kalabilmeyi başarmıştır.Bu da bize Friglerin marangozluktaki ustalıklarını kanıtlamıştır.

Özellikle Büyük tümülüs ve P tümülüsünden açığa çıkarılan 30 parça , ağaçtan yapılmış eserlerin büyük bir grubunu temsil eder.Genellikle bu eserlerde malzeme olarak,çam, şimşir,porsuk ağacı ve kavak kullanmışlardır.Büyük boy eşyaların üzerinde iki renkli ağaçtan kakma ile bezemeler yapman bu ustalar,ağacı birleştirmek için çiviye de önem vermemişlerdir.Bu eserleri iki grupta toplayabiliriz.

a)MOBİLYALAR:

Masalar,paravan veya taht arkılığı olarak kullanılan ahşap levhalar,M.Ö.8.yy.sonuna ait Büyük ve P tümülüslerinden elimize geçen en güzel örneklerdir.Bu ahşap eşyalar,genellikle şimşir ve porsuk ağacının açıkla,koyulu kullanımıyla oluşturulmuş geometrik bezemelerle süslenmiştir.⁷² Yerel karakterli svastika,meander gibi motiflerin yanısıra,lev.XLVII,2'de görüldüğü gibi paravanlarda rozetlerde yapılmıştır.Bu tür bezemelerin çeşitli türlerine aynı döneme tarihlenen,⁷³Eskişehir ve Afyon arasındaki kaya anıtlar-

---

⁷²-Ioung,1981,s.265.

⁷³-Akurgal,1955,lev.35a,39a vb.

rında da değişik biçimlerde rastlamak mümkündür.

Aynı tip geometrik deseni taşıyan kumaş parçaları da⁷⁴ bulunduğu gibi, İvriz kabartması üzerinde üzerinde tasvir edilen kral Warpalawaşın giysisinde de aynı bezeme görülmektedir.⁷⁵

Bulunan paravanlarda aynı şekilde süslenmiştir ve hepsi arkadan desteklidir. Paravanlardan bir örnekte, Megaron 3'de bulunmuştur.⁷⁶ Bu eser Kimmer tahrip tabakasıyla çağdaştır. Bu mobilyalar üzerinde görülen motiflerde yerel bir sanatın olduğu kadar, Kaya anıtlarında da yaygın olarak görüldüğü için, dini inançlarında bir etkisi olmalıdır.⁷⁷

Gordion Büyük tümülüste, ölü eşyalarını bırakıldığı oval ve sade masaların yanı sıra, lev. XLVII, 1'de görüldüğü gibi süslü masalarda bırakılmıştır.⁷⁸

Ayrıca, Gordion'un tahrip tabakasında yanmış ağaç eşya kalıntılarına rastlanılmıştır. Ankara çevresindeki tümülüslerde ise bu tip örnekler nemin etkisiyle çürümüştür. O.D. T.Ü. tümülüslerinde bulunan bazı parçalarsa, bilgi vermek için yetersizdir.

Mezar buluntularının dışında, Gordion, Megaron 3'ten bulunan üç fildişi plakada (lev. L, 3-5) mobilya süsü olarak kullanılmış olmalıdır.⁷⁹

74-Young, 1981, s. 305, fig. 144-148.

75-Orthmann, 1971, lev. 14e.

76-Young, 1960, s. 239 vd.

77-Young, 1981, s. 265.

78-a, e., lev. 82a-e.

79-Young, 1960, s. 240.

Gene aynı Megaron'da bulunan bir başka mobilya parçası yanmış olarak ele geçmiştir. Bu parça üzerinde kabartma olarak, Frigli süvariler tasvir edilmiştir. Bu örnek, lev. XLVII'de verilmektedir. Figürler, alt ve üst kısımlarından değişik motifli bir bantla sınırlandırılmışlardır. At üzerindeki süvari motifi Frig'te çok sevilen bir motiftir. Aynı motifi farklı bir stilde tasvir edilmiş olarak, Eskişehir'de bulunan bir bronz kemer⁸⁰ parçası üzerinde görmekteyiz. Ankara-Çankırıkapı'dan bulunan bir seramik kap üzerinde de bu figür tek olarak işlenmiştir. Bu örnek lev. XLVI, 1'de verilmektedir.

b) HEYKELCİKLER:

Kimmer istilasından önceye tarihlenen tümülüslerde görülen ağaç hayvan heykelciklerine başka merkezlerde ve tümülüslerde rastlanılmaz.

Bunlardan tek örnek, Tümülüs III'de kuzu yiyen aslan tasviri şeklinde bulunurken (lev. XLVIII, 5-6), P tümülü-
sünde bu heykelcikler bir grup halinde bulunmuştur.

Bu heykelcikler tunç bir kazan içinde mezara bırakılmıştır. Bu ahşap heykelcikler üzerinde, balık yiyen aslan, karaca (lev. XLVIII, 1-3), aslan (lev. XLIX, 1-2), aslan ve boğa mücadelesi (lev. XLIX, 3-4), boyunduruklu bir öküz, at tasvir edilmiştir. Ancak işlenişlerinde farklılıklar görülmektedir.

80-Prayon, 1987, s. 219, kat. no. 172, lev. 32b-c.

81-a.e., s. 212, lev. 23d-e, lev. 25a-e.

Prayon, eserleri dört grupta incelemektedir.⁸²
İlk grup, lev. XLVIII, 5-6'da görülen kuzu yiyen aslan ile balık yiyen aslan⁸³ heykelciklerini içerir ve bu örneklerin geçici tip olduğunu söyler. Lev. XLVIII, 1-3'de verilen örneği Anadolu'nun yerli tipi olarak yorumlar. Lev. XLIX'de verilen kükrer vaziyetteki aslan tasviri Hitit etkisinde işlenmiştir. Lev. XLIX, 3-4'de verilen aslan ve boğa mücadelesini gösteren heykelcikse, Kuzey Suriye etkili olarak verilmektedir. Buradaki aslanın işlenişi ve hatları, Hitit özellikleri olandan farklıdır.

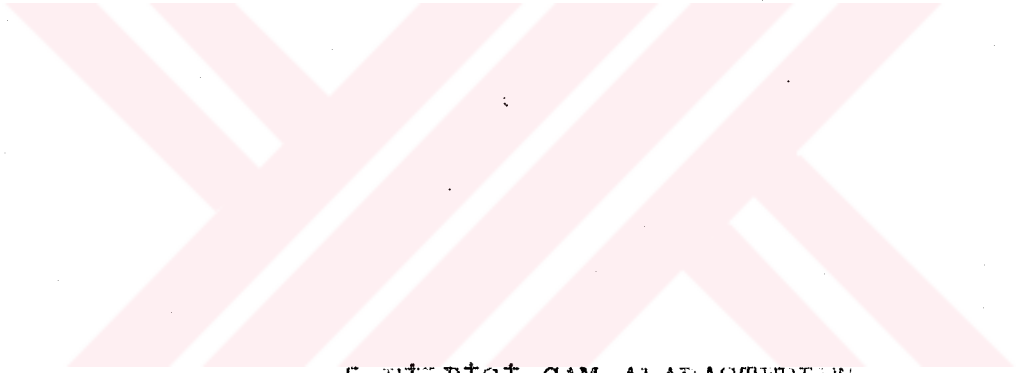
Aynı tümülüs'te bulunan dört atlı araba biçimindeki bronz örneği (lev. XXXIII, 1-2) de Anadolu grubu içinde vermektedir.

Bu örnekler üzerinde görülen ince işçilik Friglerin bu sanattaki ustalıklarını ve diğer merkezlerden aldıkları etkiyi bize göstermektedir.

---

⁸²-Prayon, 1987, s. 136vd.

⁸³-a.e., lev. 22a-b.

5-FİLDİŞİ-CAM-ALABASTERDEN
YAPILMIŞ ESERLER

a) CAM ESER:

Frig tümölüslerinde bir tek cam örnek bulunmuştur. Bu örnek F tümölüsünde (lev. LII, 1-2), aynı formlu bir kabin içinde bulunmuştur. Palmetli göbekli tasların bir paralelidir. M.Ö. 8. yy. sonuna tarihlenen bu eser, kalıpla şekillendirilmiş ve daha sonra kesme ve parlatma ile işlenmiştir.⁸⁴ Bulunduğu zaman yerel bir ürün olarak düşünülen bu eseri üreten bir atölye bulunamadığı gibi ikinci bir örneği de bulunamamıştır.⁸⁵ Nimrut'ta Sargon II dönemine ait bazı cam eşyalar bulunduğu için bu örnekte, situla gibi ithal olmalıdır.

Asur'da cam kaplar kaplar bulunduğu için bir cam atölyesinin varlığından söz edebiliriz. Ancak Anadolu için bunu söylememiz mümkün değildir.

b) FİLDİŞİ ESERLER:

Frigler fildişi sanatında, ahşap ve madeni eser sanatında oldukları gibi büyük bir ustalık göstermişlerdir.

Yassı Höyük'ten ortaya çıkarılan üç küçük plaka saf Frigli özellikler taşımaktadır. Bu tür eserler, büyük boy kabartmaların küçültülmüş bir modeli gibidir. Bu örnekler Megaron 3'ten bulunmuştur ve Lev. I, 3-5'te verilmiştir.

Kare biçimli bu plakalar yanmış bir mobilyaya aittir. Üzerlerinde, karaca veya bir geyik olması gereken bir figür ile balık yiyen grifon ve Frigli bir süvari tasvir

---

84-Saldern, 1959, s. 27.

85-Özet, 1987, s. 591.

edilmiştir.İnce bacaklı ve üçgen gözlü bu hayvanların
uslubuna başka örneklerde rastlanılmaz.Diğer bir örnek-
se,bir yüzünde sfenks,diğer yüzünde bir grifonun işlen-
diği bir taraktır.Lev.L,1-2'deki bu örnek akropolden
bulunmuştur.Buradaki grifonun işlenişi de mobilya par-
çası üzerindeki motiften farklıdır.

Burada bulunan at koşumlarına ait iki parça üzerinde
işlenen motiflerse,Kuzey Suriye ve Asur kökenlidir.Ku-
zey Suriye'den ithal olması gereken örnek üzerinde,iki
karışık varlığı taşıyan çıplak bir tanrıça işlenmiştir.⁸⁶
Flakanın etrafı giyoş motifleriyle çevrelenmiştir.Teras
binasında bulunan bir örnek üzerinde de Asur etkili bir
aslan ve hayat ağacı işlenmiştir.⁸⁷ Frig örneklerine bakıldı-
ğı zaman,onların bu ithal örneklerden etkilenmeden kendi-
lerine özgü bir işçilik gösterdikleri görülür.

Buradan bulunan bir başka örnekse,lev.L,6-7'de verilen
kuş tutamaklı mühürdür.Bu mühür bütün özellikleriyle Frig-
lidir.

Yassı Höyüğün dışında,Karaoğlan'dan bir fildişi tığ ve
Makridi Beyin tümülüsünden bir düğme bulunmuştur.

c)ALABASTER ESERLER:

Alabasterden yapılmış en güzel örnek,Gordion,II.tümü-
lüs'ten çıkarılan bir koku şişesidir.Lev.LI,1'de veri-
len bu örnek üzerinde Kybele olması gereken bir tanrıça

86-Prayon,1987,s.184,fig.30.

87-Young,1962,lev.47/25.

tasviri vardır.Bu tanrıça beline kadar işlenmiş olup,belinden itibaren silindirik gövdeli bir şişe formundadır.Önde tuttuğu elleriyle,bir aslanı bacaklarından kavramıştır.

Diğer bir örnek ise,kaidesinde Frigçe yazı bulunan bir kuş figürinidir.Bu örnek,Geç Frig'e tarihlenir.

ç)Teras Binasında bulunan gümüşten yapılmış bin pendant bulunmuştur.Bu Frig özellikli bir eserdir.

P tümülüsünden bulunmuş ithal malı bir başka eserde, lotüs biçimli mavi fayanstan yapılmış bir taktır.⁸⁸

Görüldüğü gibi Frig sanatına ait ve ithal örneklerin en güzelleri mezar buluntusu olarak ele geçmiştir.Frig yerleşinlerinde yapılan araştırmalarsa,Yassı Höyük dışında çok yetersiz buluntu vermektedir.Bu eserlerde birbirleriyle kıyaslama yapmanın ötesinde pek fazla bir yarar sağlamazlar.

88-Young,1957,s.328.

IV-SONUÇ

Bugün Ankara'nın sınırları içinde kalan, Frig merkezlerinde günümüze kadar yapılan araştırmaları bir başlık altında toplamaya çalıştım.

Bu incelemenin sonucunda, çeşitli kaynaklardan derlenen malzemeler bize, Ankara'da Frig Çağı'nın yoğun olarak yaşandığını göstermiştir.

Gerek sistemli kazılarla , gerekse çeşitli dönemlerde rastlantılar sonucunda ortaya çıkarılan eserler Frig Çağı'nın zenginliğini de gözler önüne serer.

Ankara ili sınırları içinde açığa çıkarılan Frig yerleşimleri küçük, ama tahkimlidirler.¹ Karaoğlan, Gavgurkalesi, Bitik ve Gordion yerleşimlerinde bu savunma duvarlarına ait kalıntılar bulunmuştur. Bu merkezler içinde , en önemli olanı Karaoğlan ve Gordion'dur.

Ankara'nın merkezinde tespit edilen Frig yerleşimi için yapılan araştırmalar kısıtlı olduğu için, bu merkezin etrafında da bir tahkimat clup, olmadığını bilemiyoruz.

Karaoğlan ve Gordion'da açığa çıkarılan sur sistemine ait kapı girişleri, çift kuleyle korunmuştur. İkisi de iç şehiri korumak amacıyla yapılmıştır. Karaoğlan'da iki sıra taş üzerine kerpiç olarak devam eden surun paraleli Hacılarda da vardır.²

1-Tezcan, 1966, s.4.

2-Üzgüç, 1946, s.583.

Sivil mimari ve inşaat teknikleri açısından bu merkezler ele alındığında ise, Gordion dışında, pek fazla bir şey söyleyemeyiz. Frig merkezlerinde açığa çıkarılan yapıların çoğu kuru duvar tekniğiyle örülmüş taş duvarları olan ve bir plan vermeyen yapılardır. Sadece, Karaoğlan'-da yerleşimin bir bölümünü görmek mümkündür. Lev. LVII'de şehrin bir planı verilmektedir. Burada evler arasında taş döşemeli sokaklar açığa çıkarılmıştır. Evler iki katlı olarak yapılmıştır. Ağaç direklere ait kömürleşmiş parçalar, merdiven izleri ve günlük kullanıma ait bazı donanımlar burada açığa çıkarılmıştır. Ancak, bu höyük, Karaoğlan köyünde yaşayanlar tarafından çeşitli sebeplerle tahrip edilmiştir. Bu yüzden burada yeterli bilgiye sahip olamayız. Aynı şekilde, Ankara'nın merkezinde yer alan, Frig şehride, günümüze ait yapılar ve daha önceki dönemlerde yaşayan Roma ve Bizans gibi dönemlere ait yapılar ile kaplandığından burada yapılan araştırmalar da yetersizdir. Burası hakkında çıkarılan sonuç yaşanan Frig çağının iki safhalı olduğu ve Çankırıkapı höyüğü ile Hacı Bayram Cami çevresinde yoğun bir Frig iskanı olduğudur.

Gene burada yaşanan Frig çağı da, Gordion'a yakın bir düzeydedir.

Genel hatlarıyla Frig mimarisine bakıldığında, sivil mimarlık örneklerinde gösterdikleri, inşaat teknikleri çok geri kalmıştır.³ Oysa, Frig nekropollerinde, tümülüslerin ahşap ve taş duvarlarında oldukça üstün bir teknolojiyle karşılaşıyoruz.

3-Osten, 1937, s. 336

Yassı höyük'te yapılan,kazılar ise,karşımıza başkent Gordion olmaya yakışan bir şehir çıkarmıştır.

Burada açığa çıkarılan mimari buluntularsa,saray ve çevresindeki yapılardan oluşmaktadır.Bunların dışında da birkaç ev daha ortaya çıkarılmıştır.

Taş temelli bu yapılarda bazı değişik özelliklere de rastlamaktayız.Bunlardan bir tanesi,yapıların megaron olarak yapılmasıdır.İkincisi ise ilk mozaik kaplamanın kullanılmasıdır.Bu döşeme üzerinde kumaş ve ahşap eşyalar üzerinde görülen desenler taklid edilmiştir.Ayrıca yapıların duvarlarında kireç taşı bloklarla kaplama yapıldığı da görülmektedir.

Yassı Höyük'teki yapıların bir çoğu yangın geçirmiştir.Bu yangın tabakası ve bu kattan elde edilen buluntular bu tabakanın tarihlenmesine yardımcı olmuştur.

Yapılan kazılar bu merkezin uzun bir süre Friglere başkent olduğunu göstermiştir.Aynı yerleşimin etrafında yer alan nekropol alanında yapılan kazılar da bu görüşü doğrulamıştır ve yerleşimle çağdaş buluntular vermiştir.

Doğu ile batı arasındaki önemli geçiş yolunun üzerinde bulunan bu merkezde çok sayıda ithal eşyaya da rastlanılmıştır.Asur işi cam kase(lev.LII,1-2),iki situla,Kuzey Suriyeye özgü fildişi at koşumları,mavi fayanstan bir kap,Kıbrısîşi bir kap,doğu ve güney etkili taşlar,küçük hayvan heykelcikleri bu örneklerden bazılarıdır.

Bunların yanısıra Frigli ustalar kendi yerel atölyelerinde ,kendilerine özgü bir çok yeni formda eşyayı üretmişlerdir.Bu eserlerin en özenli yapılanları da,gene tümülüslerden ortaya çıkarılmıştır.Ankara çevresinde yer alan tümülüsler de,ithal olan hiçbir örneğe rastlanılmamıştır.Yalnızca,O.D.T.Ü.,Büyük Tümülüs'ten bilinen iki örneğin ithal olabileceği düşünülmüştür.Ancak bunlara yapılan,kimyasal analizler sonucunda,bu örneklerin de diğer malzemeler gibi şekillendirildiği ve aynı alaşımın kullanıldığı görüldü.(Lev.XXI,2-XXII,4).

Bununla birlikte,Ankara'da açığa çıkarılan,madeni eserlerin Gordion'da bulunanlardanda üstün olduğu görülmüştür.Ancak,bu örneklerin çoğu parçalanmış halde bulunmuştur.Gordion'da bulunan seramiklerse,Ankara'nın merkezinde tespit edilen seramikten daha özenlidir.

Ankara'nın merkezinde ve çevresindeki bir çok merkezde gri veya siyah kalın boya astarlı ve tek renkli seramikler çoğunlukta iken,kabartmalı veya beyaz macunla doldurulmuş örneklere de rastlanılmıştır.Bu tür seramik özellikle Karaoğlan'da tespit edilmiştir.Oysa,Gordion'da,boya astarlı tek renkli seramikler ve geometrik bezemeli,stilize hayvan tasvirli eserler çoğunluktadır.Madeni kaplara benzeyen seramiklere ise,her iki merkezde de rastlanılır.

Friglere özgü belli başlı formlar ise,makara kulplu kaplar, süzgeçli ve yonca ağızlı testilerdir.Kapların dışında ahşap örnekler,tasvirli taş eserlerler,fibula ve kemer gibi süs eşyaları da Friglere özgü biçimlerde karşımıza çıkarlar

Frig Çağı'na ait, Ankara'da bulunan merkezlerde ithal eşyalara rastlanıldığı gibi, buradaki atolyelerden de dış ülkelere gönderilmiş eşyaları görmekteyiz. Frigler, M.Ö.8. yy.ın II.yarısında komşularıyla iyi ilişkiler kurmuşlar ve bu dönemde, yerel malzemelerini ihraç etmişlerdir.

Hadeni kaplar, kazanlar, kemer tokaları, fibulalar ve ahşap örnekler Anadolu'nun batısında bulunan, merkezlerde görülmektedir.⁴ Özellikle bronz kaplar, İzmir, Bayraklı'da, Efes ve Samos'ta, Frig stilinde yapılmış boğa başlı ve si- ren atalar batıdaki merkezlerde görülmektedir.⁵

Bu, Gordion'un, M.Ö.8.yy.sonunda, diğer ülkelerle iyi ilişkiler içinde olduğunu göstermektedir. Ancak, daha çok doğuya açık bir siyaset uygulamaktadır.

Güneye açılan ticaret yolu üzerindeki diğer merkezse, Karaoğlan'dır. Burada da çok güzel Frig karakterli örnekleri görmekteyiz. Ancak, burada yaşayan Frigler daha önce burada yaşayan insanların kültüründen etkilenmişlerdir. Daha içe dönüktürler. Bu bölge de Hacılar, Karaoğlan ve Gavur-kale birbirlerine çok yakındırlar. İçlerinde büyük olanı gene Karaoğlan'dır. Ancak, Karaoğlan çevresinde bir nekropol tespit edilememiştir. Buradan bulunan tek iskeletse, bir yangın sonucunda duvarların altında kalmıştır.

Ankara'nın merkezine baktığımızda ise, Gordion'dan sonra ikinci büyük nekropol alanı buradadır.

4-Birmingham, 1961, s.186.

5-a.e., s.188vd.

Buradaki yerleşim ile nekropol alanı M.Ö.8-6.yy.la tarihlenen,birbirlerine paralel buluntular vermektedir.Gene buradaki bir çok buluntu ve ölü gömme biçimi Gordion'la da benzerdir.

Örneğin,Anıt-Kabir alanı I no.lu tümülüsteki mezar odası biçimi,Gordion'un III-IV-II.tümülüsleriyle benzerdir.Gene,Makridi II,Fidanlık tümülüslerindeki eşyalar,Gordion III ve IV.tümülüse benzemektedir.Ancak, Anıt-Kabir II.tümülüsünde görülen yapı Gordion'da bilinmez.Bu Ankara'ya özgüdür.Gordion Büyük Tümülüs'te görülen çatıda Ankara'da yoktur.Sadece O.D.T.Ü. tümülüslerinden birisinde varlığı tespit edilmiştir.

Gene Ankara'daki tümülüslerde,silahlar bulunmuştur.Gordion tümülüslerinde kesinlikle silah yoktur.

Ayrıca,Ankara'nın merkezinde,İstasyon civarında bulunan kül küpleri halkın mezarlığı olarak yorumlanmıştır.Bunun kesinliğe kavuşabilmesi için detaylı olarak bu çevrenin araştırılması gereklidir.

Gordion G tümülüsünde olduğu gibi Ankara'daki nekropol alanını yakını da bir çok kabartma bulunmuştur.

Bu kabartmalar ,biraz Arami etkisi taşımakla birlikte tamamıyla Frig kökenlidir,bu tasvirlerin stilleri ve yapılaş amaçları da gene Friglere özgüdür.Burada tasvir edilen hayvanlar Kybele ve ölü kültürle ilgili olmalıdır.Bu kabartmaların hepsi aynı döneme tarihlenmektedir ve bunlar tümülüslerle ilgili bir kaç yapıya

yapıya ait olabilirler. Bu kabartmalar üzerindeki stil Gordion'da tasvirli eserler üzerinde görülen stilden farklıdır. Bu eserlerin kesin kullanım amaçlarınının saptanması için tümölüsler çevresinde de detaylı olarak araştırma yapmak gereklidir.

Buraya kadar anlatılanları özetlemek gerekirse;

- 1-Ankara ili sınırları içinde, bugüne kadar yapılan sistemli kazılar ve araştırmalarla veya tesadüfi buluntularla yoğun bir Frig iskanı tespit edilmiştir.
- 2-Yapılan araştırmaların çoğunluğu kurtarma kazısı mahiyetinde ve küçük sondajlar şeklinde olmuştur.
- 3-Friglere ait iki önemli merkez olan, Ankara ve Gordion bugün Ankara ili sınırları içinde bulunmaktadır.
- 4-Bu iki yerleşiminde kendileriyle paralel mezarlık alanları vardır. Aynı zamanda bu iki örnek, en büyük iki Frig nekropolünü temsil etmektedir.
- 5-Anıt-Kabir ikinci tümölüsünde görülen tahta tekne içine gömme Ankara'ya özgüdür. Gordion'daki semerdam çatı ise Ankara'nın merkezindeki nekropolde görülmez.
- 6-Ankara'nın merkezindeki mezarlarda ithal eşya çok azdır. Oysa, Gordion'da en değerli ölü eşyaları ithaldir.
- 7-Frig eserlerinin büyük bir çoğunluğu mezarlardan bulunmuştur.
- 8-Tümölüslerde sembolik ve dini amaçlarla bırakılan, bu güzel hediyelerin günlük kullanımdaki yeri belli değildir.

9-Bu buluntular,bize Ankara'daki Frig atölyelerinin eriştikleri en yüksek seviyeyi göstermektedir.

10-Ankara'nın merkezindeki ve Gordion'daki eserler amaç ve etki açısından aynı olmakla birlikte,farklı biçimlerde işlenmişlerdir.Bu da aynı dönemde,il sınırları içinde kalan bütün Frig merkezlerini ,kendi yerel kaynaklarını ve atölyelerini kullanarak ihtiyaçlarını karşıladıklarını gösterir.

11-Gordion dışındaki merkezlerde,tek renkli seramik ve yerel bazı etkilerle yapılmış bezemeler daha çok görülür.Ama ,kesin bir tasnif yapabilmek için,bu merkezlerin seramiklerinin detaylı olarak incelenmesi gereklidir.

12-Gordion dışındaki merkezlerin mimarisi hakkında da yeterli bir bilgiye sahip değiliz.

13-Ankara ve Gordion dışındaki merkezlerin ölü gömme inanışlarını da bilmiyoruz.

14-Karaoğlan,Gordion,Bitik ve Gavurkale'de Frig iskanı hemen Hitit katlarının üzerine kurulmuştur.Ancak,Ankara'nın merkezinde kalan Frig iskanı hemen ana toprak üzerindedir.

15-Özellikle Gordion'da bulunan eserler,Ankara'daki Frig Çağının kendi içine kapalı olmadığını,komşularıyla ticaret ve sanat yönünden ilişkili olduklarını göstermiştir.

16-Harita III'tede görüldüğü Ankara içinde bulunan bütün Frig yerleşimleri ,hemen hemen Ankara'nın batısın-

da ve güneyindedir. Ancak, araştırmalar, Ankara ili sınırları içinde genişletildiği takdirde hiç kuşkusuz bir çok Frig yerleşimi daha burada açığa çıkarılacaktır.

Yukarıda da görüldüğü gibi Frigler Ankara ve çevresinde k    k beylikler halinde yaşıyorlardı. Bu il sınırları içinde yer alan en önemli merkezleriyse, Ankara ve Gordion'du. Bu iki beylikte bu dönemde, inançları aynı olmakla birlikte , kendi yerel özelliklerine göre yaşamalarını sürdürüyor olmağıydılar. Bu ürettikleri eşyalarla da öğrenilmiştir. Kendi Frigli özelliklerini işlerken, çevreden aldıkları etkiyi ve Anadolu'nun yerel unsurlarını da kendi biçimlerinde uygulamaktaydılar, Pek çok örnek üzerinde Anadolu'ya ve güneye ait motifleri kendi anlayışlarıyla yapmışlardır.

Sadece, Ankara'daki Frig  ağı için Gordion'u kaynak merkez olarak görebiliriz. Çünkü , Gordion'da yapılan araştırmalar ve kazı çalışmaları sonucunda, Frig kronolojisini, sanatını, siyasal ve sosyal yapısını , mimarisini dini yaşamını bir bütün olarak  Ğrene biliyoruz. Ama, Ankara'nın merkezinde kalan ikinci büyük Frig iskanı için aynı şeyi söyleyemeyiz. Bu yerleşim , bugün yapılar ve modern yerleşime ait yollarla kaplanmıştır. Bu yüzden burada yapılan araştırmalar çok kısıtlı kalmıştır.

Elinizdeki belgelerin yetersizliği, açıkta bulunan mal-

zemelerin gerektiği gibi değerlendirilmesine imkan vermemektedir. Buradaki Frig yaşamının aydınlatılması için, küçük sondaajlarla açığa çıkarılan ,Frig iskanlarının daha geniş bir açıyla incelenmesi ,ayrıca çevrelerinde bulunan merkezlerle birlikte alınmasına ihtiyaç vardır.

Bu yeni buluntuların yardımıyla açıklanamayan birçok sorunun cevabı kuşkusuz bulunacaktır.

Bu aşamada tezim, Ankara içinde kalan merkezlerin toplu olarak verilmesi ve buluntularının diğer dönemlere ait malzemedan ayrılarak, bir bütün olarak incelenmesi şeklinde olmuştur. Bu düzenleme sonucunda, bu merkezlerin birbirleriyle benzerliklerini ve farklılıklarını ve diğer merkezlerle ilişkilerini ortaya koymaya çalıştım.

Sonuçta, Friglerin M.Ö.9.yy. dan itibaren ,bugün Ankara sınırları içinde kalan merkezlerde var oldukları ve M.Ö. 8-6. yy. da yoğun olarak bu yörede yerleştikleri ve Kimmer istilasına kadar güçlü bir krallık olarak hüküm sürdükleri görülmüştür. Burada varlığını sürdüren ,her Frig kenti ,sanat, mimari ve inançlarında kendilerine ait bir takım farklılıkları da ,belkide yerel etkilerin doğrultusunda kullanmışlardır.

V-KATALOG

K A B A R T M A L A R

1-Lev.I,1.

Kalaba Aslanı.

Andezitten.

Yük.93,5cm.,gen.146cm.,kal.35cm.,

Ankara,Kalaba'dan bulunmuştur.

Orta Frig II(III).M.Ö.6.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Ankara,Kalaba köyünde ikinci defa kullanıldığı çeşmeden çıkarılarak müzeye getirilmiştir.Ortostad üzerinde ,kükreer vaziyette, sağa doğru yürüyen bir aslan tasvir edilmiştir. Aslanın sağ omuzunda geometrik bir bezeme ile ön sağ bacağı üzerinde kaslarını belirten damla biçiminde çizgiler vardır.

Akurgal,1949,lev.36 b; Buluç,1986,s.423,lev.187,res.1; Güterbock-Özgüç,1946,s.45,res.22; Prayon,1987,s.203, kat.no.17,lev.6 b.

2-Lev.I,2.

Etimesut Aslanı.

Andezitten.

Yük.90cm.,gen.195cm.,kal.31cm.,

Etimesgut,Emeksiz Çiftliğinden.

Orta Frig II(III).M.Ö.6.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Kabartma 1898'de bir duvara örülü olarak bulunmuştur.Üzerinde kükreer vaziyette bir aslan tasvir edilmiştir.Üstte dört kenet oyugu vardır.

Buluç,1986,s.424,lev.187,res.2; Güterbock-Özgüç,1946, s.45,res.23; Prayon,1987,s.203,kat.no.16,fig.7 b,lev.6 a.

3-Lev.-,-.

Yalincak Aslanı.

Andezitten.

Yük.83cm.,gen.120cm.,kal.35cm.,

Yalincak köyünde bulunmuştur.

Orta Frig II(III).M.Ö.6.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Kabartma 1898'de, ikinci kez kullanıldığı köy çeşmesinde bulunmuştur. Baş tarafı kesik, bir aslana ait kabartma Bizans Çağında da kullanılmıştır. Arka yüzü düzeltilerek Yunanca kipte yazılmıştır. Ortostadın üst kısmında üç kenet oyugu vardır.

Buluç, 1986, s.424, lev.188, res.3; Güterbock-Özgüç, 1946, s.45-46, sek.24; Prayon, 1987, s.203, kat.no.18.

4-Lev.-, -.

Yarım Aslan Kabartması.

Andezitten.

Yük.96cm., kal.25-40cm. arası.

Ankara.

Üst ortada yarım kenet izi vardır. Üzerinde, sağa yürüyen aslan tasvir edilmiştir.

Buluç, 1986, s.426; Prayon, 1987, s.203, kat.no.19.

5-Lev.II, 1.

At Kabartması.

Andezitten.

Yük.102cm., gen.159cm., kal.28cm.,

Anıttepe'den.

Orta Frig II(III).M.Ö.6.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Kabartma, Bizans Çağına ait bir mezarda üst kapama taşı olarak kullanılmıştır. Üst kısmında iki kenet oyugu vardır. Atın yeleşi, kuyruğu ve bacak kasları çizgilerle belirtilmiştir.

Akurgal, 1949, lev.50 c; Buluç, 1986, s.425, lev.190, res.7; Güterbock-Özgüç, 1946, s.46-47, res.28; Prayon, 1987, s.204, kat.no.25, lev.8 b.

6-Lev.II, 2.

Boğa Kabartması.

Andezitten.

Yük.103cm., gen.160cm., kal.42cm.,

Gazi Orman Fidanlığından.

Orta Frig II(III).M.Ö.6.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Ortostad üzerinde,sağa yürüyen bir boğa tasvir edilmiştir. Vücudu,bacaklarına göre oldukça iri işlenmiş olup, ön bacakları üzerinde damla şeklinde çizgiler vardır.Bloğun üst kısmındaki üç kenet oyduğundan biri sol yana bağlanmak üzere açılmıştır.

Akurgal,1949,lev.50 b; Buluç,1986,s.425,lev.189,res.6; Güterbock-Özgüç,1946,s.46,res.27;Prayon,1987,s.204,kat.no.24,lev.8a.

7-Lev.III,1.

Sfenks Kabartması.

Andezitten.

Yük.100cm.,gen.160cm.,kal.38cm.,

Ahiyakup sokağı.

Orta Frig II(III).M.Ö.6.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

1931 yılında kaldırım taşı döşenirken ortaya çıkarılan kabartma üzerinde, aslan gövdeli,kanatlı ve insan yüzlü bir sfenks tasvir edilmiştir.Boyunda oldukça kısadır.Bloğun üst kısmında iki büyük kenet oyduğu vardır.

Akurgal,1949,lev.48 b;Buluç,1986,s.424-425,lev.188,res.4; Güterbock-Özgüç,1946,s.46,res.25; Koşay,1933,s.20,no.25;Prayon, 1987,s.203,kat.no.20,fig.9 c,lev.7 c,

8-Lev.III,2.

Fidanlık Grifonu.

Andezitten.

Yük.130cm.,gen.160cm.,kal.32cm.,

Gazi Orman Fidanlığı.

Orta Frig II(III).M.Ö.6.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

1933 yılında bulunan kabartma üzerinde sola yürüyen,kısa boy- lu,hator saçlı bir grifon tasvir edilmiştir.Bloğun üst kısmında iki,sağ yanında bir kenet oyduğu mevcuttur.

Akurgal,1949,fig.53,lev.49 a-b;Buluç,1986,s.425,lev.189,res.5; Güterbock-Özgüç,1946,s.46,res.26;Koşay,1933,s.20,no24;Prayon, 1987,s.203,kat.no.22,lev.7 b.

9-Lev.-,-.

Grifon Kabartması.

Andezit.

Yük.103cm.,gen.157cm.,kal.46cm.,

Ankara-İstanbul yolu üzerindeki Trafik İmtihan sahası.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

İstanbul yolu üzerindeki imtihan sahasının yapımı sırasında ortaya çıkarılan kabartma yayımlanmamıştır.

Buluç,1986,s.426,no.12.

10-Lev.-,-.

Yarım Grifon veya Sfenks Kabartması.

Andezit.

Yük.102cm.,gen.76cm.,kal.35cm.,

Ankara Kalesinin batı yamacından.

Orta Frig II(III).M.Ö.6.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Bu yarım blok üzerinde ,sola giden bir grifon veya sfenkse ait gövdenin arka kısmı ile kanatların bir bölümü görülür.Üst tarafında biri tam,diğeri yarım iki kenet oyugu vardır.

Buluç,1986,s.425,lev.190,res.8; Güterbock-Özgüç,1946,s.47, res.29; Prayon,1987,s.203,kat.no.21.

11-Lev.IV,1.

Kybele Kabartması.

Andezit.

Yük.175cm.,gen.(alt)97cm.-(üst)88cm.,

Anıttepe'den.

Orta Frig II(III)? M.Ö.6.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

1959'da bulunan kabartma,Roma Çağına ait bir mezarın yan duvarında ikinci kez kullanılmıştır.Akroterli alınlıklı bir niş içinde,ayakta duran kadın tasviri.Bu kadın büyük bir olasılıkla kybeledir.İçinde bulunduğu nişi meander motifleri çevreler.Figür,polos şeklinde yüksek bir başlık giymiştir.Kısa kollu elbisesinin üzerine giydiği mantosu,eteğinin sol tarafında pli,sağ tarafında verev çizgiler halinde de-

vam eder. Figür sağ elinde gaga ağızlı bir testile, sol elinde bir kuş tutar.

Buluç, 1986, s. 425-426, no. 9; Prayon, 1987, s. 204, kat. no. 26, lev. 9 a; Temizer, 1959, s. 179-182, lev. 35-36.

12-Lev. IV, 2.

Grifonlu Kybele Kabartması.

Andezit.

Etlik 'te bulunmuştur.

Orta Frig II(III).M.Ö.6.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

1968'de Etlik'te bulunan Kara Kuvvetlerine ait bir binanın yıkımı sırasında bulunmuştur. Kabartmanın sağ yanı ikinci kullanımda kırılmıştır. Üzerinde, akroterli alınlıklı bir nişin yarısı kalmıştır. Ortada ayakta duran Kybele tasvir edilmiştir. Kybele'nin sol yanında ayakta duran ve başının üstünde kanatlı güneş kursu taşıyan bir grifon görülür. Aynı figür kırık olan olan sağ yanda da tekrarlanmış olabilir.

Bittel, 1969, s. 72; Buluç, 1986, s. 426, no. 11; Prayon, 1987, s. 204, kat. no. 27, lev. 9 b.

13-Lev. V, 1.

Kybele Kabartması.

Andezit.

Yük. 90cm., gen. 40cm.,

Gordion, Sakarya nehri kenarından.

Orta Frig II(III).M.Ö.6.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Niş içinde duran Kybele tasvirli kabartma parçasıdır. Başında polos olan figürün eteğinin bir yanı pliseli, diğer yanı verev hatlarla inmektedir. Sağ elinde bir kap, sol elinde bir kuş tutar.

Akurgal, 1961, s. 97, fig. 62; Prayon, 1987, s. 203, kat. no. 15, lev. 5 c; Temizer, 1959, s. 186, lev. 39.

14-Lev. V, 2.

Tanrı ve Boğa Kabartması.

Kalker.

Yük. 62cm., gen. 147cm., kal. 40cm.,

Gordion, C Tümülsü.

Orta Frig III ?

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Gordion'da bulunan bu kabartmanın bir bölümü eksiktir. Tasvir alanı ikiye ayrılmıştır. İlk bölümünde, vücudu kabaca işlenmiş, Kybele olması muhtemel bir figür, ikinci bölümde yürüyen bir boğa tasvir edilmiştir.

Güterbock, 1974, s. 97. lev. 13; Prayon, 1987, s. 220, kat. no. 184, lev. 9 c.

15-Lev. VI, 1.

Boğa Kabartması Parçası.

Kalker.

Gordion Akropolü, 2no.lu megaron.

Erken Frig III. M.Ö. 8. yy.'ın II. yarısı.

Gordion Müzesi.

Bu kabartma parçası üzerinde, boğa olabilecek toynaklı bir hayvanın arka kısmı korunmuştur. Kabartma yarım bırakılmış gibi iyi işlenmemiştir.

Prayon, 1987, s. 202, kat. no. 12, lev. 4 d; Young, 1964, s. 288, lev. 80/24.

16-Lev. VI, 2-3.

Aslan Kabartması.

Yumuşak, gözenekli bir taştan.

Yük. 61,5 cm.,

Gordion Akropolünde, Pers duvarından.

Erken Frig III. M.Ö. 8. yy.'ın II. yarısı.

Gordion Müzesi.

Kabartma 1957'de ikinci kez kullanıldığı Pers duvarında bulunmuştur. Üzerindeki aslan tasvirinin başı bir heykel gibi yüksek kabartma olarak işlenmiştir. Bir bölümü kırıktır. Aslanın yüzü ürkütücü olarak işlenmiştir. Yüz detayları çizgilerle belirtilmiştir.

Prayon, 1987, s. 202, kat. no. 11, lev. 4 a-c; Young, 1958, s. 144, lev. 21/4.

17-Lev.VII,1-3.

Aslan Kabartması.

Yumuşak gözenekli bir taştan.

Yük.40cm.,

Gordion,Akropolü,Pers tab.G evinden.

Erken Frig III.M.Ö.8.yy'ın II.yarısı.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Bu kabartma üzerinde tasvir edilen aslanların baş ve gövdelerinin bir bölümü korunmuştur.Ağızları kükrer gibi açık ve ürkütücüdür.Yüz hatlarıysa çizgilerle belirtilmiştir.

Prayon,1987,s.202,kat.no.13-14,lev.4 e-5 a-b; Young,1956,s.262,lev.92/42-43.

18-Lev.VII,4.

İki idol.

Bazalt.

Yük.60cm.

Ankara,Maharet çeşme'den.

Orta Frig III?

İkinci kez kullanıldığı çeşmeden çıkarılmıştır.Blok üzerinde iki başlı,dikdörtgen gövdeli ikiz idol tasvir edilmiştir.Birinin gövdesi çizgilerle taranmıştır,diğerin gövdesi ise meander motifile doldurulmuştur.

Prayon,1987,s.207,kat.no.47,lev.15 c,

H E Y K E L L E R

19-Lev.VIII,1.

Kybele Heykeli.

Andezit.

Ayaş yakınındaki,Çağköy'den.

Orta Frig III.M.Ö.6yy.sonu.

Başı ve gövdesinin bir bölümü ele geçmiştir.Başında polo-su olan figürün yüzü tahrip olmuştur.

Bittel,1969,s.71,lev.40; Prayon,1987,s.201,kat.no.5,lev.

2 a-b.

20-Lev.--,--.

Kadın Heykeli.

Trakit.

Yük.22cm.

Gordion Akropolü.

Orta Frig III.M.Ö.6yy.sonu.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Kybele olması gereken bu heykelin baş ve göğüs kısmı korunmuştur.Ellerinden birinde kap, diğerinde kuş tutar.

Prayon,1987,s.209.kat.no.62,lev.16 a-b.

21-Lev.VIII,2.

Heykelle ait Baş.

Kalker.

Yük.21cm.,gen.15cm.,

Gordion Akropolü.

Orta Frig III. M.Ö.6yy.sonu.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Bir erkeğe ait olduğu düşünülen baş boyanmış itibaren kırıktır. Toplu ve yuvarlak hatlı bir yüzü olan figürün gözleri oldukça iridir ve iki çizgiyle belirtilmiştir.

Prayon,1987,s.201,kat.no.6,lev.2 c-e;Young,1968,s.233,lev.72/10.

22-Lev.VIII,3-4.

Kuş Heykeli Parçası.

Trakit.

Yük.24cm.,

Gordion Akropolü.

Orta Frig II(III).M.Ö.6.yy.

Başı ve ayakları kırılmış,yırtıcı bir kuşa ait heykel parçasıdır.Kanatları belirtilmiştir.

Körte,1904,s.168,fig.150; Prayon,1987,s.210,kat.no.74,lev.18 d-e.

KAZANLAR(CAULDRON)

23-Lev.IX,1.

Kazancık.

Bronz.

Yük.19cm.,çap.24cm.,

Gordion,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III.M.Ö.8.yy'ın II.yarısı.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Dökme tekniğinde yapılmış,geniş ağızlı,küresel gövdeli kap.Büyük kazanlarınküçültülmüş örneği gibidir.İki yanında perçin ile tutturulmuş"T" biçimli levhalar üzerindeki dik kulplara yuvarlak halkalar geçirilmiştir.

Uygarlıklar Ülkesi Türkiye,1985,no.173,s.338.;Young, 1985,s.328,lev.93/30;Young,1981,s.110,lev.58 A-C.

24-Lev.IX,2.

Kazancık.

Bronz.

Yük.16cm.,çap.22cm.,

Gordion,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III.M.Ö.8.yy.'ın II.yarısı.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Dökme tekniğiyle yapılmış,geniş ağızlı,küresel gövdeli kazancık.İki yanında "T" biçimli levhalar üzerinde boğa başlı tutamaklar vardır.Bunlara geçirilmiş ve telkari olarak bağlanmış bir kova kulbuda eklenmiştir.

Uygarlıklar Ülkesi Türkiye,1985,nol74,s.338;Young,1981, s.112,lev.59 A.

25-Lev.IX,3-4.

Kazancık.

Bronz.

Yük.17cm.,çap.14,5cm.,

Gordion, P Tümülüsü.

Erken Frig III.M.Ö.8.yy.'ın II.yarısı.

Dökme tekniğiyle yapılmış,geniş ağızlı,küresel gövdeli ka-

zancık.İki yanında "T" biçimli levhalar üzerindeki dik kulplara,yuvarlak halkalar geçirilmiştir.

Young,1981,s.12,lev.8 A-B-C.

26-Lev.X,1.

Kazancık.

Bronz.

Yük.10,5cm,çap.15,5cm.

Gazi Orman Fidanlığı.

Erken Frig II(III)? M.Ö.8.yy sonundan erken değildir.

Geniş ağızlı küresel gövdeli kazanın ağız kenarında bir silme bulunur.

Koşay,1933,s.13,no.6,

27-Lev.X,2.

Kazan.

Bronz.

Yük.51,5cm.,çap.78cm.,

Gordion,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III.M.Ö.8.yy.'ın II.yarısı.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Küresel gövdeli,geniş ağızlı bu kazan oldukça büyük yapılmıştır.Dört tarafında kazanı kucaklar gibi duran kuş gövdeli ve insan başlı dört siren vardır.Bunların sırtındaki dik kulplara birer yuvarlak halka geçirilmiştir.

Young,1958,s.151,lev.25/15; Young,1963,s.358,fig.12.

YONCA AĞIZLI KAPLAR

28-Lev.XI,1.

Yonca Ağızlı Kap.

Bronz.

Yük.35cm.,çap.35cm.,

Gordion,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III.M.Ö.8.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Dövülerek şekillendirilmiş gövdeye,dökme tekniğiyle yapıl-

miş boyun ve dışa kıvrık yonca ağız eklenmiştir. Basık küresel gövdeli ve halka diplidir. Kulbu, ortası oluklu iki tarafı kabarık hatlı olup, gövdeye perçinlerle tutturulmuştur.

Young, 1958, s.151 ; Young, 1981, s.115, lev.60 F.

29-Lev.XI,2.

Yonca Ağızlı Kap.

Bronz,

Yük.32cm., çap.29,1cm.,

Gordion, Büyük Tümülüs.

Erken Frig III, M.Ö.8.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Dövülerek şekillendirilmiş gövdeye, dökme tekniğiyle yapılmış boyun ve dışa kıvrık yonca ağız eklenmiştir. Kulbu, ortası oluklu, iki tarafı kabarık hatlı olup, basık küresel gövdeye ve ağız kenarına perçinle tutturulmuştur.

Young, 1981, s.114, lev.60 B.

30-Lev.XI,3.

Yonca Ağızlı Kap.

Bronz.

Yük.18cm., çap.12,8cm.,

Gordion, P Tümülüsü.

Erken Frig III, M.Ö.8.yy.

Dökme ile şekillendirilmiş uzun boyunlu dışa çekik yonca ağız, dövme tekniğiyle şekillendirilmiş gövdeye eklenmiştir. Ortası oluklu iki yanı kabarık hatlı kulp perçinle gövdeye tutturulmuştur.

Young, 1981, s.12, fig.6, lev.8 E-F.

31-Lev.XI,4.

Yonca Ağızlı Kap.

Bronz.

Yük.18cm., çap.12,5cm.,

Gordion, Büyük Tümülüs.

Erken Frig III, M.Ö.8.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Dövme tekniğiyle şekillendirilmiştir. Basık küresel gövde-

li, belirgin halka diplidir. Boyun ve omuzda çizgi tarama, zikzak ve damla motifleri görülür. Dökme kulp, eşit aralıklı boncuklarla bezeli olup, kaba perçinle tutturulmuştur.

Young, 1958, s.150; Young, 1981, s.120, lev.62 A-B.

32-Lev.XI,5.

Yonca Ağızlı Kap Parçası.

Bronz.

Mevcut parçanın yük.14cm.,

Gazi Orman arkeolojisi.

Erken Frig II-III.

Bu kap parçalar halinde bulunmuştur. Yüksek kulp yonca ağızla perçinle tutturulmuştur.

Koşay, 1933, s.17, no.18.

33-Lev.XI,6.

Yonca Ağızlı Kap Parçası.

Bronz.

Mev.yük.3cm., gen.11,5cm.,

Makridi Tümülüsü.

Orta Frig I.M.Ö.7.yy.

Yonca ağızlı kapa ait ağız parçasıdır. Üzerinde kulbuna ait izler görülür.

Özgüç, T., 1946, lev.80-33.

SÜZGEÇLİ KAPLAR

34-Lev.XII,1.

Süzgeçli Küçük Kap.

Bronz.

Yük.14cm., çap.10,5cm.,

Gordion, Büyük Tümülüs.

Erken Frig III, M.Ö.8.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Dövme tekniğiyle yapılmış, geniş ağızlı, küresel gövdeli ve halka diplidir. Levhanın bükülmesiyle oluşturulan içi boş kulp gövdeye perçinlenmiştir. Silindirik biçimli, kesik gaga ağızlı ve süzgeçli emzik kulbun soluna geniş bir yakayla eklenmiştir.

Uygurlıklur Ülkesi Türkiye,1985,s.338,no.177; Young,1958,s.150; Young,1981,s.113,lev.59 D-E.

35-Lev.XII,2.

Süzgeçli Kap Parçası.

Bronz.

Mev.uz.14cm.

Gazi Orman Fidanlığı.

Erken Frig II-III.

Süzgeçli bir kaba ait ağız parçasıdır.Ayrı bir levhadan kıvrılarak oluşturulmuş,kesik gaga ağızlı emzik geniş bir yaka ile oturtulmuştur.Emziğin,kaba birleştiği kısımda süzgeci vardır.

Koşay,1933,s.15-16,no.11a,b,c.

SİTULALAR

36-Lev.XIII,1-XIV,1-2.

Koç Başlı Situla.

Bronz.

Yük.22cm.

Gordion,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

İç içe iki kap şeklinde yapılmış olup,kaplar ağızda birleştirilmiştir.Silindirik gövdesine belirli aralıklarla silmeler yapılmış ve ağız bandına rozet motifleri yerleştirilmiştir.Kabin ağız kenarında yeralan kuş biçimli levhalara,kova kulbu takılmıştır.Dipte,heykelcik gibi işlenmiş,iri boynuzları bükülmüş bir koç başı tasvir edilmiştir.Göz akları beyaz bir maddeyle doldurularak,göz bebekleri siyah boya ile belirtilmiştir.

Prayon,1987,lev.42 a-b;Uygurlıklur Ülkesi Türkiye,1985,s.337,no.172; Young,1958,s.152; Young,1981,s.122-123,lev.63A-D.

37-Lev.XIV,3-4 .

Aslan Başlı Situla.

Bronz.

Yük.22,5cm.

Gordion,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

İç içe iki kap şeklinde yapılmış olan silindirik gövdeli kap,dipte aslan başıyla son bulur.Kova kulbu ağız kenarında kuş biçimli levhalara tutturulmuştur.Aslan kükrer vaziyette ve vahşi,ürkütücü bir görünümündedir.

Young,1958,s.150;Young,1963,s.356,fig.10; Young,1981, s.122-123,lev.62 C-F.

MAKARA KULPLU TASLAR

38-Lev.XV,1-2.

Makara kulplu Tas.

Bronz.

Yük.7,2cm.,çapı 25,7cm.

Gordion,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.

Yuvarlak dipli kabın ağız kenarını,yarım daireye yakın iki kuşak çevreler.Bunların ortasına makara kulplar yerleştirilmiştir.Makaraların tam ortasından geçen halka kulpları da vardır.

Young,1981,s.128,fig.801,lev.66 G.

39-Lev.XV,3.

Makara kulplu Tas.

Bronz.

Yük.6,3cm.,çapı 22,3cm.

Gordion Büyük Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.

Yuvarlak dipli,kabın ağız kenarını,yarım daireye yakın

iki kuşak çevreler. Bantların ortasında makara kulp ve bunlara geçirilmiş halkalar vardır.

Young, 1981, s. 127, fig. 80 E, lev. 66A.

40-Lev. XV, 4.

Makara kulplu Tas.

Bronz.

Yük. 6 cm., çapı 24,5 cm.,

Gazi Orman Fidanlığı.

Erken Frig III.

Yuvarlak ağızlı kabı yarım daireye yakın iki bant ve bunlara bitişik makara kulplar çevreler. Ancak bu örnekte halka kulplar kaybolmuştur.

Koşay, 1933, s. 11, no. 3.

41-Lev. XV, 5.

Makara kulplu Tas.

Bronz.

Yük. 5,7 cm., çapı 15 cm.,

Gazi Orman Fidanlığı.

Erken Frig III.

Yuvarlak dipli kabı, yarım daireye yakın bant çevreler. Bantda bitişik olan makara kulplara üzeri boğumlu bir halka kulp takılmıştır.

Koşay, 1933, s. 11, no. 2.

42-Lev. XVI, 1-2.

Makara kulplu Tas.

Bronz.

Yük. 7,9 cm., çapı 27,7 cm.

Gordion, Büyük Tümülüs.

Erken Frig III, E.Ö. 8. yy.

Bu kapta diğer makara kulplu kaplara benzer. Ancak bu kabın özelliği ağız kenarına dökülen balmumu üzerine yazılmış Frigçe kitabedir. Çok azı korunmuştur.

Young, 1958, fig. 21, lev. 25; Young, 1963, s. 362, fig. 20; Young, 1981, fig. 80, lev. 97 A.

GÖBEKLİ (OMPHALOSLU) TASLAR

43-Lev.XVII,1-3.

Göbekli Tas.

Bronz.

Yük.4,5cm.,çapı 17,4cm.,omp.çapı 2,6cm.

Gordion,W Tümülüsü.

Erken Frig II,M.Ö.8.yy.başı.

Yuvarlak dipli,düz tasın ortasında içeriye doğru yarım küre biçiminde yükselen bir göbeği vardır. u göbeği içte eşit aralıklı iç içe üç kabartma bant çevreler.Kabın dışında bu bantların izi yoktur.

Young,1981,lev.90 C.

44-Lev.XVII,4-5.

Göbekli Tas.

Bronz.

Yük.5cm.,çapı 18,5cm.,omp.çapı 2,7cm.,

Gordion,P Tümülüsü.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.

Yuvarlak dipli tasın, ortasında içeriye doğru yarım küre biçiminde yükselen bir göbeği vardır.Bu göbeği içte eşit aralıklı iç içe dörtkabartma bant çevreler.Kabın dışında bu bantların izi yoktur.

Young,1981,s.15,lev.9 F-G.

45-Lev.XVIII,1.

Göbekli Tas.

Bronz.

Yük.5cm.,çapı 17cm.,

Gazi Orman Fidanlığı.

Erken Frig III.

Yuvarlak dipli,düz kabın ortasında içeriye doğru yarım küre biçiminde yükselen bir göbeği vardır.Bu göbeği içte eşit aralıklı iç içe dört kabartma bant çevreler.

Koşay,1953,s.12,no.5.

46-Lev.XVIII,2.

Göbekli Tas.

Bronz.

Yük.5cm.,çapı 17cm.,

Gazi Orman Fidanlığı.

Erken Frig III.

Yuvarlak dipli,düz tasın ortasında içeriye doğru yükselen yarım küre biçiminde bir göbeği vardır. Bu göbeğin etrafını içte eşit aralıklı dört sıra bant çevreler.

Koşay,1933,s.11-12,no.4.

47-Lev.XIX,1.

Göbekli Tas.

Bronz.

Yük.5cm.,çapı 16cm.,

Gordion,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III.H.Ö.8.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Yuvarlak dipli,düz tasın ortasında içeriye doğru yarım küre biçiminde yükselen bir göbeği vardır.Bu göbeğin etrafından başlayarak,gövdeyi eşit aralıklarla bölen iç içe kabartma bantlar yapılmıştır.Kabın dış yüzü düz olarak bırakılmıştır.

Uygarlıklar Ülkesi Türkiye,1985,s.338,no.183; Young,1981, s.141,lev.71 B.

48-Lev.XIX,2.

Göbekli Tas.

Bronz.

Yük.4,5cm.,çapı 16cm.,

Gordion,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III,H.Ö.8.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Kenarları düz ve dik olan,yuvarlak ağızlı tasın ortasında,dışa doğru yarım küre biçiminde yükselen bir göbek vardır.Göbeğin etrafında bir sıra silme bulunur.Kabın gövdesi palmet yapraklarıyla bezelidir.

Uygarlıklar Ülkesi Türkiye,1985,s.338,no.182; Young,1981 s.140.

49-Lev.XX,1.

Göbekli Tas.

Bronz.

Yük.6,8cm.,çapı 22,2cm.,omp.çapı 4,3cm.,

Gordion,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.ın II.yarısı.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Kenarları düz ve dik olan tasın ortasında bir göbeği vardır.Bu göbeği çevreleyen dört sıra kabartma bant ve gövdesini çevreleyen palmet yapraklarıyla bezenmiştir.

Young,1981,lev.69 E.

50-Lev.XX,2.

Göbekli Tas.

Bronz.

Ankara,Anıt-Kabir Tümülüsleri I,

Orta Frig I.

Ortası göbekli ve çevresi palmet yapraklarıyla bezeli kap, çok tahrip olmuştur.

Akok-Özgüç,T.,1947,s.33,lev.10,res.18-48.

51-Lev.XX,3.

Göbekli Tas.

Bronz.

Yük.5cm.,çapı 19,5cm.,

Gordion,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.ın II.yarısı.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Kenarları hafif dışa açık,ortası göbekli tasın gövdesi dipleri yuvarlak,uçları üçgen palmet yapraklarıyla bezelidir.Ağız kenarında çit sıra yivle dörde bölünmüş virgül biçimli aplike bezekler vardır.Bunların iki tarafına yuvarlak başlı perçinler geçirilmiştir.

Uygurluklar Ülkesi Türkiye,1985,s.338,no.181;Young,1981,s.131,lev.68 A.

52-Lev.XXI,1.

Göbekli Tas.

Bronz.

Yük.5,5cm.,çapı 14,1cm.,omp.çapı 1,8cm.,

Gordion,P Tümülüsü.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.sonu.

Kenarları dik yükselen tasın,ortasında bir göbeği vardır.Göbeğin çevresi iç içe bantlarla bezenmiştir.Aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek devam eden damla biçimindeki,bezeme dışta yumrular oluşturur.Ağız kenarında bir bant vardır.

Young,1957,lev.93/31; Young,1981,fig.8,lev.9 A-C.

53-Lev.XXI,2.

Göbekli Tas.

Bronz.

Ankara,O.D.T.Ü.,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.in sonu.

Yuvarlak ağızlı kabın etrafı yumrularla bezemelidir.Diğer Frig kaplarından farklı olarak bu kabın ortasında palmiye ağacı biçiminde bir yumru vardır.

Buluç-Atasoy,1982,s.158,lev.29c.

54-Lev.XXII,1-3.

Bronz Kap Parçaları.

Bronz.

Ankara Anıt-Kabir Alanı Tümülüsleri.

Orta Frig I.

Bronzdan göbekli taslara ait çeşitli parçalar üzerinde, palmetlerin,çizgi bezeklerin,kabartma süslerin bir bölümü görülür.

Akok-Özgüç,T.,1947,s.36,lev.11,res.19-22-53,lev.20,res.40.

55-Lev.XXII,4.

Boğa Motifli Tas.

Bronz.

Ankara,O.D.T.Ü. Büyük Tümülüs.

Erken Frig III, M.Ö.8.yy.inson çeyreği.

Yuvarlak ağızlı kabin, ağız kenarına yakın kısmında bir boğa motifi yer almaktadır. Boğanın hatları çizilerek belirtilmiştir.

Buluç-Atasoy, 1982, s.158, lev.29 a; Prayon, 1987, lev.41 g.

KEPÇELER

56-Lev.XXIII,1-2.

Kepçe.

Bronz.

Yük.20cm., çapı 10 cm.,

Gordion, W Tümülüsü.

Erken Frig II, M.Ö.8.yy.bası.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Kepçe ve sapı ayrı ayrı yapılarak sonradan birleştirilmiştir. Kepçenin üstte kıvrılan sap kısmında, aslan başı şeklinde bir atışla uzun sapa birleşir.

Knudsen, 1961, s.258, fig.6, lev.2 B; Prayon, 1987, s.212, kat. no.95, lev.21 a-c; Young, 1960, s.231, lev.56/10; Young, 1981, s.203, 227, lev.89 B-D.

57-Lev.XXIII,3.

Kepçe.

Bronz.

Yük.23,5cm., çapı 9cm.,

Gordion, P Tümülüsü.

Erken Frig III, M.Ö.8.yy.sonu.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Kepçe ve sapı ayrı ayrı yapılarak birleştirilmiştir. Sap ile kepçe arasında yuvarlak disk biçimli bir bezeme vardır.

Young, 1963, s.361, fig.17; Young, 1981, s.13, lev.8 I, fig.7.

58-Lev.XXIII,4.

Kepçe.

Bronz.

Yük.21cm., çapı 9,5cm.,

Gordion, Büyük Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.ın II.yarısı.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Tek parça olarak yapılmış kepçenin ,sapı üstte kıvrılarak stilize bir hayvan başı şeklini alır.Sap ve kepçe arasında üstte omuz oluşturan bir levha vardır.

Young,1958,s.150; Young,1981,s.123,lev.64 A.

59-Lev.XXIII,5.

Kepçe.

Bronz.

Yük.19,8cm.,çapı6,5cm.,

Gazi Orman Fidanlığı.

Erken Frig III.

Tek parça olarak yapılmış kepçenin kıvrık sap kısmı kırıktır.Kepçe ile sapı arasında bir levha ve sap üzerinde büyük perçinler vardır.

Koşay,1933,s.14,no.8.

60-Lev.XXIII,6.

Kepçe.

Bronz.

Yük.17,5cm.,çapı 6,3 cm.,

Gazi Orman Fidanlığı.

Erken Frig III.

Kepçe ve sapı ayrı ayrı yapılmıştır.Üstte kıvrılan sap kısmı,kare kesitli iki çubuğun birleştirilmesiyle oluşturulmuştur.

Koşay,1933,s.13,no.7.

UÇAYAK

61-Lev.XXIV,1.

Uçayak.

Demir.

Yük.23cm.,halka çapı.20cm.

Ankara,Anıt-Habir alanı.Tümülüs I.

Orta Frig I.

Oldukça büyük ve ağır bir kaba ayaklık etmiştir.Yuvarlak kesitli halkaya alttan birleşen ayaklar,altta dışa kıvrılmıştır.

Akok-Özgüç,T.,1947,s.34,lev.9,res.17.

SİLAHLAR

62-Lev.XXIV,2.

Mızrak Uçları.

Bronz.

Uz.20-25cm.

Ankara-Anıt-Kabir Alanı.TümülüsI.

Orta Frig I.

Mızrak uçları dilimlidir ve uçlar üzerinde ağaca geçirildiğini gösteren izler vardır.

Akok-Özgüç,T.,1947,s.33,lev.11,res.20.

63-Lev.XXIV,3.

Mızrak Uçları.

Bronz.

Uz.11-15cm.arası. sap deliği çapı2cm.,

Gazi Orman Fidanlığı.

Erken Frig III.

Mızrak uçlarının üzerinde ağaç kalıntıları vardır.Ayrıca, Ağacı tutmak için çakılan çivilerin izleri vardır.

Koşay,1933,s.17,no.13-17.

64-Lev.XXIV,4.

Bronz Halka.

Bronz.

Gazi Orman Fidanlığı.

Erken Frig III.

Bronz mızrak uçları bu halkaya geçirilmiş olarak bulunmuştur.

Koşay,1933,s.17,no.12.

KABARALAR

65-Lev.XXV,1.

Kabara.

Bronz.

Uz.2,5cm.,çap.1,5cm.,

Gazi Orman Fidanlığı.

Erken Frig III.

Çoğu dökme olup,pürüzleri tesviye edilmiştir.

Koşay,1933,s.19,no.19-23.

66-Lev.XXV,2.

Kabaralar.

Bronz.

Anıt-Kabir Alanı,Tümülüs I.

Orta Frig I.

Bronz çivi ve kabaralar.

Akok-Özgüç,T.,1947,s.38,lev11,res.21.

67-Lev.XXV,3.

Kabaralar.

Bronz.

Anıt-Kabir Alanı,TümülüsII.

Orta Frig I.

Bronz kabaralar döküm olarak yapılmışlardır.

Akok-Özgüç,T.,1947,s.43,lev.20,res.41.

SAFİHA(Bronz Plaka)

68-Lev.XXVI,1.

Safiha.

Bronz.

Eni.17cm.

Gazi Orman Fidanlığından.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Bronz safiha parçası üzerindeki bezemeye bakılarak ,enine devam eden motifin en az üç sıra olduğunu söyleyebiliriz.Bir

kenarında kumaş veya deri üzerine dikmeye yarayan bir sıra küçük delikler vardır.Temizlenmeden önce üzerinde kumaş kalıntıları da bulunmuştur.

Fıratlı,1959,s.203,res.1-5.

KEMERLER

69-Lev.XXVII,1.

Kemer.

Bronz.

Anıt-Kabir Alanında,Tümülüs I.

Orta Frig I.

Kemer veya omuz bantı olarak yapılmıştır.Çok ince tel parçalarıyla işlenmiş olup,çok esnektir.Kemer tokasının yanında ki delikler vasıtasıyla bir yere dikildiği anlaşılr.

Akok-Özgüç,T.,1947,s.33,lev.12-13,res.23-26.

70-Lev.XXVII,2.

Kemer.

Bronz.

Gordion,P Tümülüsü.

Erken Frig III.M.Ö.8.yy.ın II.yarısı.

Parçalar halinde bulunan kemerin üzeri değişik motiflerle bezenmiştir.Kilidi fibulaya benzer.

Young,1963,s.360,fig.16.

FIBULALAR

71-Lev.XXVIII,1.

Fibula.

Bronz.

Uz.5cm.,çap.6,4cm.,

Gordion,Tümülüs W.

Erken Frig II,M.Ö.8.yy.başı.

Yarım daire şeklinde,yuvarlak kesitli fibula tek iğnelidir.

Young,1981,s.211,lev.92 A.

72-Lev.XXVIII,2.

Fibula.

Bronz.

Uz.5,6cm.,çap.4,6cm.,

Gordion,W Tümülsü.

Erken Frig II,M.Ö.8.yy.başı.

Yarım daire şeklinde yuvarlak kesitli,tek iğneli fibula.Ortada kare biçimli bir boncukla süslenmiştir.

Young,1981,s.212,lev.92 C.

73-Lev.XXVIII,3.

Fibula.

Bronz.

Uz.7,1cm.,çap.6cm.,

Gordion,W Tümülsü.

Erken Frig II,M.Ö.8.yy.başı.

Yarım daire şeklinde dikdörtgen kesitli,tek iğneli fibula.

Young,1981,s.209,lev.91 D.

74-Lev.XXVIII,4.

Fibula.

Bronz.

Uz.7,6cm.,çap.6cm.,

Gordion,W Tümülsü.

Erken Frig II,M.Ö.8.yy.başı,

Yarım daire şeklinde,dikdörtgen kesitli ,tek iğneli fibula.

Young,1981,s.211,lev.91 O.

75-Lev.XXVIII,5.

Fibula

Bronz.

Uz.4,6cm.,çap.3,8cm.,

Gordion,W Tümülsü.

Erken Frig II,M.Ö.8.yy.başı.

Yuvarlak kesitli,gövde ,ortada bir boğum oluşturun.İki uçta silmeler ve boncuklar vardır.

Young,1981,s.167,lev.79 A.

76-Lev.XXVIII,6.

Fibula.

Bronz.

Gordion,W Tümülüsü.

Erken Frig II,M.Ö.8.yy.bası.

Yarım daire şeklinde,ortada boğum oluşturan gövde iki uçta silme ve boncuklarla son bulur.

Young,1981,s.168,lev.79 E.

77-Lev.XXIX,1-3

Fibula.

Bronz.

Yük.6,5cm.,uz.6,5cm.,

Gordion,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.

Daire biçiminde yuvarlak kesitli,gövdesinin ortasında ve uçlarında boncuk ve yivli halkalar vardır.Çift iğneli ve hareketli kilit plağı noktacıklarla bezelidir.

Young,1958,s.152; Young,1981,s.157,lev.76 A-C.

78-Lev.XXIX,4.

Fibula.

Bronz.

Yük.6,9cm.,uz.7,6cm.,

Gordion,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.

Yarım daire şeklinde,yuvarlak kesitli yassı boncuk ve halkalarla süslü,çift iğneli fibulanın,hareketli kilit plağı kabartma noktacıklarla bezelidir.

Young,1981,lev.76 E.

79-Lev.XXIX,5.

Fibula.

Bronz.

Yük.7,5cm.,uz.7,6cm.,

Gordion,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.

Yarım daire şeklinde,dikdörtgen kesitli,çift iğneli fibulanın,hareketli kilit plağı çizgilerle bezenmiştir.

Young,1981,lev.76 G.

80-Lev.XXX,1.

Fibula.

Bronz.

Yük.6,5cm.,uz.6cm.,

Gazi Orman Fidanlığı.

Erken Frig III.

Yarım daire şeklindeki fibulanın gövdesi yassı boncuklarla bezenmiştir.Çift iğnelidir ve kilit plağı üzerinde,ata benzeyen bir hayvan resmedilmiştir.

Koşay,1933,s.14,no.9.

81-Lev.XXX,2.

Fibula.

Bronz.

Yük.6cm.,uz.6cm.,

Gazi Orman Fidanlığı.

Erken Frig III.

Yarım daire şeklinde,dikdörtgen kesitli ve çift iğneli fibulanın,kilit plağı üzerinde at resmi vardır.

Koşay,1933,s.15,no.10.

82-Lev.XXX,3.

Fibula.

Bronz.

Yük.5,2cm.,uz.4,2cm.,

Gordion,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.

Yarım daire biçimli dikdörtgen kesitli,tek iğneli fibulanın,gövdesi üzerinde beş adet iri yuvarlak başlı kabara-
lar takılıdır.

Young,1981,s.165,lev.78 C.

83-Lev.XXX,4.

Fibula.

Bronz.

Yük.5,1cm.,uz.4,1cm.,

Gordion,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.

Yarım daire biçimli dikdörtgen kesitli gövdesinin üzerinde beş adet yuvarlak başlı kabara vardır.

Young,1981,s.165,lev.78 D.

ATAŞLAR

84-Lev.XXXI,1-2.

Boğa başlı Ataş.

Bronz.

Yük.6,9-6,7cm., eni 7,6-7,3cm.,

Gordion ,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.

Bronz bir kaseye aittir.Kabın iki yanındaki halka tutamak-
lar boğaların ensesinde duran halkalara takılmıştır.Heykel
gibi gerçeğe yakın işlenmişlerdir.

Knudsen,1961,s.282 ve320,fig.10,lev2 A;Prayon,1987,s.211,
kat.no.79-80,fig.20,lev.19 a-b;Young,1958,s.151,lev.25/15-
26/18;Young,1981,s.102 ve 219.

85-Lev.XXXI,3-4.

Boğa başlı Ataş.

Bronz.

Gordion,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.

Bronz bir kaba ait iki boğa başlı atas.

Prayon,1987,s.211,kat.no.85-86,lev19 c-e; Young,1981,s.222,lev.95 B.

86-Lev.XXXI,5-6.

Kuş biçimli Atas.

Bronz.

Yük.6,9-6,8cm.,uz.9,3-8,2cm.,

Gordion,W Tümülüsü.

Erken Frig II,M.Ö.8.yy.başı.

Bronz bir kab üzerinde bulunan bu atas kanatlarını açmış bir kuş biçimindedir.Kuşun başındaki halkaya kova kulp takılır.

Knudsen.1961,s.285 ve 318,fig.8,lev.2 C;Prayon,1987,s.211,kat.no.90-91,lev.20 a-b; Young,1981,s.201.

87-Lev.XXXII,1.

Grifon Atas.

Bronz.

Yük.6,6cm.

Gordion,Akropol 3.megaron.

Erken Frig III.M.Ö.8.yy.

Bronz bir kazana ait ataslardan,birisi parça halinde bulunmuştur.

Prayon,1987,s.211,kat.no.94,lev.20 e-f;Young,1962,lev.43/15;Young,1963,s.355,fig.9.

88-Lev.XXXII,2-3.

Siren Ataslar.

Bronz.

Gordion,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.

Bronz bir kazan üzerinde,halka kulpları tutan dört insan başlı,kuş gövdeli atas.Bunlar birbirlerinden ufak

farklarla ayrılırlar.Kanatları ve kollarıyla kazanı kucaklar gibidirler.

Prayon,1987,lev.41a-d;Young,1958,s.151,lev.26/16-17.

OYUNCAK.

89-Lev.XXXIII,1-2.

Dört Atlı Araba Modeli(Quadriga).

Bronz.

Uz.16cm.,

Gordion,P Tümülüsü.

Erken Frig III,M.Ö.8 yy.

Gerçek atlı bir arabanın oranlı küçülmesiyle yapılmıştır.Atlar ve tekerlekler dökme,bağlantı bantları dövmedir. Atlar ahşap heykeldekiler gibidir.Boş olan gözlerde dolgular düştür.

Prayon,1987,s.212,kat.no.96,fig.21,lev.21 e-f;Young, 1957,s.328;Young,1981,s.21-26,lev.13 A-j.

S E R A M İ K L E R

TÖRENSEL İÇKİ KAPLARI

90-Lev.XXXIV,1.

Kaz biçimli İçki Kabı.

Pişmiş toprak.

Yük.37cm.,uz.30cm.,

Gordion,P Tümülüsü.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy. sonu.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Konik kaide üzerinde,elipsoid gövdeli kaz ve ördek.Sırtta yuvarlak ağızlı doldurma deliği ve gagasında akıtacağı vardır.Açık fon üzerine koyu kahverengi çizgilerle tüyleri belirtilmiştir.

Prayon,1987,s.214,kat.no.120,lev.27 a; Uygarlıklar
Ülkesi Türkiye,1985,s.336,no.156; Young,1957,s.327,
lev.93/24; Young,1981,s.33,lev.15 C-E.

91-Lev.XXXV,1-2.

Kaz Biçimli İçki Kabı.

Pişmiş toprak.

Yük.33,5cm.,uz.37cm.,

Gordion, P Tümülüsü.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.'ın II.yarısı.

Konik kaide üzerinde,elipsoid gövdeli bu örneğin boy-
nu daha kısa yapılmıştır.Tüylerinin işlenişi de ilk örneğ-
ten farklıdır.

Prayon,1987,s.214,kat.no.121,lev.27 b; Young,1981,s.33,
lev.16 A-B.

92-Lev.XXXV,3.

Koç Biçimli İçki Kabı.

Pişmiş toprak.

Yük.19,1cm.,uz.25,5cm.,

Gordion, P Tümülüsü.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.,

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Kırmızı üzerine,siyah geometrik bezemeli koç biçimli
törensel içki kabı.Başın iki yanında boynuzları kıvrıla-
rak halka oluşturmuştur.Sırtında,bir doldurma deliği ve
kulbu vardır.

Prayon,1987,s.214,kat.no.122,lev.27 c; Young,1957,
s.327,lev.94/27; Young,1981,s.36,lev.17 G,

93-Lev.XXXV,4.

Keçi Biçimli İçki Kabı.

Pişmiş toprak.

Yük.16cm.,uz.21cm.,

Gordion,P Tümülüsü.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Kap,şematik üçgen başlı keçi biçimindedir.Keçinin boynuzları kıvrılarak sırtta birleşir.İene sırtta birleşen kuyruğu bir kulp oluşturmıştır.Siyah renkli ve perdahlıdır.

Prayon,1987,s.214,kat.no.123,lev.27 d;Young,1957,s.328,lev.94/28;Young,1981,s.38,lev.18 A-B.

94-Lev.XXXVI,1-3.

Kuş biçimli Kaplar(Ascöslar)

Pişmiş toprak.

1-yük.14,6cm.,uz.11,8cm.,

2-yük.19,7cm.,çapı 14cm.,

3-yük.26,5cm.,uz.19,2cm.,

Gordion ,P Tömülüsü.

Erken Erig III,M.Ö.8.yy.,

Ördek veya kuş biçimli kapların boyunları akıtacak şeklinde uzatılmıştır.Boyunlarından sırtta inen kulp-ları vardır.Kapların üzerinde satranç motifi gibi iki renkli katularla bezeme yapılmıştır.

Prayon,1987,s.215,kat.no.125-127;Young,1957,s.327,lev.93/26;Young,1981,s.33,lev.16 C.

95-Lev.XXXVI,4-5.

Kuş biçimli Kap.

Pişmiş toprak.

Yük.7,6cm.,çapı 16,5cm.,

Gordion,P.Tömülüsü.

Erken Erig III,M.Ö.8.yy.

Yuvarlak kase biçiminde şekillendirilmiş kabın bir tarafına kulp,diğer tarafına akıtacak eklenmiştir.İki-sinin ortasında ördeğe benzeyen bir hayvanın başı yerleştirilmiştir.

Prayon,1987,s.215,kat.no.133,lev.27 e-f;Young,1981,s.40,lev.19 E-G.

SÜZGEÇLİ KAPLAR

96-Lev.XXXVII,1-2.

Uzun Emzikli Kap(Bira Bardağı)

Pişmiş toprak.

Yük.8cm.,uz.25cm.,

Gordion,W Tümülüsü.

Erken Frig II,M.Ö.8.yy.bası.

Kısa boyunlu,küresel gövdeli,düz dipli ve şerit kulplu kabin üzeri açık renk üzerine koyu kahverengi,geometrik bezemelerle süslenmiştir.Kulbun en yüksek yerinde makara biçimli bir bezek yer alır.Kulbun yanından çıkan üstü kesik oluk biçimli emzikde geometrik motiflerle bezenmiştir.Emziğin kaba birleştiği yer süzgeçlidir ve iç yüzünde altı adet kaskat profili vardır.

Uygarlıklar Ülkesi Türkiye,1985,s.337,no.161;Young,1960,s.230,lev.56/6;Young,1981,s.212,lev.92 G-I.

97-Lev.XXXVII,3.

Uzun Emzikli Kap.

Pişmiş toprak.

Yük.12,5cm.,çapı 10cm.,

Gordion,III.Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.sonu.

İstanbul Arkeoloji Müzesi.

Kısa boyunlu,küresel gövdeli,şerit kulplu ve kaskat profilli oluk biçimli akıtacaklıkabin üzeri koyu kahverengi ile bezenmiştir.Kulbun en yüksek yerinde makara biçimli bir bezek vardır.

Uygarlıklar Ülkesi Türkiye,1985,s.337,no.162; Körte,1904,s.56,lev.2.

98-Lev.XXXVIII,1.

Uzun Emzikli Kap.

Pişmiş toprak.

Yük.15cm.,çapı.14cm.,

Gordion,III.Tümülüs.

Erken FrigIII,M.Ö.8.yy.sonu.

İstanbul Arkeoloji Müzesi.

Silindirik boyunlu küresel gövdeli,kesitleri yuvarlak ve yapışık yüksek kulplu kabın yanında oluk biçimli emziği vardır.Kap metal örneklerin bir taklidi olarak yapılmıştır.Omuzda ve emziğinde basit geometrik bezeme vardır.

Körte,1904,s.56.res.19;Uygarlıklar Ülkesi Türkiye,1985,s.337,no.164.

MAŞRAPALAR

99-Lev.XXXVIII,2.

Maşrapa.

Pişmiş toprak.

Yük.14cm.,çapı 10cm.,

Gordion,III.Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.sonu.

İstanbul Arkeoloji Müzesi.

Geniş yuvarlak ağızlı , küresel gövdeli düz dipli kabın üzerinde koyu kahverengi ile yapılmış bezemeler vardır.Yüksek şerit kulbunun üzerinde makara biçimli bezek görülür.

Körte,1904,s.59,res.25;Uygarlıklar Ülkesi Türkiye,1985,s.336,no.158.

100-Lev.XXXIX,1.

Maşrapa.

Pişmiş toprak.

Yük.30cm.,çapı 18cm.,

Gordion,P Tümülüsü.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Geniş yuvarlak ağızlı,silindirik boyunlu,küresel gövdeli,yüksek şerit kulpludur.Devetüyü zemin üzerinde,koyu kahverengiyle bezeme yapılmıştır.Geometrik motifli bantların sınırladığı panolar içinde geyik,keçi,boğa ve aslan figürleri yer alır.Kulbun en yüksek yerinde makara biçimli bezeme vardır.

Prayon,1987,lev.39 a-d;Young,1957,s.327;Young,1981,lev.16 E-F,lev.17 A-C.

GAGA AĞIZLI TESTİ

101-Lev.XL,1.

Gaga ağızlı Testi.

Pişmiş toprak.

Yük.16cm.,çapı 14cm.,

Gordion,III.Tümülüsü.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.ın II.yarısı.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Gaga ağızlı,küresel gövdeli,şerit kulplu kabın,üzerinde koyu kahverengiyle yapılmış geometrik bezemeler ve boynu üzerindeki panoda kartal tasvirleri vardır.

Körte,1904,s.55,res.18;Uygurluklar Ülkesi Türkiye,1985,s.337,no.160.

METAL TAKLİDİ KAPLAR

102-Lev.XLI,1.

Kazan.

Pişmiş toprak.

Yük.22cm.,çapı 17cm.,

Gordion,III.Tümülüsü.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.ın II.yarısı.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Yuvarlak geniş ağızlı,küresel gövdeli kabın ağız kenarındaki iki ufak kulba,yuvarlak kesitli iki halka

geçirilmiştir.Gri renk hamurlu ve parlak perdahlı kap
madeni kazan örneklerinin bir kopyasıdır.

Körte,1904,s.67,res.47;Uygamlıklar Ülkesi Türkiye,1985,
s.337,no.171.

103-Lev.XLI,2.

Kesik Gaga Ağızlı Testi.

Pişmiş toprak.

Yük.20cm.,çapı 16cm.,

Gordion,III.Tümülüs.

Erken Frig III.M.Ö.8.yy.sonu.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Dik gaga ağızlı ,küresel gövdeli,siyah astarlı ve
parlak perdahlı kap metal örneklere benzer.

Körte,1904,s.61,res.27;Uygamlıklar Ülkesi Türkiye,1985,
s.337,no.170.

104-Lev.XLII,1.

Süzgeçli Kap.

Pişmiş toprak.

Yük.12cm.,çapı 12cm.,

Gordion,III.Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.sonu.

İstanbul Arkeoloji Müzesi.

Süzgeçle kapatılmış yuvarlak ağızlı,küresel gövdeli
kap,madeni örneklere benzer.Kulbunun yanında oluklu bir
emzik ve bu emziğin üzerinde yuvarlak kenarlı bir beze-
me görülür.

Körte,1904,s.64,res.34;Uygamlıklar Ülkesi Türkiye,
1985,s.337,no.169.

105-Lev.XLII,2.

Süzgeçli Kap.

Pişmiş toprak.

Yük.13cm.,çapı 11cm.,

Gordion,III.Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.sonu.

İstanbul Arkeoloji Müzesi.

Geniş yuvarlak ağızlı,küresel gövdeli kap,parlak perdahlıdır.Yanda oluk biçimli emziği ve gövdesinde dikine, uzanan yivleriyle madeni örneklere benzer.

Körte,1904,s.62,res.30;Uygarlıklar Ülkesi Türkiye, 1985,s.337,no.168.

KÜPLER.

106-Lev.XLIII,1-3.

Kül Küpleri.

Pişmiş toprak.

Anıt-Kabir Alanı Tümülüsleri,Tümülüs II.

Orta Frig I.

Kırmızı ve gri renkli,küresel gövdeli bu küpler kül dolu olarak bulunmuştur.

Akok,Özgüç,T.,1947,lev.19,res.34-35-36.

107-Lev.XLIII,4-5.

Kül Küpleri.

Pişmiş toprak.

Anıt-kabir Alanı Tümülüsleri,Tümülüs I.

Orta Frig I.

Düz dipli küresel gövdeli,kırmızı ve siyah renkli kapların içleri külle dolu olarak bulunmuştur.

Akok-Özgüç,T.,1947,lev.9,res.14-15.

KASELER

108-Lev.XLIV,1.

Kase.

Pişmiş toprak.

Yük.6cm.,çapı 22cm.,

Gordion,Tümülüs III.

Erken Frig III,M.Ö. 8.yy.

İstanbul Arkeoloji Müzesi.

Derin ,konik gövdeli,halka dipli tabağın üzerinde
koyu kahverengiyle geometrik bezemeler yapılmıştır.

Körte,1904,s.60,res.26;Uygarlıklar Ülkesi Türkiye,
1985,s.337,nö.165.

109-Lev.XLIV,2.

Kase.

Pişmiş toprak.

Yük.7,3cm.çapı 14cm.,

Bitik.

Derin,konik gövdeli,halka dipli kase bej rengi
hamurlu.

Arık,1944,s.352,lev.LVI,res.9.

KAP PARÇALARI

110-Lev.XLIV,3.

Yonca Ağızlı Kap Parçası.

Pişmiş toprak.

Bitik.

Erken Frig.

Yonca ağızlı kaba ait parça üzerinde,çizgi ile yapılmış
bezeme görülür.

Arık,1944,s.352,lev.LVI,res.10.

111-Lev.XLIV,4+5.

Geniş Ağızlı Kap Parçaları.

Pişmiş toprak.

Karaoğlan.

Açık renk hamurlu,tek renkli kaplar üzerinde geometrik
bezeme vardır.

Arık,1939,lev.LXIX.

112-Lev.XLV,1.

Testi Parçası.

Pişmiş toprak.

Karaoğlan.

Frig dönemine ait testi parçasının boynu üzerinde koyu renk bantlar vardır.

Arık.1939,lev.LVI.

113-Lev.XLV,2.

Çanak Parçası.

Pişmiş toprak

Yalıncak.

Açık renkli seramik parçası üzerinde koyu renkle yapılmış çizgi bant ve ortasında çapraz bezemeler vardır.

Tezcan.1964,lev.XXI,lev.XII.

114-Lev.XLV,3.

Çanak Parçası.

Pişmiş toprak.

Yalıncak.

Açık renkli çanak parçası üzerinde tek merkezli kon-santrik daireler ve çizgiler vardır.

Tezcan,1964,lev.XII.

115-Lev.XLV,4-5.

Çanak Parçası.

Pişmiş toprak.

Yalıncak.

Açık renkli çanak parçası üzerinde,koyu renkle yapılmış çizgi bezekleri vardır.

Tezcan,1964,lev.XIV,lev.XXII.

116-Lev.XLVI,1.

Çanak Parçası.

Pişmiş toprak.

Ankara,Çankırıkapı.

Basit astarsız,gri renkteki parçanın üzerinde damga halinde ve çanağın boyun kısmını baştan başa saran bir süvari figürü vardır.Dört nala koşan uzun kuyruklu ve kalkık yeleli bir atın üzerindeki figür,dik olarak durur.

Dolunay,1941,lev.LXXXI.

PIŞMIŞ TOPRAK LEVHALAR

117-Lev.XLVI,2.

Toprak Kaplama Levhası.

Pişmiş toprak.

Gordion,Akropol.

Geç Frig,M.Ö.5.yy.

İstanbul Arkeoloji Müzesi.

Açık renkli levha üzerine,kabartma olarak ve boyalı,ağaç etrafında antilopları gösteren bir tasvir işlenmiştir.

Körte,1904,s.160,fig.143; Prayon,1907,kat.no.195,lev.37d.

118-Lev.XLVI,3.

Toprak Kaplama Levhası.

Pişmiş toprak.

Gordion,Akropol.

Geç Frig,M.Ö.5.yy.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri.

Kaplama levhası üzerinde,ağaç yiyen aslan ve boğa figürü.

Körte,1904,s.160,fig.143; Prayon,1907,s. 21,kat.no.196,lev.37 c.

A Ğ A Ç E S E R L E R

MASA

119-Lev.XLVII,1.

Masa.

Ağaç.

Yük.95cm.,eni 80cm.,

Gordion,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.sonu.

Ayrı ayrı ağaç parçalarından oluşturulmuş,masa çivisiz birleştirilmiştir.Masa ve ayaklarında oyma ve kakma teknikleriyle değişik geometrik bezemelerle süslenmiştir.

Young,1958,fig.23; Young,1981,s.184,fig.109.

PARAVAN

120-Lev.XLVII,2.

Paravan veya Taht Arkalığı.

Ağaç,

Yük.65cm.,eni 70cm.,

Gordion,Büyük Tümülüs.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.,

Açıklı koyulu iki cins ağaçtan çivisiz tutturulmuş parçalar halindedir.Üzerinde geometrik bezemeler vardır.

Young,1958,fig.24.

121-Lev.XLVII,3.

Rölyef parçası.

Ağaç.

Gordion,Megaron 3.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.sonu.

Ağaç üzerinde atlı Frig savaşçıları tasvir edilmiştir.

Prayon,1987,s.219,kat.no.173,lev.32 d-33 a;Young,1960,s.240,lev.61/23..

AĞAÇ HAYVAN HEYKELCİKLERİ

122-Lev.XLVIII,1-3

Hayvan heykelciği.

Ağaç.

Yük.6,4cm.,uz.8,6cm.,kal.3,7cm.

Gordion,P Tümülüsü.

Erken Frig III,M.Ö.8.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Ağaçtan yapılmış karaca veya benzeri bir hayvan işlenmiştir. Üzerinde konsantrik dairelerle yapılmış bezeme vardır.

Prayon, 1987, s. 212, kat. no. 101, lev. 23a-c; Young, 1981, s. 52.

123-Lev. XLVIII, 4-6.

Hayvan Heykelciği.

Ağaç.

Yük. 9,5 cm.,

Gordion, III. Tümülüs.

Erken Frig III, M.Ö. 8. yy. sonu.

İstanbul Arkeoloji Müzesi.

Ağaçtan tasvir edilen aslan ağzında tuttuğu kuzuyu yer.

Akurgal, 1955, lev. 60c-d; Körte, 1904, s. 68, fig. 45, lev. 5,

Prayon, 1987, s. 212, kat. no. 99, lev. 22 c-e.

124-Lev. XLIX, 1-2.

Hayvan Heykelciği.

Ağaç.

Yük. 7,5 cm., uz. 9,7 cm., kal. 3,2 cm.,

Gordion, P Tümülüsü.

Erken Frig III, M.Ö. 8. yy. sonu.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Adım atar vaziyette kükreyen bir aslan tasvir edilmiştir. Aslanın hatları çok iyi işlenmiştir.

Prayon, 1987 s. 212, kat. no. 102, lev. 23 f-h; Young, 1957, s. 326, lev. 91/19; Young, 1981, s. 51-53, lev. 22 C-G.

125-Lev. XLIX, 3-4.

Hayvan Heykelciği.

Ağaç.

Yük. 6,8 cm., uz. 10,9 cm., kal. 2,6 cm.,

Gordion, P Tümülüsü.

Erken Frig III, M.Ö. 8. yy. sonu.

Aslan ve boğa mücadelesini temsil eden bu örnekte, boğa ve aslan gerçeğe yakın bir şekilde işlenmiştir.

Prayon, 1987, s. 218, kat. no. 104, lev. 24 e-g; Young, 1957, s. 326, lev. 91/18; Young, 1981, s. 52, lev. 23 A-C.

F İ L D İ Ş İ E S E R L E R

126-Lev.L,1-2.

Fildişi Tarak Parçası.

Fildişi.

Gordion, Akropol.

Orta Frig II, ?.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

İki yüzü de işlenmiş fildişi tarak parçasının, dişleri eksiktir. Yüzlerinden birinde grifon, diğerinde sfenks tasvir edilmiştir.

Prayon, 1987, s.219, kat.no.177, lev.33 e- f; Young, 1956 , s.257, lev.86/23.

127-Lev.L,3.

Rölyef veya Mobilya Parçası.

Fildişi.

Yük.4,6cm.,

Gordion, Megaron 3.

Erken Frig III.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Kare plaka üzerinde başını geriye çevirmiş bir geyik veya antilop resmedilmiştir.

Prayon, 1987, s.219, kat.no.174, lev.33 b; Young, 1960, s.240, lev.60/25 a.

128-Lev.L,4.

Rölyef.

Fildişi.

Yük.4,6cm.,

Gordion, Megaron 3.

Erken Frig III.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Kare plaka üzerinde , balık yiyen bir grifon tasvir edilmiştir.

Prayon, 1987, s.219, kat.no.175, lev.33 c; Young, 1960, s.240, lev.60/25 b.

129-Lev.L,5.

Rölyef.

Fildişi.

Yük.4,6cm.,

Gordion,Megaron 3.

Erken Frig III.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Kare plaka üzerinde bir Frigli asker tasvir edilmiştir.

Savaşçı elinde kalkan ve mızrak tutar.

Prayon,1987,s.219,kat.no.176,lev.33 d; Young,1960,s.240,lev.60/25 c.

130-Lev.L,6-7.

Mühür.

Fildişi.

Gordion,Akropol.

Orta Frig .

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Kuş tutamaklı mühürün,baskısında iki grifon ve bir aslan tasvir edilmiştir.

Prayon,1987,s.218,kat.no.170,lev.31 k-34 a ;Young,1966,s.269,lev. 74/6.

A L A B A S T E R E S E R L E R

131-Lev.L, 8-9.

Yazıtlı Kuş.

Alabaster.

Gordion,Akropol.

Geç Frig M.Ö.5.yy.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Kaidesinde tek sıra Frig yazısı vardır.Boynun da birde süsü olan kuş kaba hatlarla işlenmiştir.

Prayon,1987,s.210,kat.no.76,lev.31 e-f; Young.1964,s.280,lev.83/6.

132-Lev.LI,1.

Koku Şişesi.

Alabaster.

Yük.44cm.,gen.10cm.,

Gordion,II Tümülüs.

Orta Frig.

İstanbul Arkeoloji Müzesi.

Üst kısmı bele kadar bir kadın heykelciği biçiminde işlenmiştir.Saçları,kulakları açıkta bırakarak,bir baş örtüsü görünümünde,göğüsüne kadar iner.Zengin takıları ayrıntılarıyla gösterilmiştir.Bu heykelcik,iki eliyle bir aslanı bacaklarından tutan tanrıçayı tasvir etmektedir.

Körte,1904,s.123,lev.6; Uygarlıklar Ülkesi Türkiye 1985, s.339,kat.no.186.

133-Lev.LII,1-2.

Ompholoslu Kase.

Cam.

Yük.3,5cm.,çapı 15,2cm.,

Gordion,P Tümülüsü.

Erken Frig III.M.Ö.8.yy.sonu.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Kalıba baskı ve çarkta kesme ile biçimlendirilmiş.Çok açık sarımsı yeşil şeffaf camdan yapılmış kase ortasında bir ompholos ve etrafındaki 32 çiçek yaprağı şeklinde bezeme ile süslenmiştir.Çok kırık parçalardan tamamlanmıştır.

Özet,1987,fig.2; Saldern,1959,s.25 vd.; Young,1957, lev.94/32.

LEVHALAR LİSTESİ

Kat.No.	Lev.No	Fotoğrafın alındığı yayın
1	I,1	Buluç,1986,lev.187,res.1.
2	I,2	a.e , lev.187,res.2.
3	-	-
4	-	-
5	II,1	a.e ,1986,lev.190,res.7.
6	II,2	a.e , lev.189,res.6.
7	III,1	a.e , lev.188,res.4.
8	III,2	a.e , lev.189,res.5.
9	-	-
10	-	-
11	IV,1	Prayon,1987,lev.9 a.
12	IV,2	a.e , lev.9 b.
13	V,1	a.e , lev.5 c.
14	V,2	a.e , lev.9 c.
15	VI,1	a.e , lev.4 d.
16	VI,2	a.e , lev.4 a.
	VI,3	a.e , lev.4 c.
17	VII,1	a.e , lev.4 e.
	VII,2	a.e , lev.5 a.
	VII,3	a.e , lev.5 b.
18	VII,4	a.e , lev.15 c.
19	VIII,1	a.e , lev.2 b.
20	-	-
21	VIII,2	a.e , lev.2 c.
22	VIII,3	a.e , lev.18 e.
	VIII,4	a.e , lev.18 d.
23	IX,1	U.Ü.T.,1985,no.173.
24	IX,2	a.e , no.174.
25	IX,3	Young ,1981,lev.8 A.
	IX,4	a.e , lev.8 B.

Kat.No.	Lev.No.	Fotoğrafin alındığı yayın
26	X,1	Koşay,1933, no.6.
27	X,2	Young,1963,fig.12.
28	XI,1	Young,1981,lev.60 F.
29	XI,2	a.e , lev.60 B.
30	XI,3	a.e , lev.8 E.
31	XI,4	a.e , lev.62 A.
32	XI,5	Koşay,1933,no.18.
33	XI,6	Özgüç,1946,lev.80-33.
34	XII,1	U.Ü.T,1985,no.177.
35	XII,2	Koşay,1933,no.11 a.
36	XIII,1	U.Ü.T, no.172.
	XIV,1	Young,1981,lev.63 d.
	XIV,2	a.e , lev.63 c.
37	XIV,3	a.e , lev.62 c.
	XIV,4	a.e , lev.62 d.
38	XV,1-2	a.e , lev.66 G.
39	XV,3	a.e , lev.66 A.
40	XV,4	Koşay,1933,no.3.
	XV,5	a.e , no.2.
41	XVI,1	Young,1981,fig.80.
42	XVI,2	Young,1963,fig.20.
43	XVII,1-3	a.e , lev.90 C.
44	XVII,4	a.e , lev.9 F.
	XVII,5	a.e , lev.9 G.
45	XVIII,1	Koşay,1933,no.5.
46	XVIII,2	a.e , no.4.
47	XIX,1	U.Ü.T,1985,no.183.
48	XIX,2	a.e , no.182.
49	XX,1	Young,1981,lev.69 E.
50	XX,2	Akok-Özgüç,1947,lev.10,res.18-48.
51	XX,3	U.Ü.T,1985,no.181.
52	XXI,1	Young,1981,lev.9 A.
53	XXI,2	Buluç-Atasoy,1982,lev.29 c.
54	XXII,1	Akok-Özgüç,1947,lev.11.res.19.
	XXII,2	a.e ,lev.11.res.22.
	XXII,3	a.e ,lev.20.res.40.
55	XXII,4	Buluç-Atasoy,1982,lev.29 a.

Kat.No	Lev.No	Fotoğrafin alındığı yayın
56	XXIII,1	Prayon,1987,lev.21 a.
	XXIII,2	a.e , lev.21 b.
57	XXIII,3	Young , 1963, fig.17.
58	XXIII,4	U.Ü.T ,1985, no.179.
59	XXIII,5	Koşay ,1933, no.8.
60	XXIII,6	a.e , no.7.
61	XXIV,1	Akok-Özgüç,1947,lev.9.res.17.
62	XXIV,2	a.e , lev.11.res.20.
63	XXIV,3	Koşay ,1933, no.13-17.
64	XXIV,4	a.e , no.12.
65	XXV,1	a.e , no.19-23.
66	XXV,2	Akok-Özgüç,1947,lev.11.res.21.
67	XXV,3	a.e , lev.20.res.41.
68	XXVI,1	Fıratlı,1959,res.5.
69	XXVII,1	Akok-Özgüç,1947,lev.13.res.25.
70	XXVII,2	Young,1963,fig.16.
71	XXVIII,1	Young,1981,lev.92 A.
72	XXVIII,2	a.e , lev.92 C.
73	XXVIII,3	a.e , lev.91 D.
74	XXVIII,4	a.e , lev.91 O.
75	XXVIII,5	a.e , lev.79 A.
76	XXVIII,6	a.e , lev.79 E.
77	XXIX,1	a.e , lev.76 A.
	XXIX,2	a.e , lev.76 B.
	XXIX,3	a.e , lev.76 C.
78	XXIX,4	a.e , lev.76 E.
79	XXIX,5	a.e , lev.76 G.
80	XXX,1	Koşay,1933,no.9.
81	XXX,2	a.e , no.10.
82	XXX,3	Young,1981,lev.78 C.
83	XXX,4	a.e , lev.78 D.
84	XXXI,1	Prayon,1987,lev.19 b.
	XXXI,2	a.e , lev.19 a.
85	XXXI,3	a.e , lev.19 e.
	XXXI,4	a.e , lev.19 c.

Kat.No.	Levha.No	Fotoğrafin alındığı yayın
86	XXXI,5	Prayon,1987,lev.20 b.
87	XXXI,6	a.e , lev.20 a.
88	XXXII,1	a.e , lev.20 e-f.
88	XXXII,2	Young ,1958,lev.26/17.
	XXXII,3	a.e , lev.26/16.
89	XXXIII,1	U.Ü.T ,1985,no.185.
	XXXIII,2	Prayon,1987,lev.21 e.
90	XXXIV,1	U.Ü.T ,1985,no.156.
91	XXXV,1	Young,1981,lev.16 A.
	XXXV,2	a.e , lev.16 B.
92	XXXV,3	Young ,1957,lev.94/27.
93	XXXV,4	a.e , lev.94/28.
94	XXXVI,1-3	a.e , lev.93/26.
95	XXXVI,4-5	Prayon,1987,lev.27 e-f.
96	XXXVII,1-2	U.Ü.T.,1985,no.161.
97	XXXVII,3	a.e , no.162.
98	XXXVIII,1	a.e , no.164.
99	XXXVIII,2	a.e , no.158.
100	XXXIX,1	U.Ü.T.,1985,no.157.
101	XL,1	a.e , no.160.
102	XLI,1	a.e , no.171.
103	XLII,2	a.e , no.170.
104	XLII,1	a.e , no.169.
105	XLII,2	a.e , no.168.
106	XLIII,1-3	Akok-Üzgüç,1947,lev.19.res.34-35-36.
107	XLIII,4-5	a.e , lev.9.res.14-15.
108	XLIV,1	U.Ü.T.,1985,no.165.
109	XLIV,2	Arık,1944,lev.41.res.9
110	XLIV,3	a.e , lev.41.res.10.
111	XLIV,4-5	a.e , lev.69.
112	XLV,1	a.e , lev.56.
113	XLV,2	Tezcan,1964,lev.21-22.
114	XLV,3	a.e , lev.12.
115	XLV,4-5	a.e , lev.14-22.

Kat.No.	Levha No.	Fotoğrafin alındığı yayın
116	XLVI,1	Dolunay,1941,lev.81.
117	XLVI,2	Prayon,1987,lev.37 d.
118	XLVI,3	a.e. , lev.37 c.
119	XLVII,1	Young,1958,fig.23.
120	XLVII,2	a.e. , fig.24.
121	XLVII,3	Prayon,1987,lev.33 a.
122	XLVIII,1	a.e. , lev.23 a.
	XLVIII,2	a.e. , lev.23 b.
	XLVIII,3	a.e. , lev.23 c.
123	XLVIII,4	a.e. , lev.22 c.
	XLVIII,5	a.e. , lev.22 d,
	XLVIII,6	a.e. , lev.22 e.
124	XLIX,1	a.e. , lev.23 g.
	XLIX,2	a.e. , lev.23 h.
125	XLIX,3	a.e. , lev.24 f.
	XLIX,4	a.e. , lev.24 g.
126	L,1	a.e. , lev.33 e.
	L,2	a.e. , lev.33 f.
127	L,3	a.e. , lev.33 b.
128	L,4	a.e. , lev.33 c.
129	L,5	a.e. , lev.33 d.
130	L,6	a.e. , lev.31 h.
	L,7	a.e. , lev.31 i.
131	L,8	a.e. , lev.31 e.
	L,9	a.e. , lev.31 f.
132	LII,1	U.Ü.T.,1985,no.186.
133	LII,1	Young,1957,lev.94/32.
	LII,2	Özet,1987, fig.2.

Levha No.

Harita ve Krokilerin alındığı yayın.

LIII	Prayon,1987,fig.3.
LIV	Young,1958,fig.14.
LV	Akok,1955 ,res.2.
LVI	a.e. , res.1.
LVII	Arık,1939,lev.42.
LVIII	Akok-Özgüç,1947,lev.1,res.1.
LIX	a.e. , res.5.
LX	a.e. , res.27.
Harita I	Prayon,1987.
Harita II	Kansu,1976,fig.1
Harita III	-
Harita IV	Prayon,1987,s.30,fig.4.

KISALTMALAR VE KAYNAKÇALAR

- Anatolia :Revue Annuelle d'Archeologie.
Universite D'Ankara Faculte des
Lettres Institut d'Archeologie.
Ankara.
- A.J.A. :The American Journal of Archaeo-
logy.New York.
- Akok-Özgüç,1947 :Akok,M.-Özgüç,T., "Anıt-Kabir
Alanında Yapılan TümüLüs Kazıla-
rı" Belleten XI/41,(1947)s.27-56.
- Akok,1955 :Akok,M., "Ankara Şehri İçinde Rast-
lanan İlk Çağ Yerleşmesinden Ba-
zı İzler ve Üç Araştırma Yeri",
Belleten XIX/75,(1955)s.309-325.
- Akok,1969 :Akok,M., "Ankara Şehrindeki Roma
Hamamı ",T.A.D.XVII/1,(1969),
s.5-37.
- Akurgal,1949 :Akurgal,E.,Späthethitische Bild-
kunst.A.Ü.D.T.Ç.F.Y.60,Ankara.
1949.
- Akurgal,1955 :Akurgal,E.,Phrygische Kunst.
T.T.K.Y.,Ankara.1955.
- Akurgal,1961 :Akurgal,E.,Die Kunst Anatoliens
von Homer bis Alexander.W.de
Gruyter,Berlin.1961.
- And.Arş. :Anadolu Araştırmaları.İstanbul .

- Ant.St. : Anatolian Studies.Journal of the British Institute of Archaeology at Ankara.London.
- Archaeology : Archaeology,A magazine Dealing with the Antiquity of the world. Philadelphia.
- Arık,1939 : Arık,R.O., "Anadolu'nun En Garp Eti İstasyonu Karaoğlan Höyüğü", Belleten III/9,(1939)s.27-42.
- Arık,1944 : Arık,R.O., "1942'de Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Bitik Kazısı ve Hatay Tetkikleri Hakkında Kısa Rapor", Belleten VIII/30,(1944)s.341-384.
- Arık,1948 : Arık,R.O., "Karaoğlan Höyüğü Bakır Çağı Mimarlığındaki Özellikler", III.T.T.K.Kong.,15-20 Kasım 1943,Kongreye Sunulan Tebliğler,1948.s.47-59.
- I.Arkeometri Son.Topl. : T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü,I.Arkeometri Sonuçları Toplantısı,20-24 mayıs 1985. Ankara.
- BaM : Baghdader Mitteilungen.Deutsches Archaeologisches Institut Abteilung Bagdad.Berlin.
- Barnett,1967 : Barnett,R.D., "Phrygia and Peoples of Anatolia in the Iron Age", C.A.H. vol II.chap.XXX,(1967)s.417-442.

- Belleten :Türk Tarih Kurumu Belleteni.
Ankara.
- Birmingham,1961 :Birmingham,J.M., "The Overland
Route across Anatolia in the
Eighth and Seventh Centuries
B.C.", Ant.St.XI, (1961)s.185-195.
- Bittel,1969 :Bittel,K., Boğazköy IV. Funde aus
den Grabungen 1967 und 1968
Abhandlungen der Deutschen Orient-
gesellschaft.Nr.14.Berlin.1969.
- Boysal,1946 :Boysal,Y., "Anadolu'nun En Eski
Çengelli İğneleri", D.T.Ç.F.Der-
gisi IV, (1946)s.447-455.
- Buluç-Atasoy,1982 :Buluç,S.-Atasoy,E., "Metallurgi-
cal and Archaeological;Examina-
tion of Phrygian Objects", Ant.St.
XXXII, (1982)s.157-160.
- Buluç,1985 :Buluç,S., "Bazı Frig Malzemesine
Uygulanan Kimyasal ve Fiziksel
Analizlerin İlginç Sonuçlarından
"rnekler", I.Arkeometri Son.Topl.
1985,s.69-73.
- Buluç,1986 :Buluç,S., "Ankara Kabartmaları",
IX.T.T.K.Kong., 21-25 Eylül 1981,
Kongreye Sunulan Bildiriler I,
1986,s.423-433.
- C.A.H. :The Cambridge Ancient History.
Cambridge.

- Campbell-Thompson,1910 :Campbell,R.-Thompson,M.A., "A Journey by some unmapped Routes in the Western Hittite Country Between Angora and Ereğli", Proceedings of the Biblical Archaeology 32,(1910)s.181-190.
- Çapar,1986 :Çapar,Ö., "Homeros Pestanlarında Anadolu Kavimleri", IX.T.T.K.Kong. 21-25 Eylül 1981,Kongreye Sunulan Bildiriler I,1986,s.333-348.
- Dolunay,1941 :Dolunay,N., "Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Çankırıkapı Hafriyatı", Belleten V/19(1941)s.261-266.
- Dolunay,1948 :Dolunay,N., "Çankırıkapı Hafriyatı", III.T.T.K.Kong.,15-20 Kasım 1943, Kongreye Sunulan Bildiriler.1948, s.212-218.
- D.T.C.F.Dergisi :A.Ü.Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi.Ankara.
- Erzen,1946 :Erzen,A., İlk Çağda Ankara.T.T.K.Y. VII/12,Ankara.1946.
- Expedition :Bulletin of the University Museum. Philadelphia.
- Fıratlı,1959 :Fıratlı,N., "Ankara'da Frig Nekropolüne ait Bir Buluntu", Belleten XXII/90,(1959)s.203-208.
- Galanti,1951 :Galanti,A., Ankara Tarihi I.Tan mat., İstanbul.1951.

- Güterbock-Özgüç :Güterbock,H.G.-Özgüç,N., "Ankara Bedesteninde Bulunan Eti Müzesi Salonu Klavuzu", Milli Eğitim Bakanlığı Mv.Md.I/X, İstanbul.1946.
- Güterbock,1974 :Güterbock,H.G., "Kleine beitrage zum verstandis der Ankara Reliefs", BaM.7(1974)s.97-99.
- Haberler :Haberler,Belleten X/37,(1946), s.213-230.
- Haspels,1951 :Haspels,C.H.E.,Phrygie,Exploration Archéologique III,La Cité de Midas, Céramique et trouvailles diverses.
- Hesperia :Journal of the American School of Classical Studiens at Athens.Baltimore.
- J.G.S. :Journal of Glass Studies.Newjersey.
- Kansu,1979 :Kansu,Ş.A., "Türk Tarih Kurumu Binası Temel Kazısında Çıkan Seramikler Hakkında",VIII.T.T.K.Kong. 11-15 Ekim 1976.Kongreye Sunulan Bildiriler I,1979,s.19-23.
- Karaduman,1987 :Karaduman,H., "1986 Yılında Ankara Çevresinde Yapılan Yüzey Araştırmaları",Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1986 Yıllığı.Ankara.1987, s.38-44.
- Knudsen,1961 :Knudsen,A.K.,A Study of the Relationship between Phrygian Metalwork and Pottery in the Eighth and Seventh Centuries.B.C.,1961. Pennsylvania.Ph.D.Thesis.

- Koşay,1933 :Koşay,H.Z., "Ankara Gazi Orman Fidanlığında Bulunan Eserler", T.T.A.E.D.I,(1933)s.5-21.
- Körte,1904 :Körte,A.-G.,Gordion:Ergebnisse der Ausgrabung im Jahre 1900, Jahrbuch des Kaiserlich Deutschen Archäologischen Instituts.Erganzungs heft V,Berlin.1904.
- Makridi Bey,1926 :Makridi Bey,"Ankara Höyüklerin-deki Hafriyata Dair",M.V.M.6, (1926),s.38vd.
- Mellink,1965 :Mellink,M.J., "Mita-Mushki and Phrygians",And.Arş.II/1-2,(1965), s.317-325.
- Mellink,1966 :Mellink,M.J., "Archaeology in Asia Minor",A.J.A.70(1966), s.139-159.
- Mellink,1969 :Mellink,M.J., "Archaeology in Asia Minor",A.J.A.73(1969),s.203-227.
- Muscarella,1962 :Muscarella,O.W., "The Origin of Siren Cauldron Attachments", Hesperia 31(1962)s.317-329.
- Muscarella,1967 :Muscarella,O.W.,Phrygia Fibulae From Gordion,Colt Archaeological Institute Monograph 4,London. Quatritch,1967.
- M.V.M. :Ankara Maarif Vekaleti Mecmuası. Ankara.

- O.I.C. :The Oriental Institute of the University of Chicago,Oriental Institute Communication.Chicago.
- O.I.P. :The University of Chicago Oriental Institute Publications.Chicago.
- Orthmann,1964 :Orthmann,W., "Ausgrabungen in Ilica,1963-1964",T.A.D.XIII,(1964) s.107-109.
- Orthmann,1971 :Orthmann,W.,Untersuchungen zur Späthethitischen Kunst.(Saarbrücker Beiträge zur Altertumskunde herausgegeben von Rolf Hachmann und Walter Schmitthenner Band.8,Verlag,Bonn.1971.
- Osten,1933 :Osten,H.H.von der,"Discoveries in Anatolia 1930-31",O.I.C.14,(1933)s.59-91.
- Osten,1937 :Osten,H.H.von der,The Alişar Höyük Seasons of 1930-32,II, O.I.P. XXX(1937).
- Özet,1987 :Özet,A., "Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesindeki Cam Örnekleri ile Antik Çağda Cam Yapımı",Belleten LI/200.(1987)s.587-609.
- Özgüç,1946 :Özgüç,T., "Anadolu'da Arkeoloji Araştırmaları I",Belleten X/40 (1946)s.557-597.

- P.A.P.S :Proceedings of the American
Philosophical Society.Philadelphia.
- Prayon,1987 :Prayon,F.,Phrygische Plastik.
Tubinger Studien zur archäologie
und Kunstgeschte.Band 7.W.Verlag
Tubingen.1987,
- Saldern,1959 :Saldern,A.von,"Glass finds at
Gordion"J.G.S.1.(1959)s.23-51.
- Sevin,1982 :Sevin,V.,"Frigler"Anadolu Uy-
garlıkları Ansiklopedisi Görsel
Yayınları.İst.1982.s.230-244.
- T.A.D. :Türk Arkeoloji Dergisi.Ankara.
- Temizer,1959 :Temizer,R.,"Ankara'da Bulunan
Kybele Kabartması"Anatolia IV,
(1959)s.179-182.
- Tezcan,1964 :Tezcan,B.,1962-1963 Yalıncağ
Köyü Çalışmaları,ODTÜ.Arkeoloji
Yayınları No.1,Ankara1964.
- Tezcan,1966 :Tezcan,B.,1964 Yalıncağ Köyü
Çalışmaları.ODTÜ.Arkeoloji Ya-
yınları No.2,Ankara1966.
- T.T.A.E.D. :Türk Tarih Arkeologya ve Etnoğ-
rafiya Dergisi.İstanbul.
- T.T.K.Kong. :Türk Tarih Kongresi.Ankara.
- T.T.K.Y. :Türk Tarih Kurumu Yayını Ankara.

- U.Ü.T. :Uygarlıklar Ülkesi Türkiye,
Japonya,1985.
- Young,1956 :Young,R.S., "The Campaign of 1955
at Gordion", A.J.A.60(1956)s.249-
266.
- Young,1957 :Young,R.S., "Gordion 1956:Prelimi-
nary Report", A.J.A.61(1957)s.319-
331.
- Young,1958 a :Young,R.S., "The Gordion Campaign
of 1957", A.J.A.62(1958)s.139-154.
- Young,1958 b :Young,R.S., "Bronzes from Gordion's
Royal Tomb", Archaeology 11,(1958)
s.227-231.
- Young,1958 c :Young,R.S., "The Gordion Tomb",
Expedition 1/1 (1958)s.3-13.
- Young,1960 :Young,R.S., "Gordion Campaign of
1959:Preliminary Report", A.J.A.64
(1960)s.227-244.
- Young,1962 :Young,R.S., "The 1961 Campaign at
Gordion", A.J.A.66(1962)s.153-168.
- Young,1963 :Young,R.S., "Gordion on the Royal
Road", P.A.P.S.vol.107/4(1963),
s.348-364.
- Young,1964 :Young,R.S., "The Campaign at Gordion",
A.J.A.68(1964)s.279-292.

Young,1968

:Young,R.S., "The Gordion
Campaign of 1967", A.J.A.72
(1968)s.231-241.

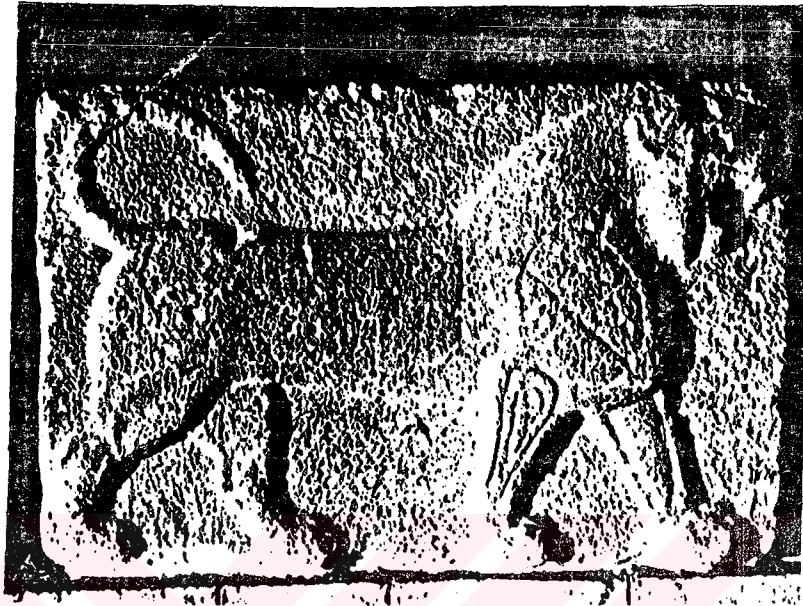
Young,1981

:Young,R.S., Three Great Early
Tumuli, The Gordion Excavations
Final Reports I. University
Museum Monograph 43. Pennsylv-
nia.1981.

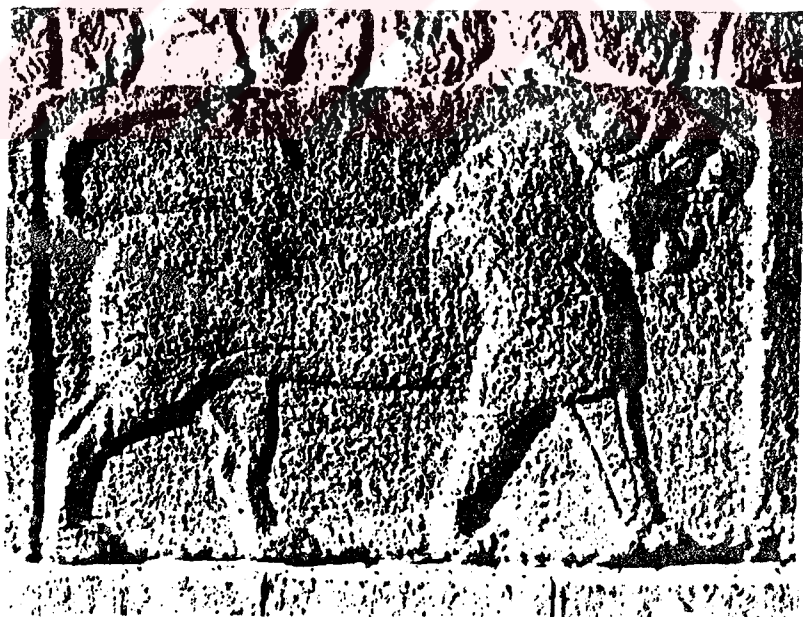
T. S.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

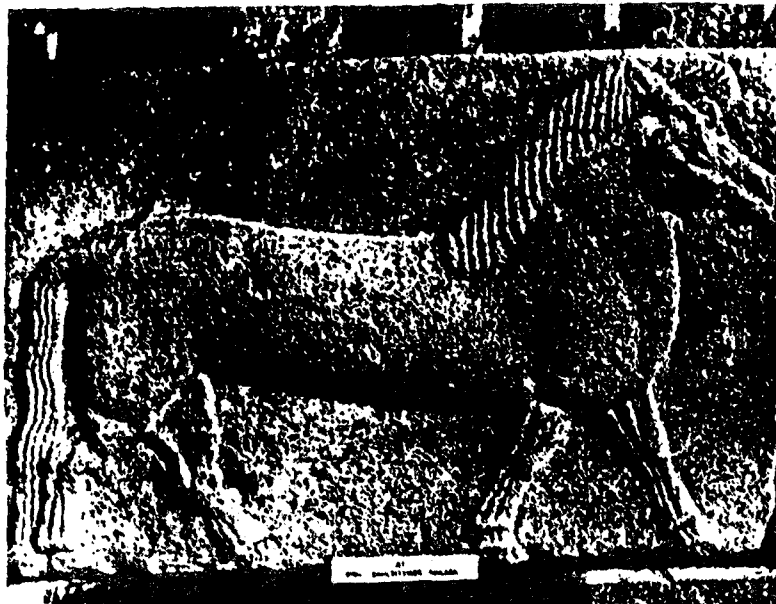
LEVHALAR VE HARİTALAR

1

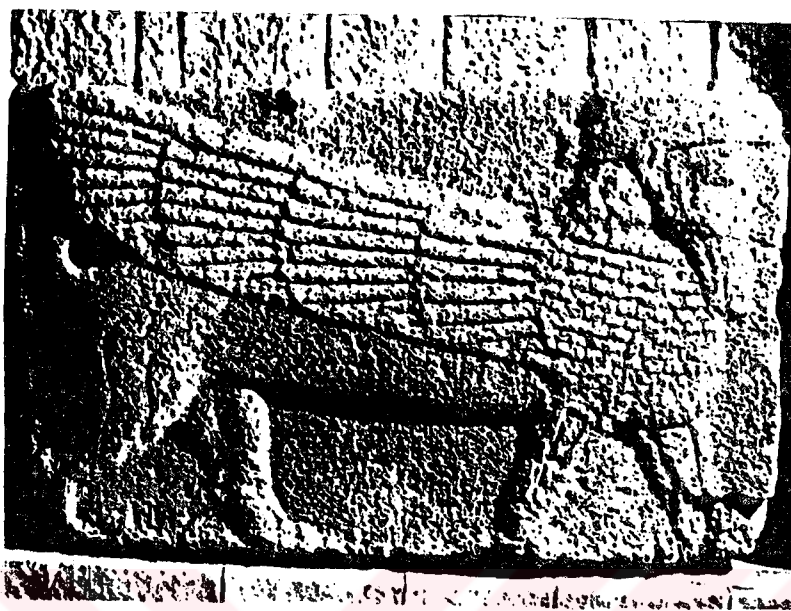
2

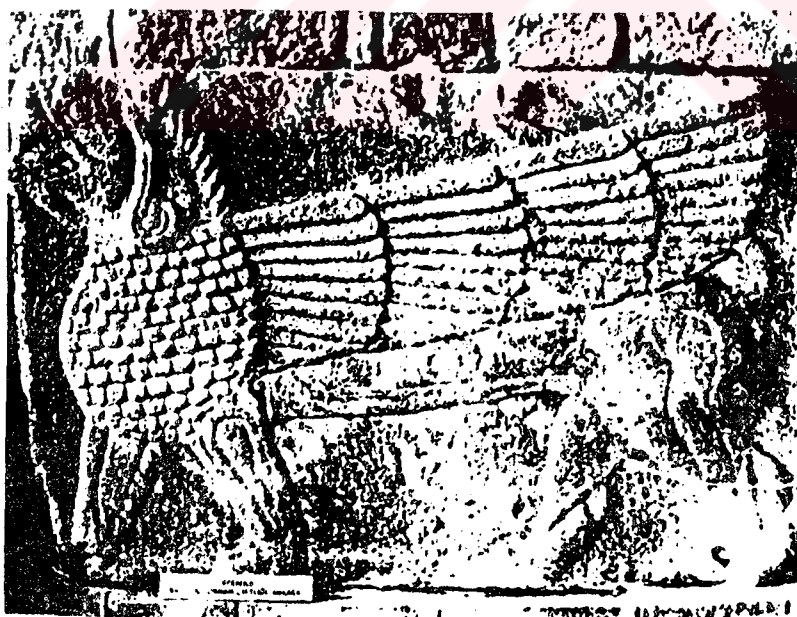
1

2

1

2

1

2

1

2

1

2

3

1

2

3

4

1

2

3

4

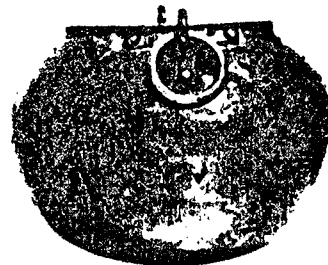
1

2

3

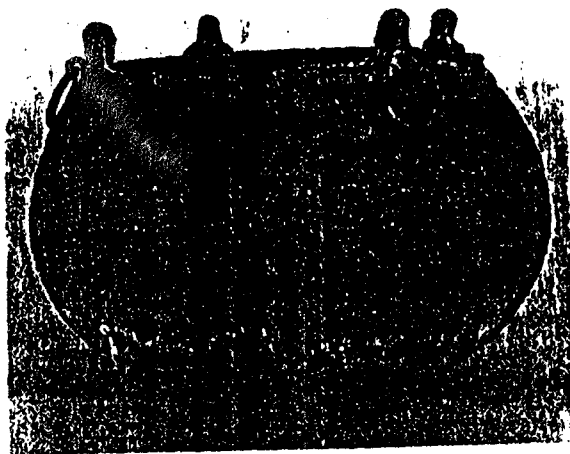

4

Lev.X.

1

2

1

3

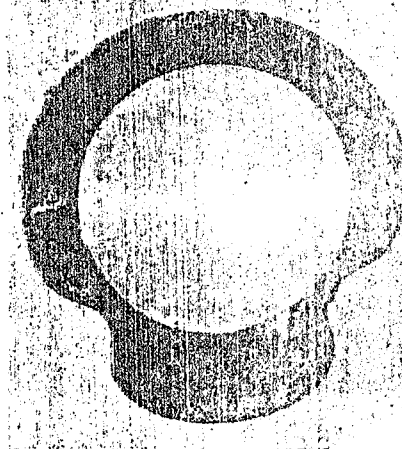
2

4

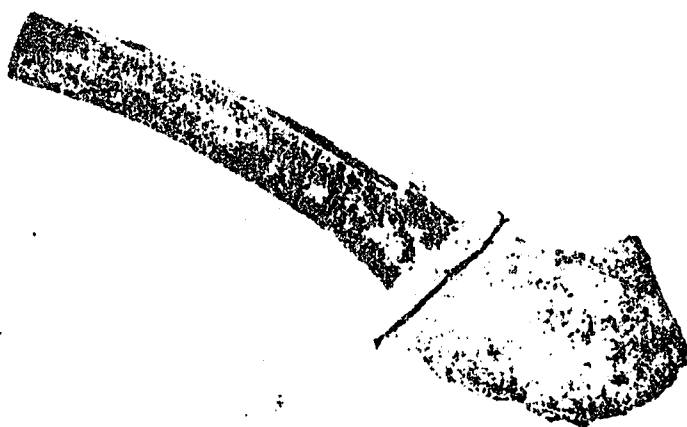
5

6

1

2

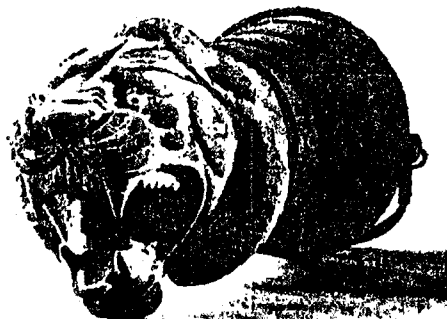
1

2

3

4

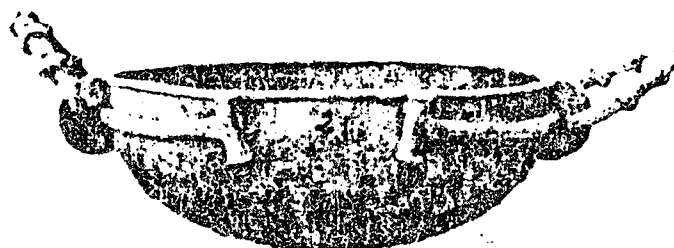
1-2

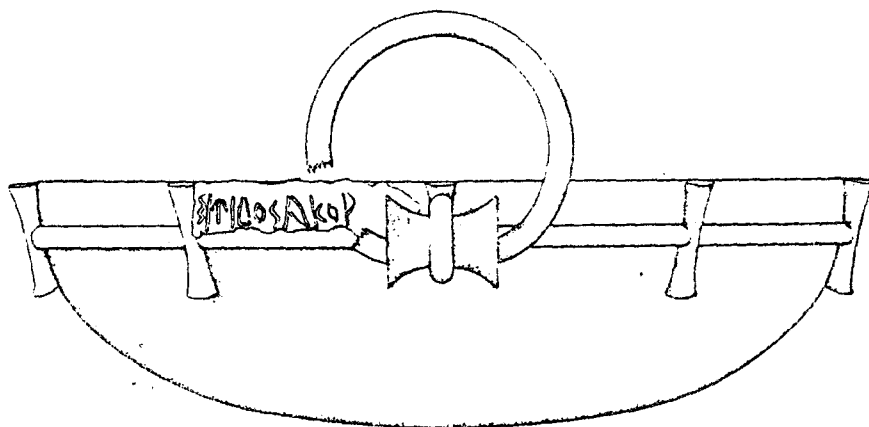
3

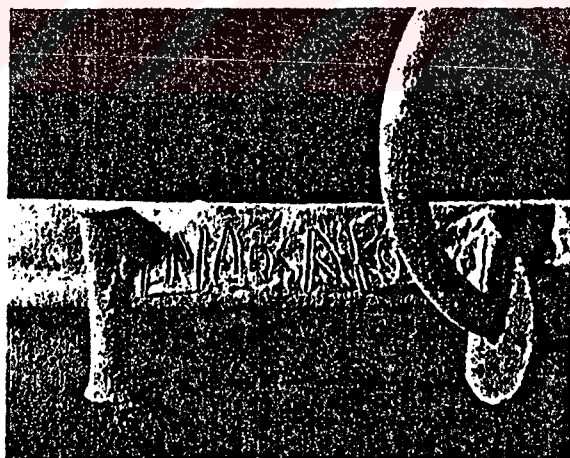
4

5

1

2

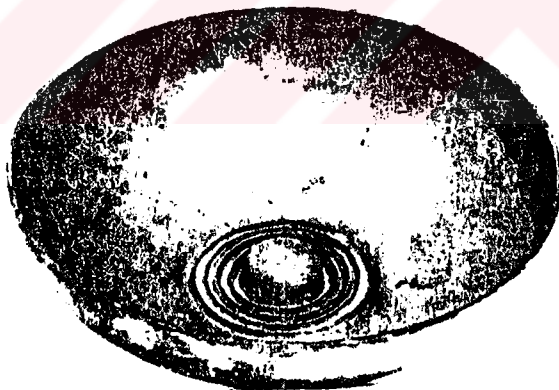
1

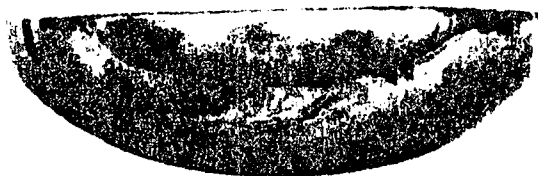
2

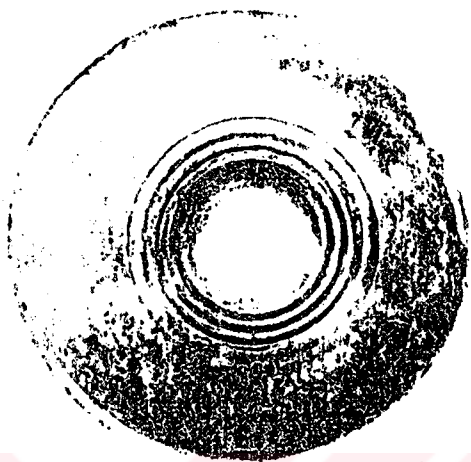
3

4

5

1

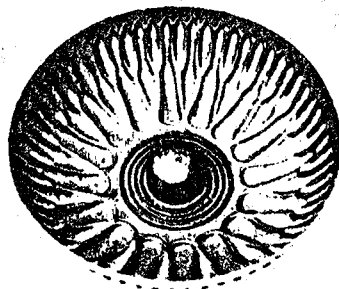
2

1

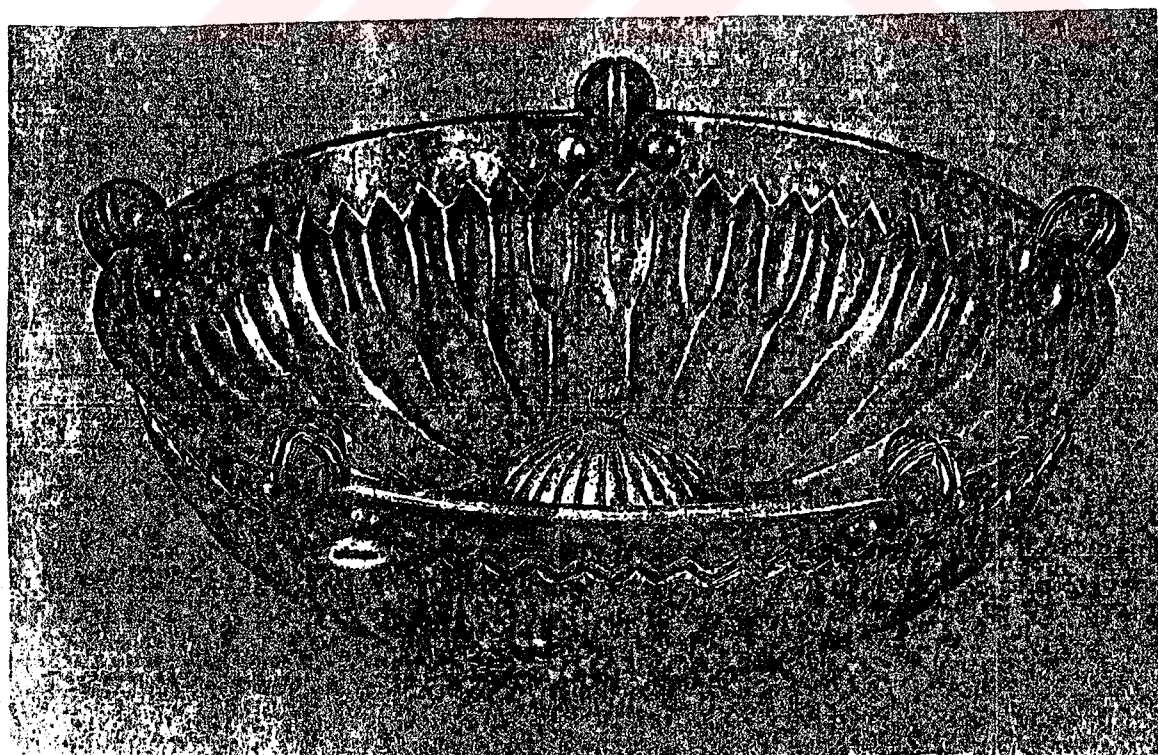
2

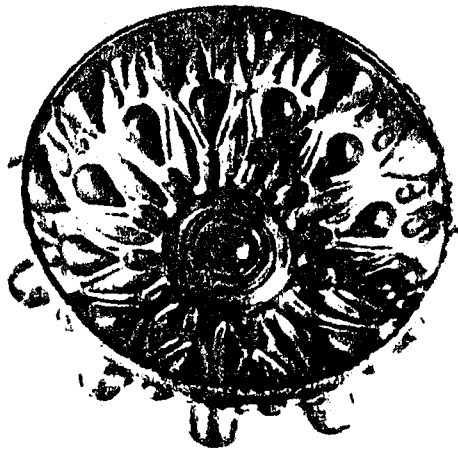

1

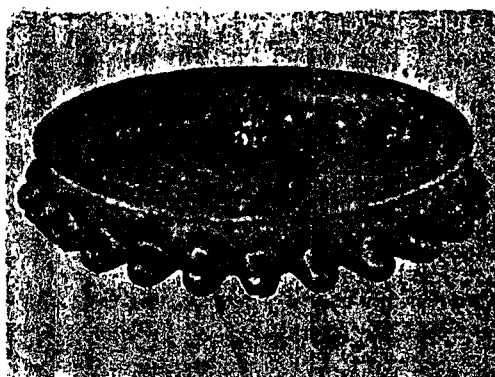
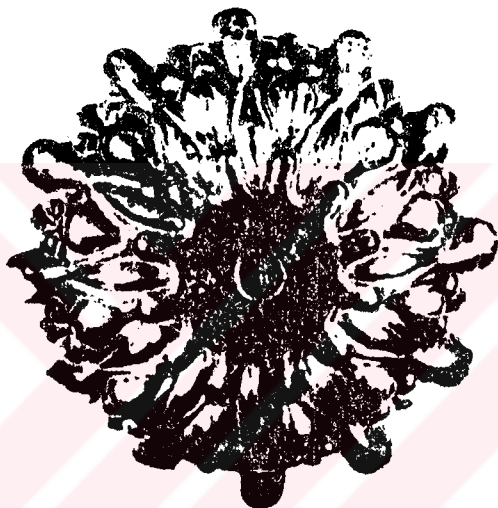

2

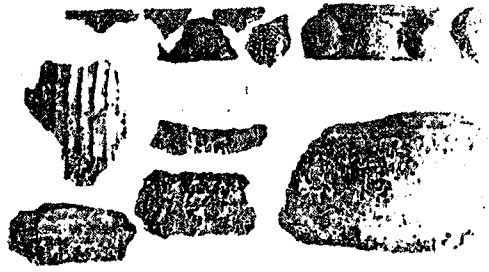

1

2

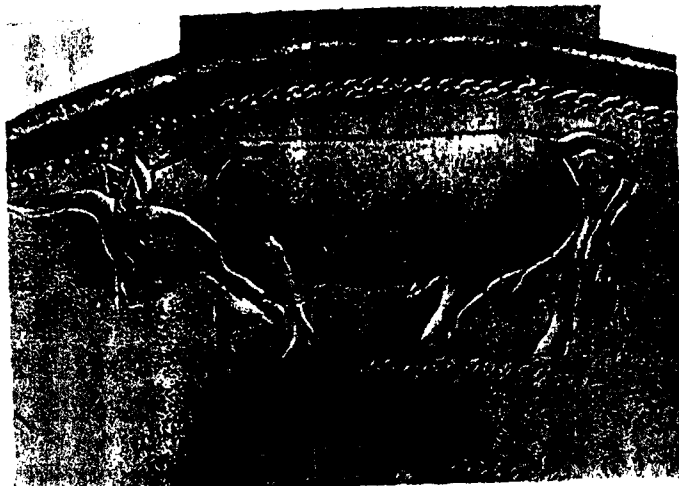

1

2

3

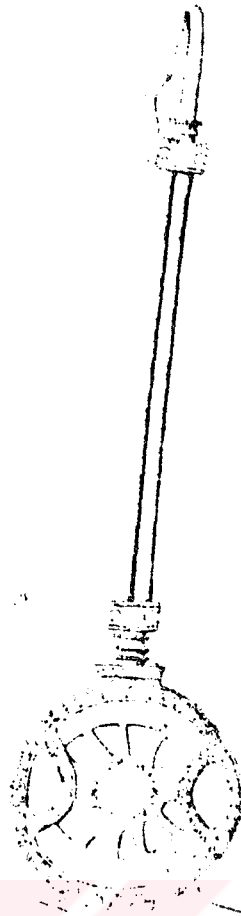

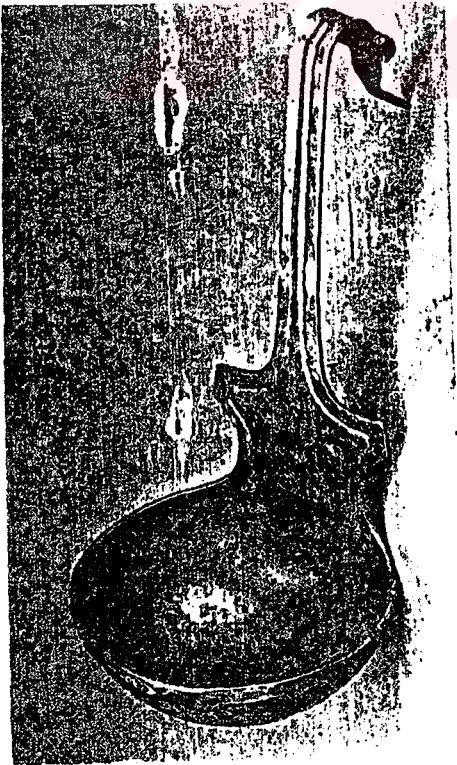
1

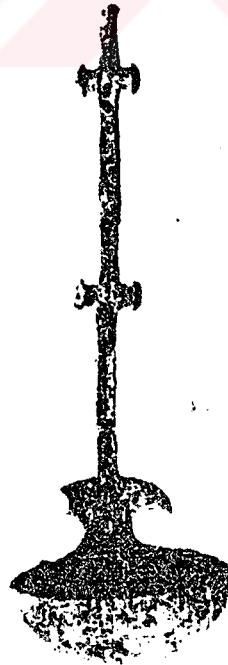
2

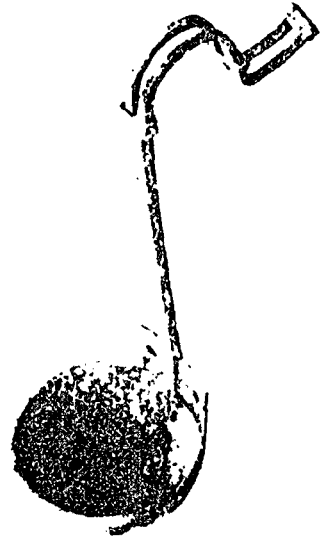
3

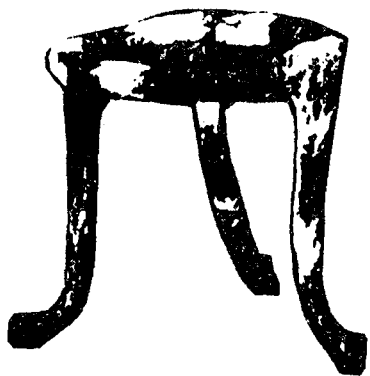
4

5

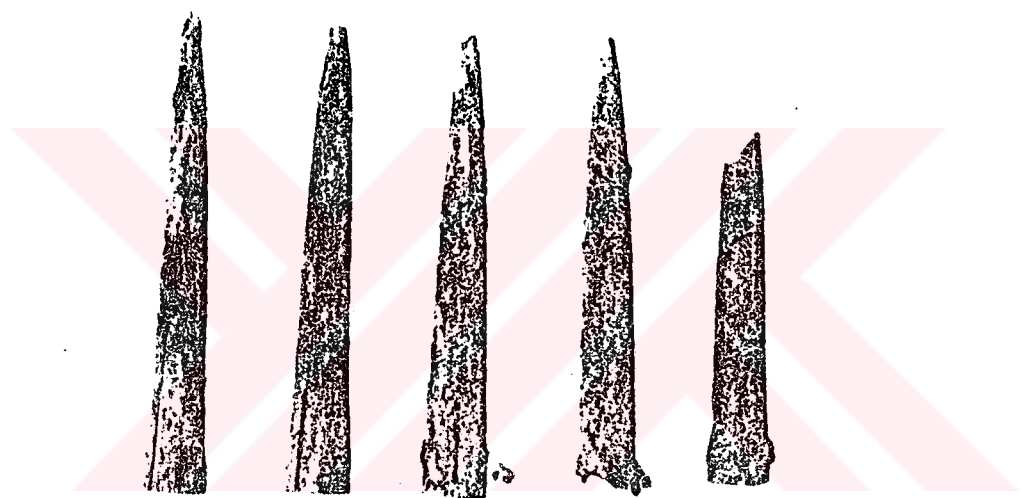
6

1

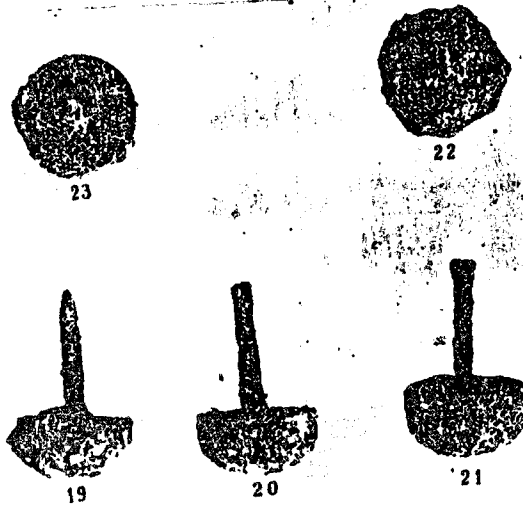
2

3

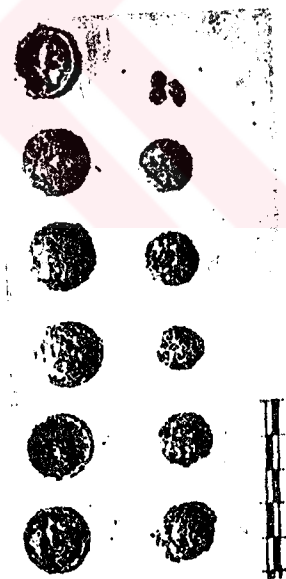
4

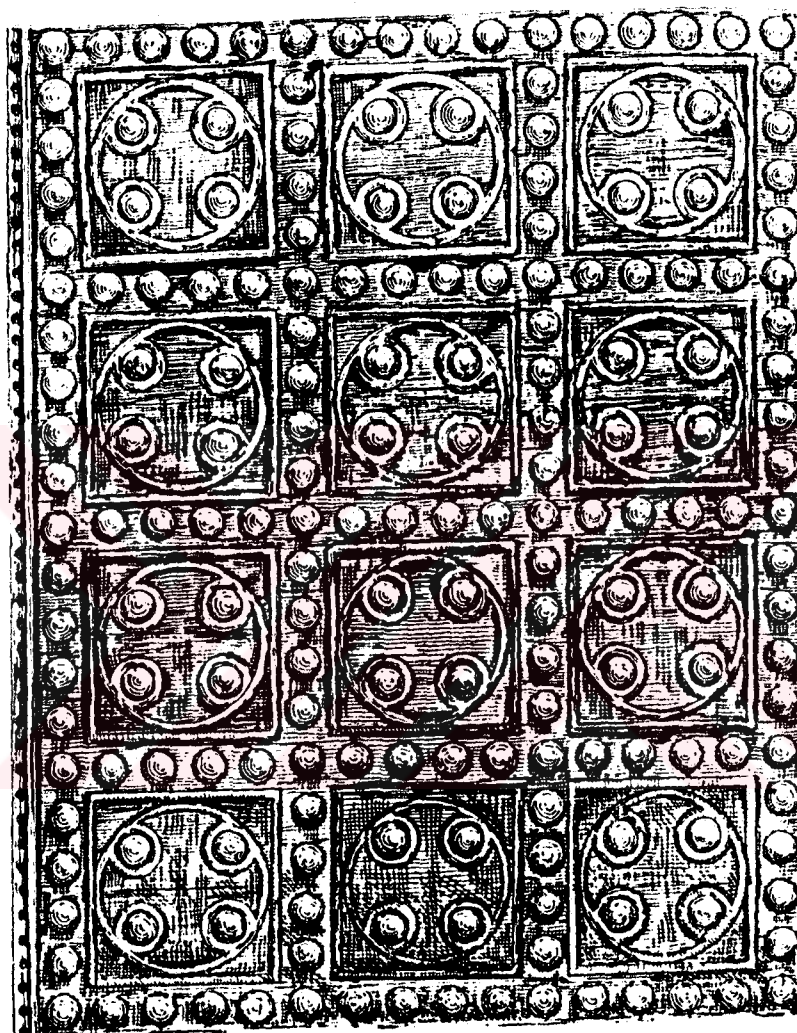
1

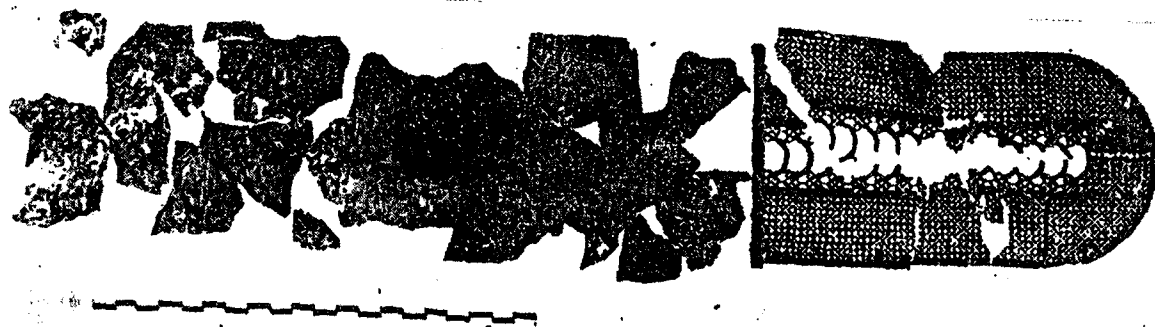

2

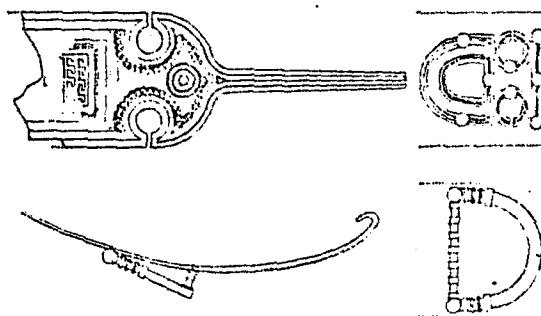
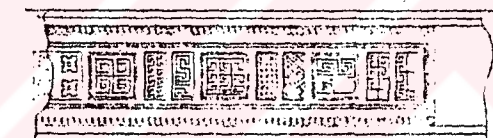

3

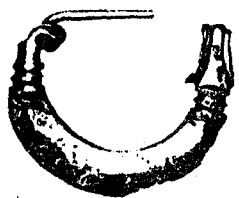

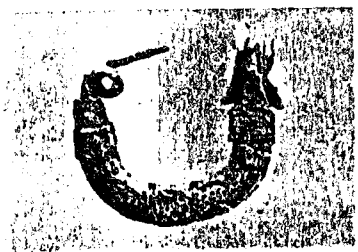
1

2

1

2

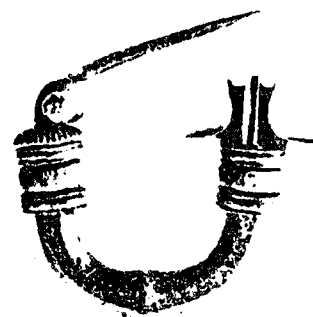
3

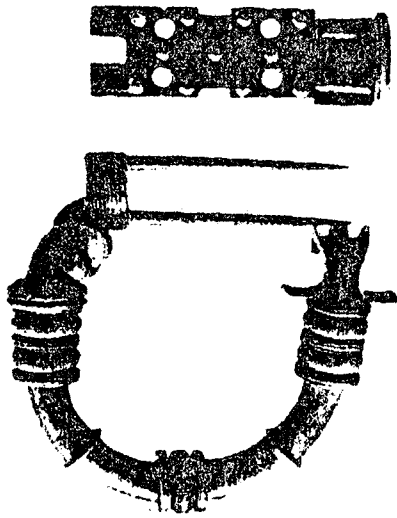
4

5

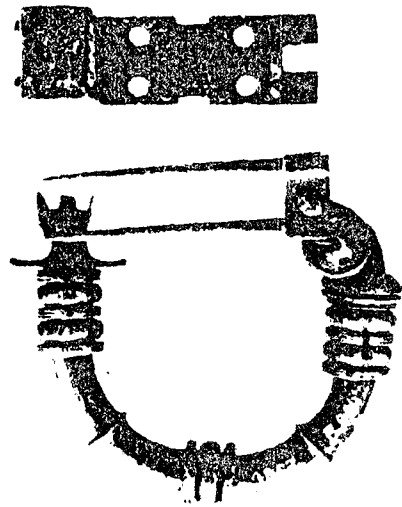
6

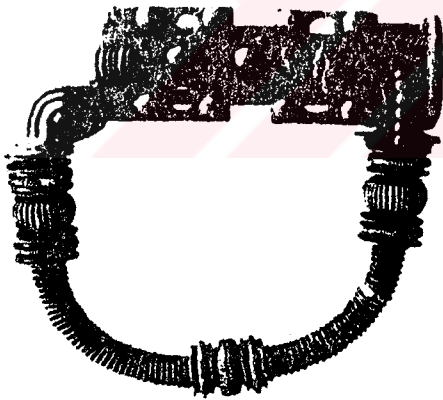
1

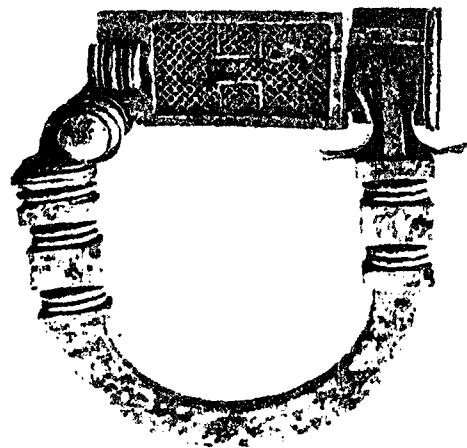
2

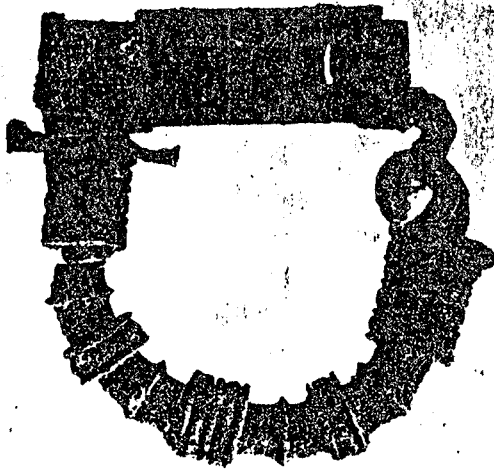
3

4

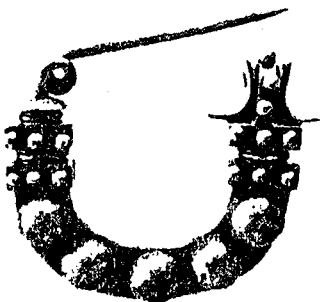
5

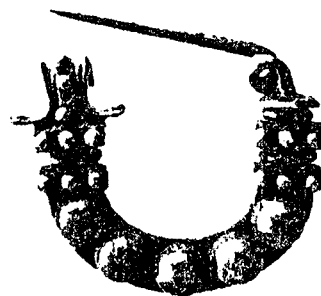
1

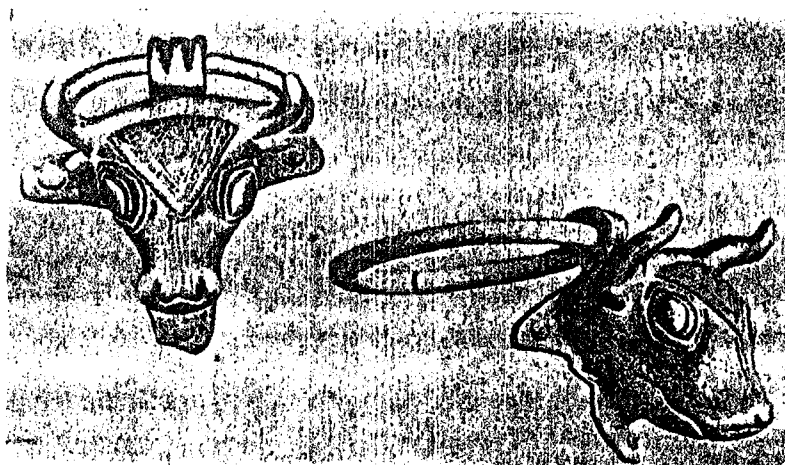
2

3

4

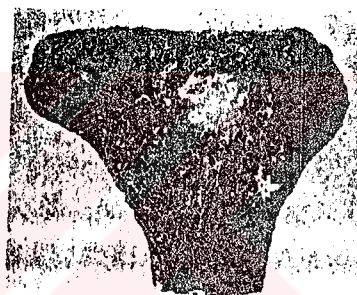
1

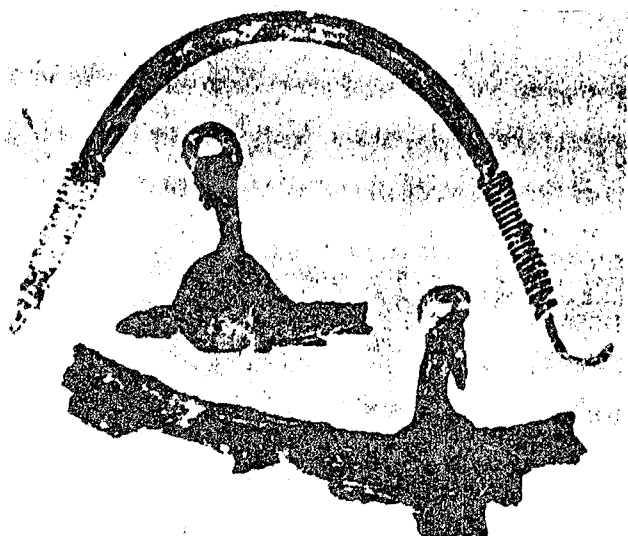
2

3

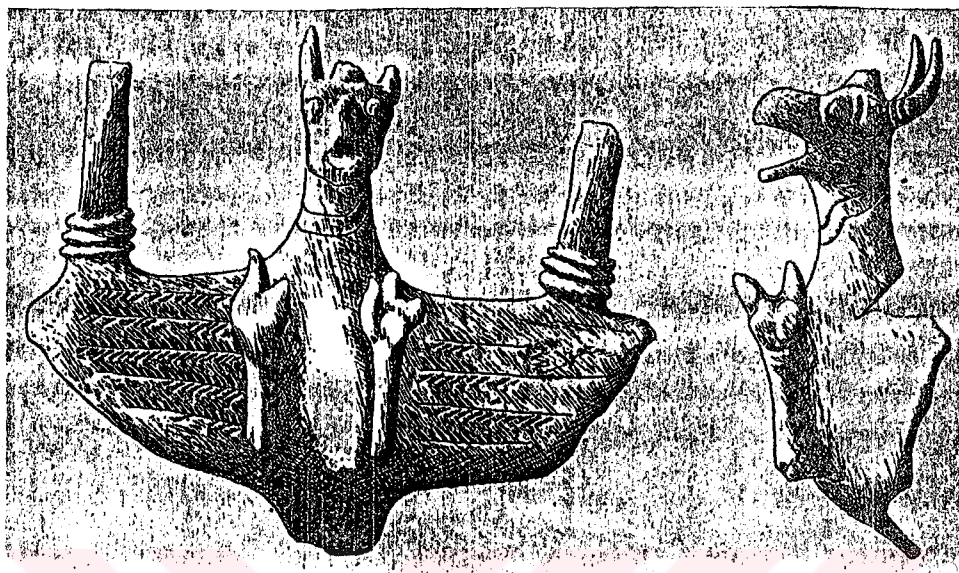
4

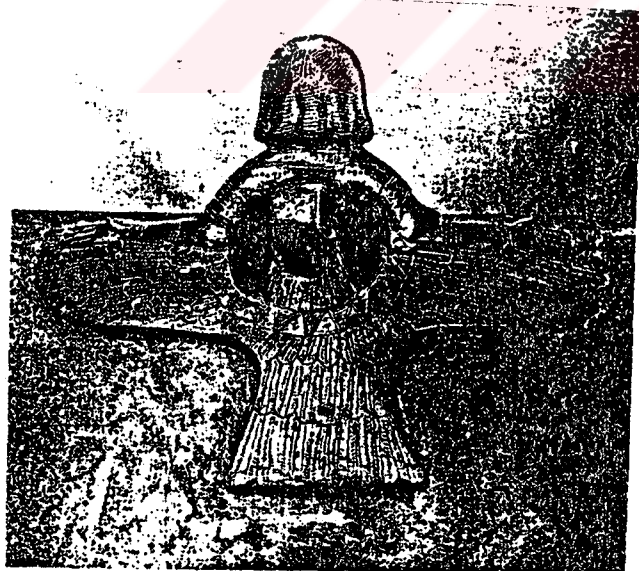
5

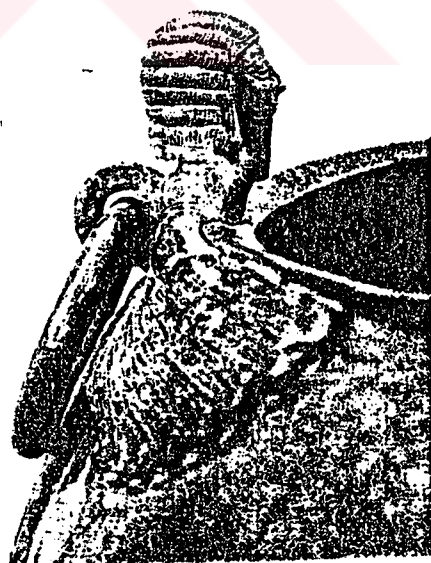
6

1

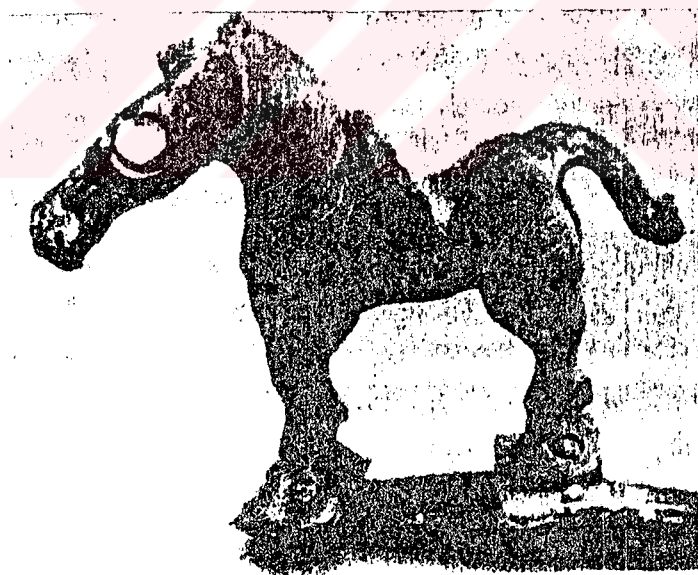
2

3

1

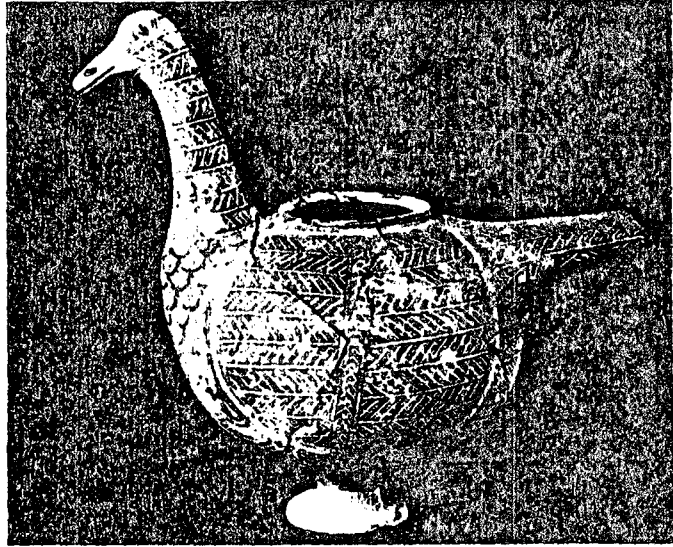

2

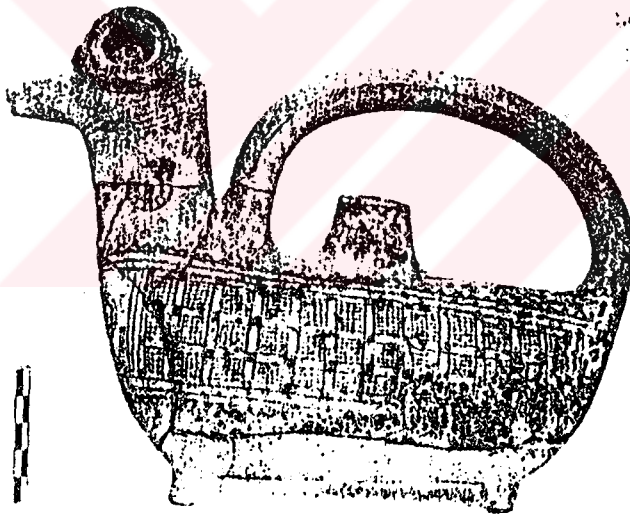

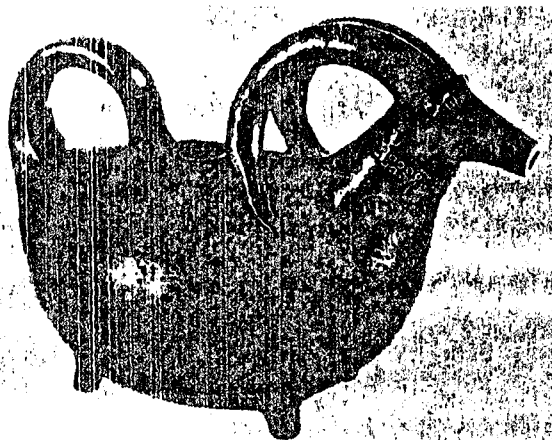
1

2

3

4

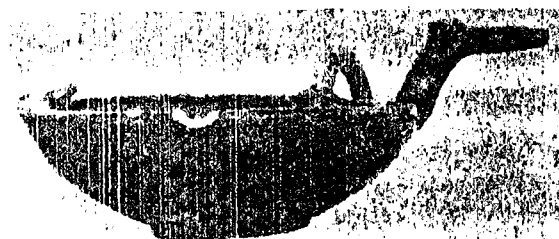
1

2

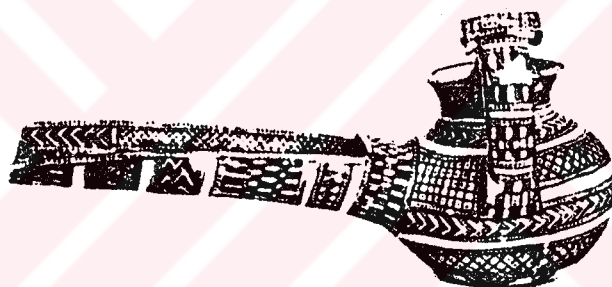
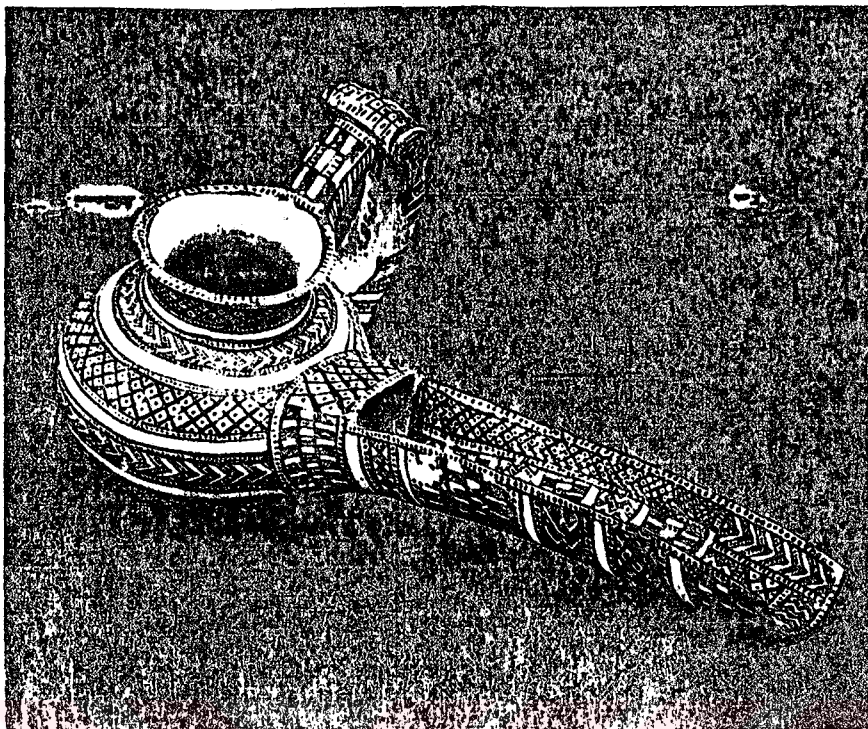
3

4

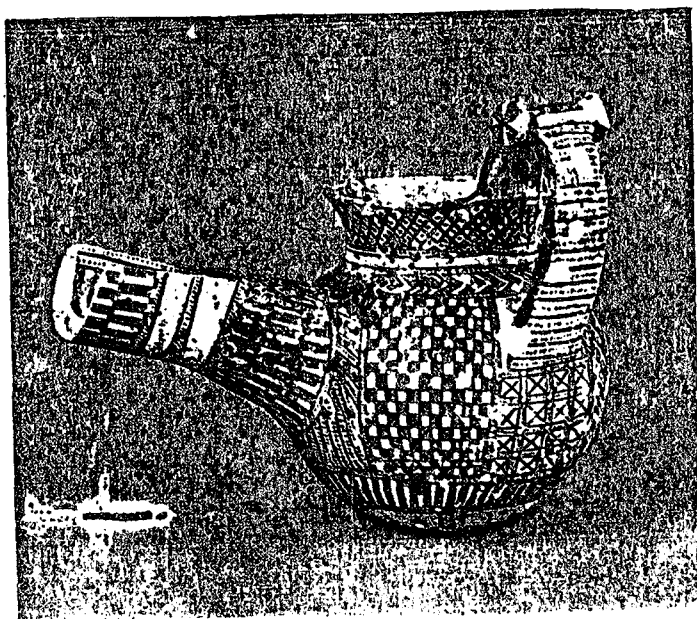

5

1

2

3

1

2

1

2

1

2

1

2

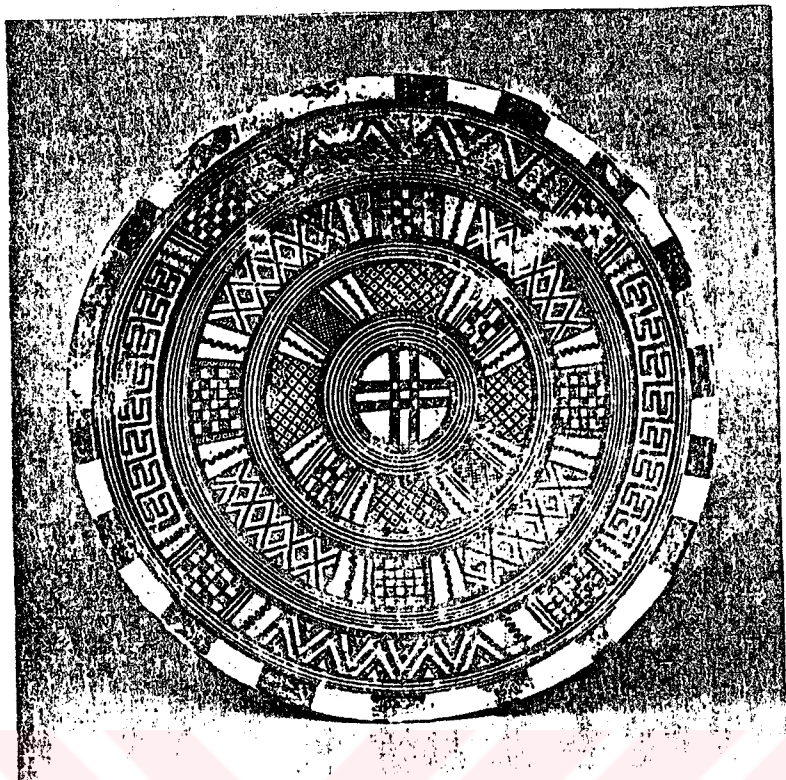
3

4

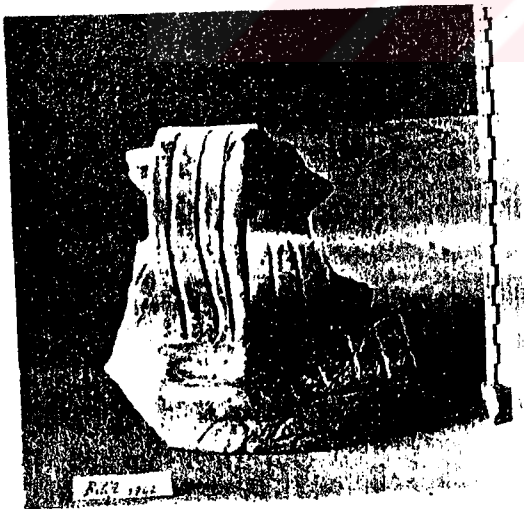
5

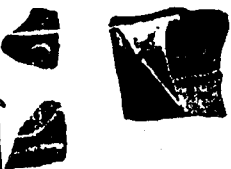
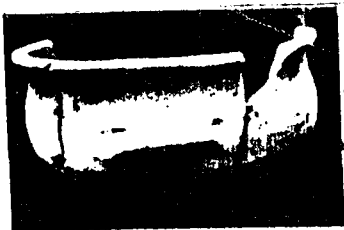
1

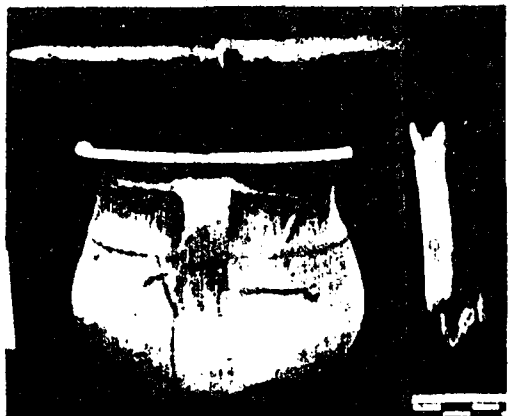
2

3

5

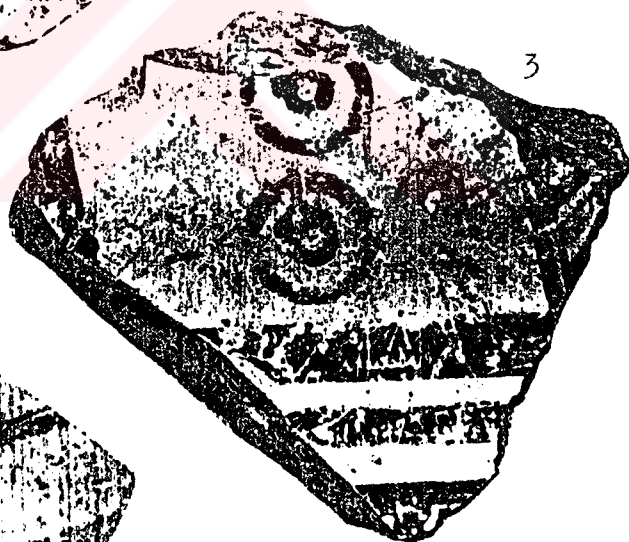
4

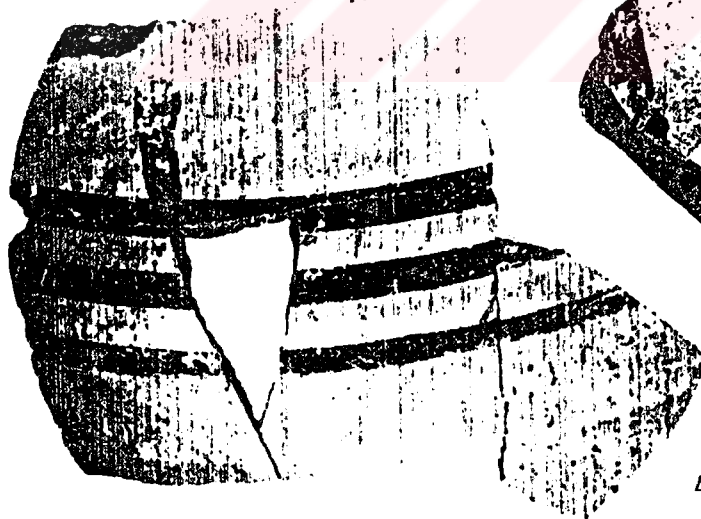
1

2

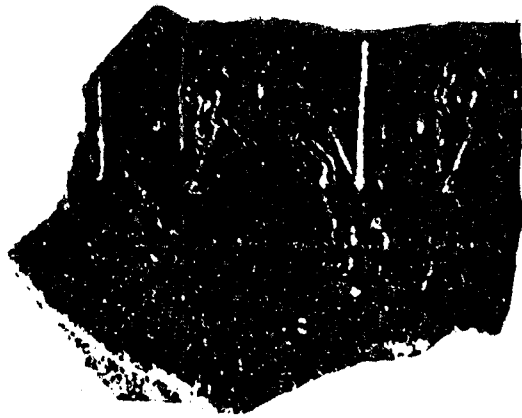
3

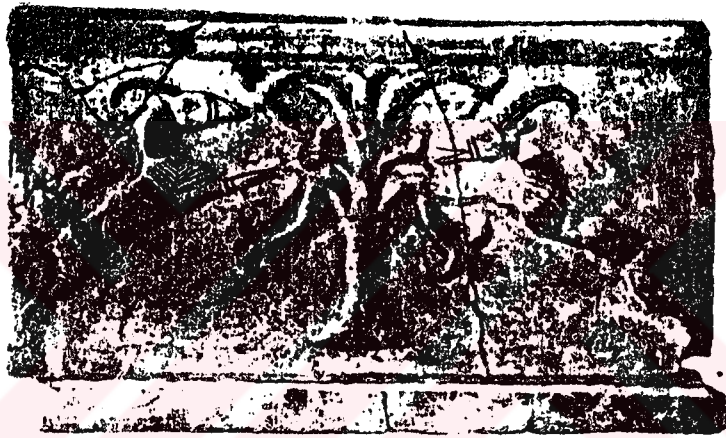
4

5

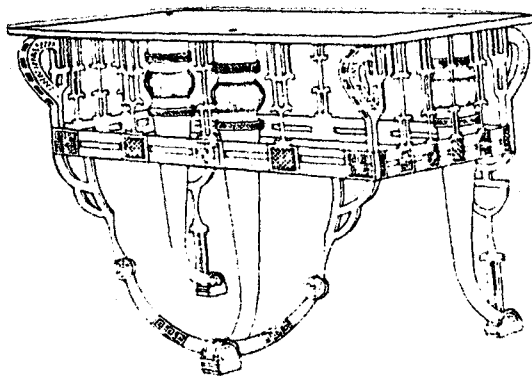
1

2

3

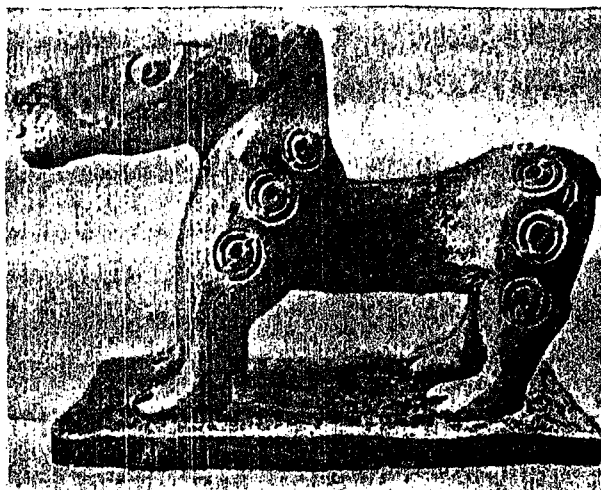
1

2

3

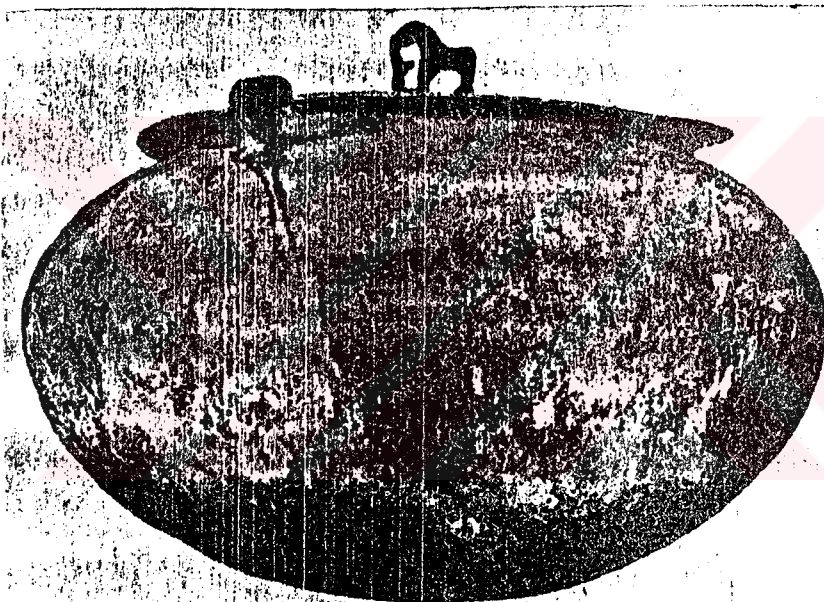
1

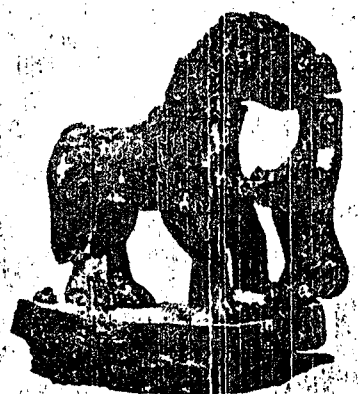
2

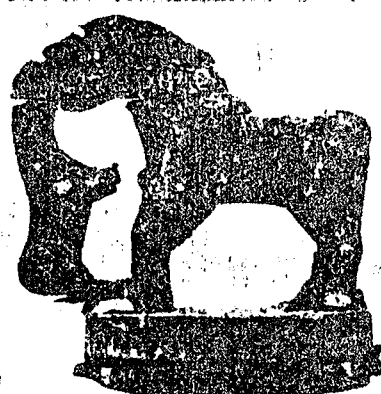
3

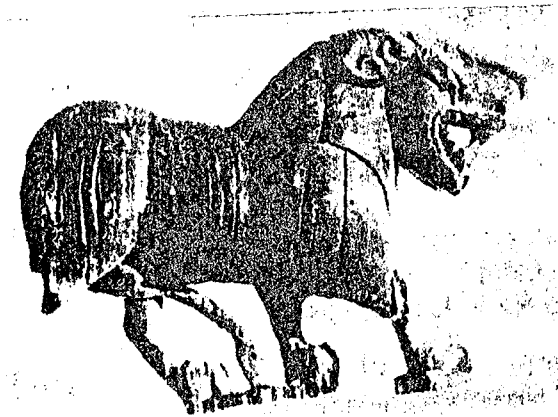
4

5

6

1

2

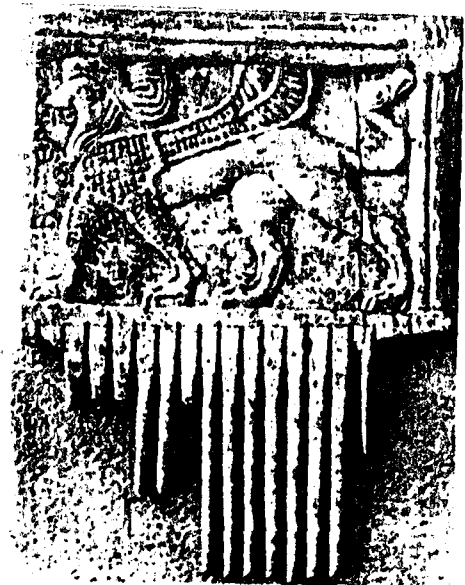
3

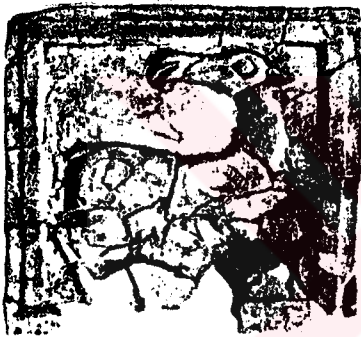
4

1

2

3

4

5

6

7

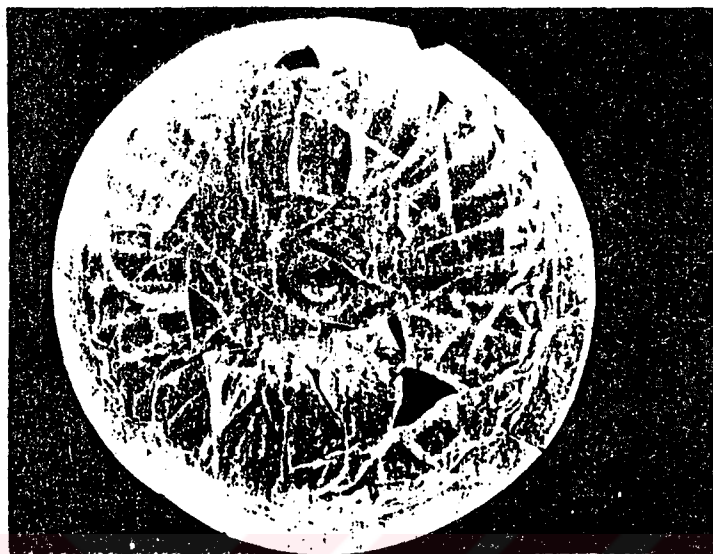

8

9

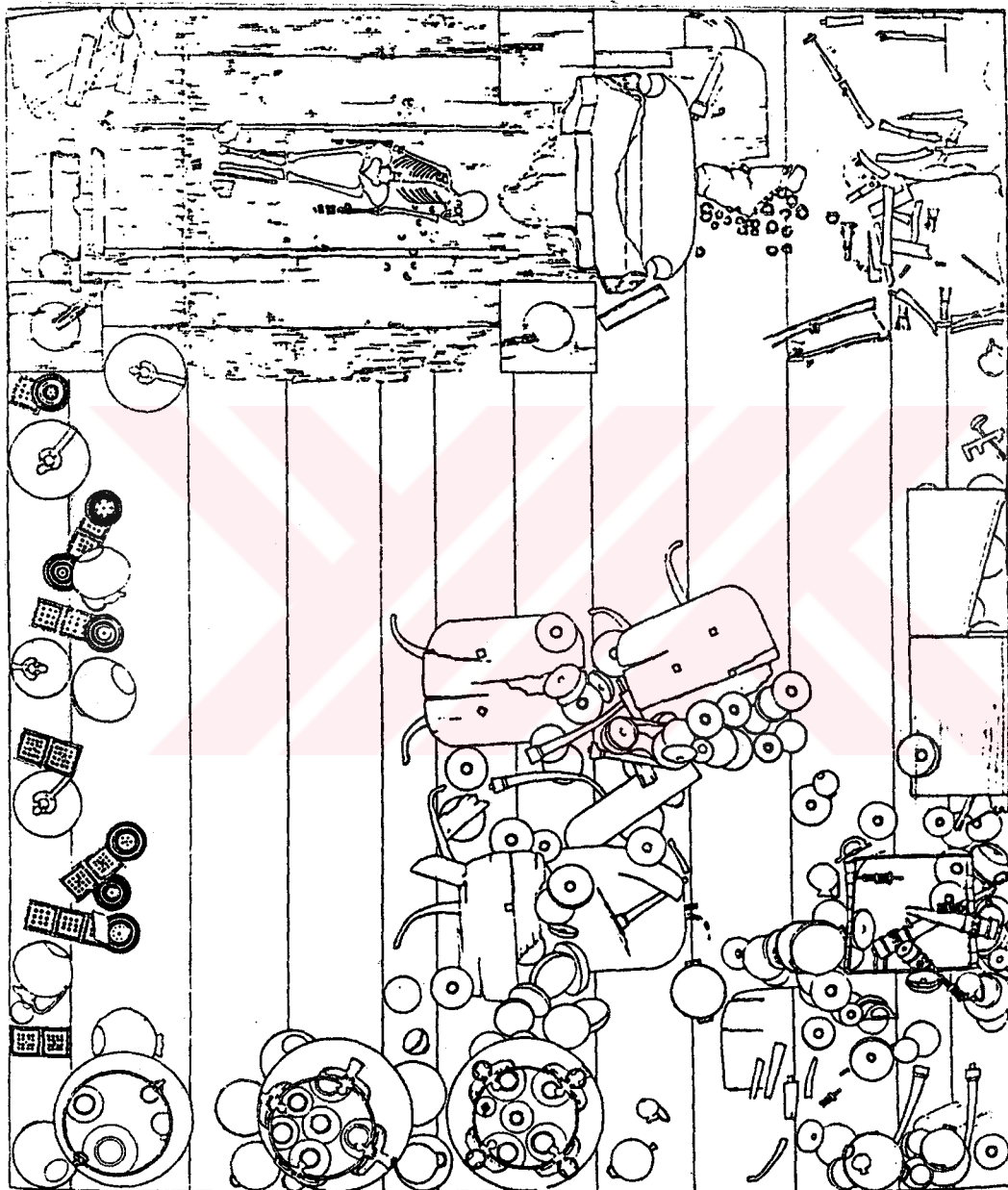
1

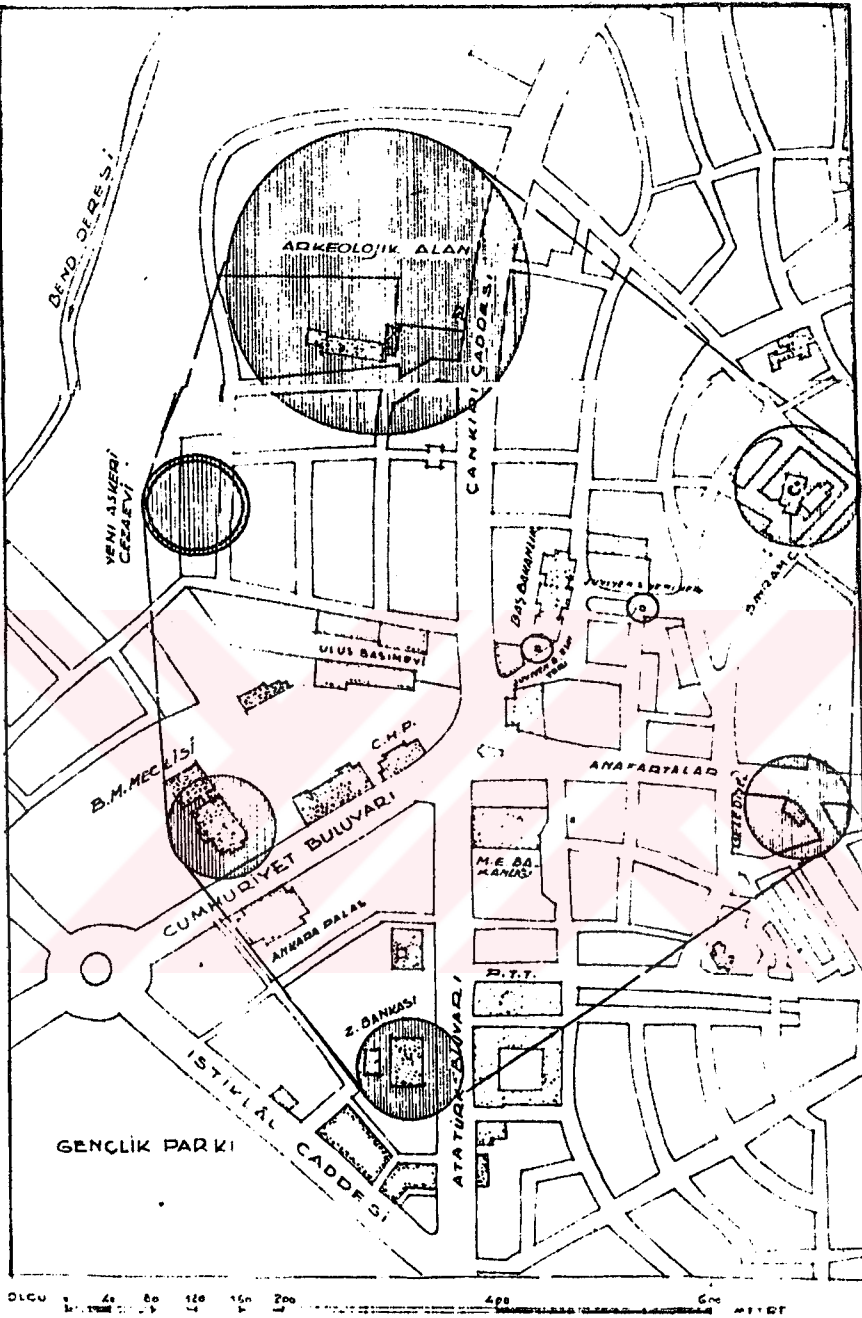

2

GORDION
DESTRUCTION LEVEL

ANKARA ŞEHİR İMAR PLANINDAN BİR PARÇA

NOT: İÇİ ÇİZGİLİ YUVARLAKLAR; YENİ BULUNTU YERİNİN YAKININDA TESBİT
EDİLEN DİĞER KLASİK PAŞA AİT YERLEŞME İZLERİNİ GÖSTERİR.

